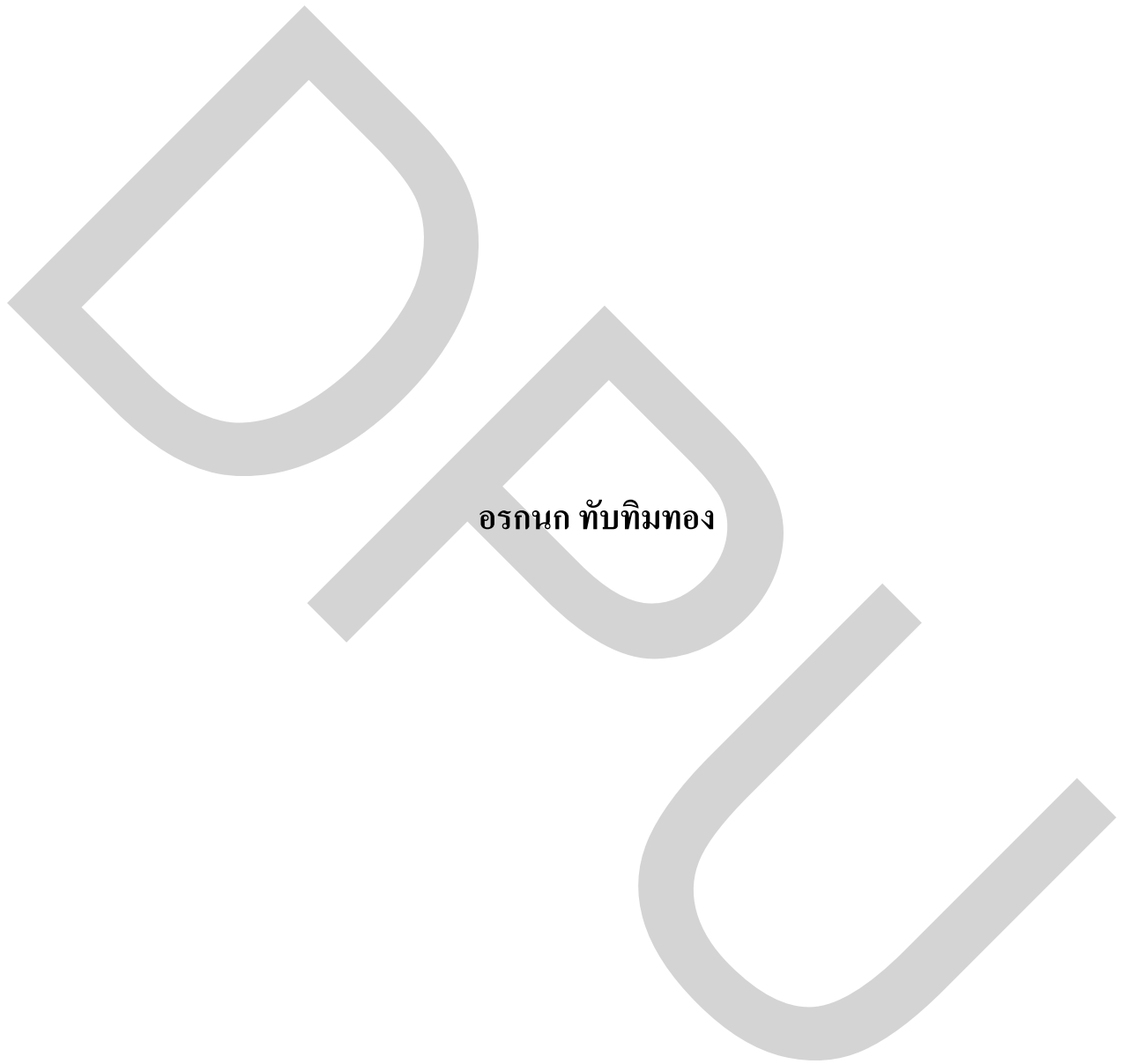

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของ
ผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลวิกลจริต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2558

**Examination of Truth in the Pre-Trial Stage and Protection Rights of
the Accused : Study of the Person of Unsound Mind**

Aonkanok Tabtimtong

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws**

Department of Law

Pridi Banomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2015

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลลึกลับจริง
ชื่อผู้เขียน	อรกนก ทับทิมทอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ รัฐมีหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาและความยุติธรรม รัฐไม่ถือว่าเป็นปรีภัยกับประชาชน การดำเนินคดีอาญาอาศัยหลักการตรวจสอบ โดยมีพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา แต่การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพนักงานอัยการ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบความจริง โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ และสอบสวนเพื่อทราบถึงความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีแก่ผู้ต้องหา เมื่อได้พยานหลักฐานเป็นที่แน่ชัดทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว จึงจะเข้ามาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ เช่น การเรียก การจับ การควบคุม และการขัง เป็นต้น หากมีความจำเป็นที่จะต้องสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายขังเพื่อควบคุมบุคคลนั้นต่อไป แต่ในความเป็นจริงเมื่อมีการทราบถึงการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะทำการจับกุมก่อนแล้วจึงจะตรวจสอบค้นหาความจริงหรือตรวจสอบความจริงกันเพิ่มเติมต่อไป โดยพนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น และในระหว่างการตรวจสอบค้นหาความจริงหรือตรวจสอบความจริงกันเพิ่มเติมกันต่อไปนั้น ก็จะยื่นคำร้องต่อศาลโดยอ้างว่ายังมีพยานหลักฐานอีกมากที่ต้องทำการตรวจสอบจึงขอให้สั่งขังผู้ต้องหาซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาต่อไปก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 4 ถึงวรรค 6 จึงเป็นที่มาหรือช่องทางของการทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยตกเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ได้ง่าย เพราะเท่ากับเป็นการคาดกันเอาความจริงจากผู้ต้องหา อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน

ฝ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษา จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนไม่ได้เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานสอบสวนไม่ตรวจสอบความจริงหรือรวบรวมข้อเท็จจริงให้ได้ความจริงเสียก่อน แต่พนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ก่อนแล้วจึงจะตรวจสอบภายหลังแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นไม่มีความเป็นกวีสัย (objectivity) ฉะนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาพนักงานสอบสวนควรที่ตรวจสอบและรวบรวม "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ" และ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา" ให้เป็นที่แน่ชัดทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด และในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ควรที่จะร่วมมือกันในการตรวจสอบค้นหาความจริง และพนักงานสอบสวนมี "หน้าที่" ที่จะต้องตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ความจริง

ในระหว่างดำเนินการสอบสวนเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะต้องส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ทำการตรวจว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริตและมีความสามารถในการต่อสู้คดีได้หรือไม่ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 กับทั้งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 ให้ความสำคัญแต่เฉพาะในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีเท่านั้น มิได้ให้ความสำคัญกับความวิกลจริต ว่าบุคคลนั้นมีอาการทางจิตเวชหรือไม่ และผลการตรวจถึงความวิกลจริตก็มิได้มีการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อเป็นหลักฐานแต่อย่างใด เมื่อมาถึงชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงไม่ได้นำข้อเท็จจริงนี้มาพิจารณาประกอบการสั่งคดีและกำหนดรายละเอียดในคำฟ้อง การดำเนินคดีอาญาจึงยังไม่สอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริง ดังนั้น การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือพนักงานสอบสวนที่จะต้องตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำ" และ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา" รวมทั้งอาการความวิกลจริต หรือความผิดปกติทางจิตไว้ในสำนวนการสอบสวน โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับทราบถึงการกระทำความผิดครั้งแรก เพื่อให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรม และเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

Thesis Title	Examination of Truth in the Pre-Trial Stage and Protection Rights of the Accused : Study of the Person of Unsound Mind
Author	Aonkanok Tabtimtong
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Achariya Chutinun
Department	Law
Academic Year	2015

ABSTRACT

Criminal proceedings in Thailand are criminal proceedings performed by government agencies. Government agencies have the duty to be responsible for criminal proceedings and justice. Government agencies are not deemed as opposing to people. Criminal proceedings use checking principles. Investigators who are police have the authority and duty to commence criminal cases or investigate criminal cases. However, criminal proceedings of investigators are deemed as criminal proceedings for public prosecutors. When there is committing of criminal offence, investigators must check the fact by collecting witness evidence of all kinds as much as they can do to search for such evidence, in order to know the fact and events related with offence that is alleged to know persons committing offence. Then there will be proving of offence or innocence. Investigation is made to know background of life and habitual behavior of accused persons. Investigators must collect witness evidence of all kinds, both prejudicial and beneficial to accused persons. When investigators get clear witness evidence, both fact and law, investigators will use enforcement measures to arrest such persons into government power, for example, calling, controlling and detaining, for instance. If there is necessity to investigate or interrogate additionally, investigators will submit petition for the court to issue an order to detain alleged offenders further. However, in fact, when investigators know about committing offence, investigators will arrest first, then they inspect and search for the truth or verify the truth additionally. investigators will collect witness evidence which is prejudicial to offenders only. During inspecting and searching for truth, or checking for the truth additionally, officers will petition an application to the court by claiming that they have much more witness evidence to be checked, the court is requested to order for detention of alleged offenders who are suspected as offenders according to the allegation first, as per the

Criminal Procedural Code, Section 87, paragraphs 4 to 6. This is the source or channel of making alleged offenders or suspected persons to be “Procedural object” easily, because it is equal to press for truth from alleged offenders which is the action affecting human right and it is violation the principle that has hypothesis first that alleged offenders are innocent until the court issues judgment. It can be seen that criminal proceedings of investigators do not comply with the principle of criminal proceedings by government agencies. Investigators do not check the fact or do not collect fact to gather truth first, but investigators take enforcement measures to arrest alleged offenders first, then they will check later. This shows that the investigation of investigators does not have objectivity. Therefore, when there is committing criminal offence, investigators should inspect and collect “facts about the action” and “facts on the alleged offenders” clearly, both fact and law first, whether the alleged offenders commit offence or not. In investigating and collecting witness evidence, the court, public prosecutors and investigator should mutually inspect and search for truth. Investigators have “duty” to investigate and collect witness evidence to get truth.

During the investigation when there is cause to believe that the alleged offenders are insane and cannot defend in the case, investigators will deliver such persons to see a doctor to check whether the alleged offenders are insane and have ability to defend themselves or not. The Criminal Procedural Code, Section 14 and the Regulations of Police related with cases, Article 227 focus on ability to defend themselves only. There is no focus on insanity to know whether alleged offenders have psychiatric symptoms or not. The result of examination on insanity is not collected in files of investigation to be evidence. When the case comes to the level of public prosecutor, the public prosecutor does not take this fact into consideration for attaching with the order of the case and determining details of the prosecution. Criminal proceedings therefore are not consistent with the principles of searching for the truth. Therefore, criminal proceedings are the duty of the government officials, as follows: investigators shall investigate and collect witness evidence, “facts about the action” and “facts on the alleged offenders” including insane symptom, or mental disorder into the files of the investigation. The investigators are the persons who will know the offence for the first time so that the offenders and the injured persons get justice and there will be confidence in the criminal justice system.

กิติกรรมประกาศ

ในโอกาสนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ ดร.คณิต ฒ นคร ผู้ซึ่งเป็นต้นแบบความคิดทางกฎหมายแก่ผู้เขียน ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำ และให้ข้อคิดในประเด็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต ตั้งแต่ในชั้นเรียนวิชาวิธีพิจารณาความอาญาชั้นสูง และวิชาบัณฑิตสัมมนา สาขากฎหมายอาญาและบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จนพัฒนาองค์ความรู้จนเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์แก่ผู้เขียน ให้คำปรึกษา แนวความคิดและประเด็นทางกฎหมายเรื่องการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต ตั้งแต่ในชั้นวิชาบัณฑิตสัมมนา และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา จนพัฒนาองค์ความรู้มาเป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนคอยติดตามความคืบหน้าในการทำวิทยานิพนธ์อย่างสม่ำเสมอ ดูแลเอาใจใส่การศึกษาผู้เขียน โดยมีได้ขาด รวมทั้งกรุณาตรวจทาน แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนอยู่ในระดับที่เหมาะสม

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอาจารย์นัทธิ จิตสว่าง ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้แนะนำข้อมูลกฎหมายเกี่ยวกับบทความในต่างประเทศ และขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร. กรรภิรมย์ โกมลารชุน ที่กรุณาสละเวลาอันมีค่ารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้แนะนำการปรับปรุงเนื้อหาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ผู้เขียนขอขอบคุณอาจารย์ จิรวุฒิ ลิปิพันธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำเกี่ยวกับกฎหมายต่างประเทศและข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับกฎหมายต่างประเทศ และขอขอบพระคุณอาจารย์ ชัยยุทธ อภิวัตนสิริ ที่ให้ความรู้ คำแนะนำในการเรียน การทำงาน และขอขอบคุณบุคลากรคณะนิติศาสตร์มหาบัณฑิตที่ให้การดูแล แนะนำในการดำเนินการสอบวิทยานิพนธ์ และขอขอบคุณเพื่อนร่วมงานที่สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 2 ที่ให้การสนับสนุนและให้กำลังใจ

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดาที่ให้ความรัก ความห่วงใย สนับสนุนและให้กำลังใจผู้เขียนตลอดมา ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ประสาทความรู้แก่ผู้เขียนทำให้พัฒนาองค์ความรู้เป็นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญตาราง	ญ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	9
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	10
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	10
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	11
2. แนวคิดและหลักการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิ ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต	12
2.1 แนวคิดและระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ	12
2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน	19
2.3 การสอบสวนคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน	24
2.4 การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต	36
3. การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายต่างประเทศ	48
3.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	48
3.2 ประเทศฝรั่งเศส	57
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิ ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ	68

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4.1 วิเคราะห์ปัญหาการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานและผลกระทบ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต.....	68
4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายไทย และกฎหมายต่างประเทศ.....	75
4.3 เหตุผลความจำเป็นในการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต.....	89
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	91
5.1 บทสรุป.....	91
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	96
บรรณานุกรม.....	99
ภาคผนวก.....	103
ประวัติผู้เขียน.....	106

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายต่างประเทศ.....	66
4.1 เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิ ของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายของประเทศไทยกับ กฎหมายต่างประเทศ.....	85

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) มีพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจในการสั่งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล ส่วนในประเทศภาคพื้นยุโรปการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานหลักของรัฐ ในการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้อง จะเห็นว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเช่นเดียวกับประเทศภาคพื้นยุโรป แต่จะมีความแตกต่างกันตรงที่ การดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปนั้นพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาเองได้ หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ แต่การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็น เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มดำเนินคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา เพื่อพนักงานอัยการ¹

ในปัจจุบันมีการแยก "หน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง" และ "หน้าที่การพิจารณาพิพากษา" ออกจากกัน และยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ขึ้นเป็น "ประธานในคดี" (Procedural subject)² และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด

หลักการดำเนินคดีอาญา คือ หลักการตรวจสอบความจริง (Examination Principle) ซึ่งหลักการตรวจสอบความจริงในคดีอาญามี 2 ชั้น คือ การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน และการตรวจสอบความจริงในชั้นศาล³

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน คือ การสอบสวนและการสั่งคดีของ พนักงานอัยการซึ่งต้องมี "ความเป็นภววิสัย" (objectivity)⁴

¹ วิ. อาญาวิพากษ์ "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน" (น. 26), โดย คณิต ฒ นคร ก, 2552, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 62), โดย คณิต ฒ นคร ข, 2555, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

³ แหล่งเดิม. (น. 439).

พนักงานสอบสวนเมื่อได้ทราบถึงการกระทำความผิดหรือได้รับแจ้งว่ามีเหตุแห่งการกระทำความผิดเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนโดยมิชักช้า พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ⁶ ซึ่งการสอบสวนจะประกอบด้วย การกระทำ 2 ขั้นตอน⁷ คือ

1. การรวบรวมพยานหลักฐาน และ
2. การใช้มาตรการบังคับ

การสอบสวนเป็นการตรวจสอบความจริง พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา" กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา และในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา"⁸ กฎหมายบัญญัติให้พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทราบประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของผู้ต้องหาด้วย

ส่วนการใช้ "มาตรการบังคับ" (compulsory measures) เป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน โดยเฉพาะการเรียกและการออกหมายเรียก ส่วนการใช้มาตรการบังคับที่กระทบถึงสิทธิส่วนบุคคล เช่น การจับ การค้น การควบคุม การขัง โดยทั่วไปจะต้องได้รับอนุญาตจากศาล

⁴ แหล่งเดิม.

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 "ให้เริ่มการสอบสวนด้วยมิชักช้า จะทำการในทีใดเวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควรโดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย"

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

⁷ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 149), โดย คณิต ฌ นคร ค, 2558, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา"

⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของผู้ต้องหาแต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

หรือผู้พิพากษา กล่าวคือ ศาลหรือผู้พิพากษาเท่านั้นที่มีอำนาจออกหมายจับ หมายค้น และหมายขังได้¹⁰ และการใช้มาตรการบังคับจะใช้ได้ในกรณีที่จำเป็นเท่านั้นเพราะการใช้มาตรการบังคับเป็นการกระทบถึงเสรีภาพในการเคลื่อนไหวหรือเสรีภาพในร่างกายและเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล แต่ไม่ว่ามาตรการบังคับจะเป็นมาตรการบังคับชนิดใดต่างก็กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั้งสิ้นแม้การเรียก¹¹

การที่จะนำตัวบุคคลมาไว้ในอำนาจรัฐนั้น พนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาให้เห็นเป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาโดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา และพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษของผู้ต้องหา¹² รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีต่อไปเมื่อพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานจนเป็นที่แน่ชัดทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้ว¹³ ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนจึงจะมีอำนาจในการใช้มาตรการบังคับในการออกหมายเรียกหรือขอให้ศาลออกหมายจับเพื่อสอบสวนปากคำเพื่อให้ผู้ต้องหามีโอกาสได้แก้ตัว โดยเรียกให้ผู้ต้องหามาที่พนักงานสอบสวนเพื่อที่จะได้แจ้งข้อกล่าวหาและฟังคำให้การ แต่หากพนักงานสอบสวนเรียกหรือหมายเรียกผู้ต้องหาแล้วผู้ต้องหาขัดขืนหมายเรียกของเจ้าพนักงานในกรณีผู้ขัดขืนเป็นผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ศาลออกหมายจับ¹⁴ โดยสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีซึ่งเหตุที่จะขอให้ศาลออกหมายจับหรือเหตุที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขในทางเนื้อหา 2 ประการประกอบกัน คือ¹⁵ มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะ

¹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 440). เล่มเดิม.

¹¹ แหล่งเดิม. (น. 271).

¹² แหล่งเดิม. (น. 423).

¹³ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 14). เล่มเดิม.

¹⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 280). เล่มเดิม

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 "เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

กระทำความผิดอาญาและมีเหตุเฉพาะเจาะจง คือ เหตุอันเนื่องมาจากความร้ายแรงของความผิดอาญา เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หากได้รับความดั่งที่กล่าวนี้พนักงานสอบสวนจึงจะร้องขอต่อศาล ขอให้ศาลออกหมายจับ โดยการจับนั้นจะต้องมีการควบคุมด้วยเสมอ กล่าวคือ การควบคุมเริ่มต้นด้วยการจับ และสิ้นสุดการควบคุมเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้¹⁶ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคหก¹⁷และเมื่อได้ตัวผู้ต้องหามาแล้วหากมีความจำเป็นหรือมีเหตุเช่นเดียวกับเหตุการออกหมายจับพนักงานสอบสวนจะร้องขอให้ศาลออกหมายขังผู้นั้นไว้ในอำนาจรัฐเพื่อทำการสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติมต่อไปอีกก็ได้ แต่การควบคุมผู้ถูกจับจะควบคุมเกินกว่ากรณีจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ได้¹⁸เพราะการควบคุมตัวระหว่างคดีมีจุดมุ่งหมายหลัก คือ เพื่อให้การสอบสวนเป็นไปได้อย่างเรียบร้อย และเพื่อป้องกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อป้องกันการบังคับโทษ เพราะหากมีการควบคุมเกินกว่ากรณีจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีแล้วย่อมเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

ผู้ต้องหาเมื่ออยู่ในการควบคุมของพนักงานสอบสวนแล้ว ในระหว่างดำเนินการสอบสวนหากมีเหตุอันควรเชื่อว่าคุณต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14¹⁹กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจการสอบสวน

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควร ให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี"

¹⁶ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการจับ ควบคุม ขัง และปล่อยชั่วคราว (น. 67), โดย ชัยรัช บุญถาวรพันธ์, 2545, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึง วรรคหก

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคหนึ่ง "ห้ามมิให้ควบคุมผู้ถูกจับไว้เกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี"

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 "ในระหว่างทำการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าคุณต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ให้พนักงานสอบสวนหรือ

เพื่อให้แพทย์ตรวจอาการของผู้ต้องหาที่สงสัยว่าเป็นผู้วิกลจริตอันถือว่าเป็นขั้นตอนแรกในการให้ความคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่มีความวิกลจริต เมื่อแพทย์ตรวจแล้วได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริตและมีความสามารถในการดำเนินคดี แต่หากได้ความว่าบุคคลนั้นเป็นผู้วิกลจริตแต่ยังสามารถต่อสู้คดีได้ก็ต้องดำเนินคดีต่อไปตามปกติ²⁰ โดยให้ดำเนินการสอบสวนต่อไปและประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 วรรคแรก²¹ ได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้นจะหายวิกลจริตหรือต่อสู้คดีได้และให้ส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร" ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองมาตรานี้เป็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ในระหว่างดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานหากได้ความว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวนแล้วส่งผู้ต้องหาไปโรงพยาบาลโรคจิตเพื่อให้แพทย์ตรวจหากตรวจและได้ความว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริตแต่มีความสามารถในการต่อสู้คดีพนักงานสอบสวนจะดำเนินคดีต่อไป โดยทำความเห็นควรสั่งฟ้องไว้ในสำนวนการสอบสวนและส่งสำนวนการสอบสวนนี้ให้พนักงานอัยการพิจารณาต่อไปว่าเห็นควรสั่งฟ้องหรือเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง เพื่อให้ศาลพิจารณาลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับบุคคลนั้น

ทางปฏิบัติเมื่อความผิดอาญาเกิดขึ้นแทนที่ตำรวจจะเริ่มสอบสวนหรือตรวจสอบความจริงก่อนว่าเป็นจริงตามที่กล่าวหาหรือไม่ กลับทำการจับกุมผู้กระทำความผิดก่อน²² แล้วจึงจะตรวจสอบค้นหาความจริงหรือตรวจสอบความจริงเพิ่มเติมต่อไป²³ ซึ่งการตรวจสอบความจริงและการรวบรวม

ศาลแล้วแต่กรณีสั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้นเสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไว้จนมูลฟ้องหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้คดีได้และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาลข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาดังบัญญัติไว้ในวรรคก่อนศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้"

²⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (น. 50), โดย คณิง ภาไชย, 2551, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

²¹ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี (น. 189), โดย ฝ่ายวิชาการสุตรไพศาล, 2555.

²² อภิวัตน์กระบวนการยุติธรรม (น. 221-222), โดย คณิต ณ นคร ง, 2557, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

²³ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 150). เล่มเดิม.

พยานหลักฐานทางกรมตำรวจเข้าใจว่าบทบาทของพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ส่วนพยานหลักฐานที่เป็นผลดีกับผู้ต้องหาและอื่น ๆ ทางกรมตำรวจไม่สนใจที่จะให้พนักงานสอบสวนดำเนินการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน²⁴ในการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานในส่วนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่านั้น ส่วนพยานหลักฐานในส่วนข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาพนักงานสอบสวนจะไม่มีตรวจสอบหรือรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนและในระหว่างการตรวจสอบค้นหาความจริงหรือตรวจสอบความจริงกันเพิ่มเติมกันต่อไปนั้น ก็จะยื่นคำร้องต่อศาลโดยอ้างว่ายังมีพยานหลักฐานอีกมากที่ต้องทำการตรวจสอบจึงขอให้สั่งขังผู้ต้องหาซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาต่อไปก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคหก²⁵โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรคหกที่บัญญัติว่า

"ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

ทางปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นที่มาหรือช่องทางของการทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยตกเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ได้ง่าย เพราะเท่ากับคาดคั้นผู้ต้องหาเพื่อให้ได้ความจริงจากผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน ผ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษา²⁶จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ โดยไม่มีการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหาเป็น

²⁴ วิ.อาญาวิพากษ์ "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน" (น. 27-28), เล่มเดิม.

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 4 ถึงวรรค 6

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

²⁶ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 150). เล่มเดิม.

ผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา และในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายและเป็นพยานหลักฐานที่ยืนยันผู้ต้องหา โดยมิได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ ในการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนนั้นกระทำโดยลำพังโดยมิได้มีการภายนอกเข้าร่วมในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงด้วย ทำให้สำนวนการสอบสวนได้พยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ไม่สมบูรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นไม่มีความเป็นภววิสัย (objectivity)

ทั้งนี้ในระหว่างดำเนินการสอบสวนเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะต้องส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ทำการตรวจพิสูจน์ถึงความวิกลจริต ว่าผู้ต้องหา มีความวิกลจริตและมีความสามารถในการต่อสู้คดีได้หรือไม่ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 กับทั้งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 227 วรรคแรก ได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร" ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองมาตรานี้เป็นเรื่องการคุ้มครองผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ โดยมุ่งเน้นในเรื่อง "ความสามารถในการต่อสู้คดี" เป็นหลักสำคัญยิ่งกว่าหลัก "ความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิต" ซึ่งข้อเท็จจริงในส่วนของความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่จะต้องมีการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน แต่พนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการตรวจสอบหรือรวบรวมข้อเท็จจริงนี้ไว้ในสำนวนการสอบสวน และมิให้ความสำคัญเกี่ยวกับความวิกลจริตในการที่จะต้องส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ทำการตรวจถึงอาการความวิกลจริต แต่พนักงานสอบสวนให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีเท่านั้นทั้งในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือกรณีที่ผู้ต้องหา ผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา แสดงพยานหลักฐานในวาระเขียนทางการแพทย์ที่แสดงว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิตพนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวน หรือกรณีที่ผู้ต้องหามีความวิกลจริตแต่บุคคลนั้นสามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนคดีต่อไป โดยพนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการส่งตัวผู้ต้องหาไปให้แพทย์ทำการตรวจพิสูจน์ถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีหรือหากในกรณีที่มี

การส่งตัวผู้ต้องหาไปทำการตรวจถึงความ विकलจิตและความสามารถในการต่อสู้คดีก็มิได้มีการตรวจถึงความผิดปกติทางจิต และมีได้มีการรวบรวมผลการตรวจของแพทย์ที่ได้ตรวจผู้ต้องหาในเรื่องความ विकलจิตและความสามารถในการต่อสู้คดีรวมทั้งใบเวชระเบียนทางการแพทย์ที่แสดงว่าผู้ต้องหา มีความ विकลจิตหรือความผิดปกติทางจิตไว้ในสำนวนการสอบสวนเมื่อมาถึงชั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงไม่ได้นำข้อเท็จจริงนี้มาพิจารณาประกอบการสั่งคดีและกำหนดรายละเอียดในคำฟ้อง การดำเนินคดีอาญาจึงยังไม่สอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริงและเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลศาลก็มิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับความ विकลจิตและความสามารถในการต่อสู้คดี รวมทั้งผลการตรวจของแพทย์เพื่อนำมาประกอบการดุลพินิจในการลงโทษจำเลยให้เหมาะสมกับตัวบุคคลนั้น

จากปัญหาดังที่กล่าวข้างต้นจึงมีความจำเป็นต้องทำการศึกษา วิเคราะห์ปัญหาเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติในการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาให้มีความเป็นภววิสัย อันทำให้เกิดความโปร่งใสในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการบัญญัติบทกฎหมายเพื่อให้เกิดความชัดเจนและหลักการปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน ดังนี้เมื่อพนักงานสอบสวนทราบว่ามีการกระทำความผิดทางอาญา พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบ "ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา" และ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา" ไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการและการพิจารณาคดีของศาล ในการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานนี้พนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงในเรื่องความ विकลจิตหรือความผิดปกติทางจิต ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาโดยรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนหากในระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ที่มีความ विकลจิตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือผู้ต้องหา มีความ विकลจิตแต่สามารถต่อสู้คดีต่อไปได้ และกรณี que ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาได้แสดงพยานหลักฐานใบเวชระเบียนทางการแพทย์ที่แสดงว่าผู้ต้องหา มีความ विकลจิต พนักงานสอบสวนควรที่จะนำตัวผู้ต้องหาส่งให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจพิสูจน์ในเรื่องความ विकลจิต ความสามารถในการต่อสู้คดี รวมทั้งอาการความผิดปกติทางจิต เพราะความ विकลจิต ความสามารถในการต่อสู้คดี และความผิดปกติทางจิตนั้นมิได้อยู่ตลอดเวลาเป็นการถาวร อาจจะเป็นเพียงชั่วคราว และพนักงานสอบสวนก็มิได้มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับทางการแพทย์ด้านจิตเวชที่จะพิจารณาได้ว่าบุคคลนั้นมีความ विकลจิต ไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดี และมีความผิดปกติทางจิต

ซึ่งอาการความผิดปกติทางจิตก็มิได้แสดงให้เห็นปรากฏชัดแจ้งที่พนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจในการงดการสอบสวน หรือดำเนินคดีต่อไป อันทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรม และหากมีการส่งไปตรวจก็มิได้มีการรวบรวมผลการตรวจไว้ในสำนวนการสอบสวน ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้ที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือมีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนเห็นควรที่จะต้องส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจโดยพนักงานสอบสวนทำคำร้องพร้อมความเห็นว่าจะควรส่งไปตรวจหรือไม่ควรส่งไปตรวจไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าควรส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจหรือไม่ ทั้งนี้ ให้นำผลการตรวจในเรื่องความวิกลจริต ความสามารถในการต่อสู้คดี รวมทั้งอาการความผิดปกติทางจิตรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนตั้งแต่ในชั้นสอบสวนเพื่อที่จะได้มีข้อเท็จจริง พยานหลักฐาน รายละเอียดเกี่ยวกับคดี อันจะทำให้ทราบถึงมูลเหตุในการกระทำความผิด เมื่อส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะได้นำข้อเท็จจริงที่ได้จากสำนวนการสอบสวนมาพิจารณาประกอบในการสั่งฟ้องคดี และเมื่อคดีขึ้นสู่ชั้นศาล ศาลจะได้นำข้อเท็จจริงมาพิจารณาประกอบดุลพินิจเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมและถูกต้องรวมทั้งศึกษาการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามกฎหมายของต่างประเทศที่ใช้ระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงในการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดเมื่อพบถึงความผิดปกติทางจิต

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาหลักการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบอันเกิดจากการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานตลอดจนสำนวนการสอบสวนมุ่งรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายเพียงด้านเดียวอันเป็นการกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยเฉพาะ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความวิกลจริตและผลการตรวจมิได้มีการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ
4. เพื่อศึกษาหาแนวทางทบทวนบทบาทหน้าที่ที่พนักงานสอบสวนในการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ในเรื่องการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

มีความผิดทางอาญาเกิดขึ้นพนักงานสอบสวนใช้มาตรการบังคับทางอาญาเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐตรวจสอบข้อเท็จจริงจากผู้ถูกกล่าวหาเป็นการกระทำที่กระทบสิทธิและเสรีภาพในระหว่างการสอบสวนมีเหตุเชื่อว่ามีผู้กระทำความผิดมีความวิกลจริตกฎหมายให้ส่งผู้ถูกกล่าวหาไปตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี กฎหมายมุ่งเน้นในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีเท่านั้น โดยมีได้มีการตรวจอาการความผิดปกติทางจิต ประกอบในสำนวนการสอบสวนมีได้นำข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความเห็นทางการแพทย์ที่เกี่ยวกับความวิกลจริตรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนแต่อย่างใด แต่ข้อเท็จจริงนี้จะปรากฏในชั้นศาลและจะทำการตรวจพิสูจน์ในชั้นศาลอาจทำให้ได้พยานหลักฐานที่ไม่ถูกต้องและไม่ใกล้เคียงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

จากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดและตัวผู้ถูกกล่าวหา โดยตำรวจเป็นผู้ทำการรวบรวมข้อเท็จจริง จึงควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 มาตรา 138 และประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 ในเรื่องการตรวจสอบข้อเท็จจริงของผู้ถูกกล่าวหาที่วิกลจริตไว้ในสำนวนการสอบสวน ส่งสำนวนการสอบสวนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่ง หากพนักงานอัยการไม่สั่งให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตผู้มีส่วนได้เสียร้องขอต่อศาลให้ศาลพิจารณาสั่งให้ส่งผู้ถูกกล่าวหาไปตรวจและรวบรวมความเห็นทางการแพทย์ไว้ในสำนวนการสอบสวน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

วิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 โดยเริ่มศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี หลักการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตจากนั้นจึงศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ รวมทั้งศึกษาถึงแนวทางในการปรับปรุงการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาข้อมูลโดยวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) กล่าวคือ เป็นการศึกษาโดยการค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือ บทบัญญัติของกฎหมาย

วิทยานิพนธ์ บทความ วารสาร เอกสารต่าง ๆ รวมถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์หาข้อสรุปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงหลักการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน
2. ทำให้ทราบปัญหาและผลกระทบอันเกิดจากการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน ตลอดจนสำนวนการสอบสวนมุ่งรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายเพียงด้านเดียวอันเป็นการกระทบสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาโดยเฉพาะ และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความวิกลจริตและผลการตรวจความวิกลจริตมิได้มีการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน
3. ทำให้ทราบหลักเกณฑ์เงื่อนไข การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตในกฎหมายของต่างประเทศ
4. ทำให้ทราบแนวทางในการแก้ไขบทบาทหน้าที่พนักงานสอบสวนในการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน การรวบรวมพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตและส่งตัวผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดีในเรื่องการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

บทที่ 2

แนวคิดและหลักการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับ การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

บทนี้จะได้กล่าวถึงการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน โดยพนักงานสอบสวน จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อการสอบสวนหรือฟังคำให้การ และในระหว่างการสอบสวนมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริต ให้พนักงานสอบสวนส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ทำการตรวจความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต ว่าควรที่จะดำเนินคดีกับผู้ถูกกล่าวหาต่อไป หรือควรงดการสอบสวนไว้ก่อน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14

บทนี้ผู้เขียนจะได้กล่าวถึงหลักการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

2.1 แนวคิดและระบบการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

กระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ "การหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ" (Crime prevention) และการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลหรือผู้ต้องหาในคดีเพื่อมิให้สิทธิของบุคคลถูกล่วงละเมิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย (Due process)¹ การดำเนินคดีอาญาของไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)² โดยการเริ่มดำเนินคดีอาญาจะกระทำโดยพนักงานสอบสวนทำหน้าที่ในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน เพื่อประโยชน์ของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องคดี และเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดีในชั้นศาล จะได้กล่าวต่อไป

2.1.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ(Public Prosecution)

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ(Public Prosecution) เป็นกระบวนการดำเนินคดีของรัฐ

¹โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (น.15), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ, 2551, สำนักงานกิจการยุติธรรม.

²กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 47), โดย คณิต ฅ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

รัฐมีสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญา หน้าที่นี้คือ หน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรม รัฐไม่ถือว่าเป็น
ปรปักษ์กับประชาชนในรัฐองค์กรอื่น ๆ ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ดำเนินคดีอาญาของรัฐ อันได้แก่ศาล
พนักงานอัยการ และตำรวจต่างมีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรม องค์กรต่าง ๆ จึงมีหน้าที่ต้อง
ร่วมกันในการค้นหาความจริง นิติสัมพันธ์ในทางวิธีพิจารณาความอาญาของการดำเนินคดีอาญา
โดยรัฐจึงเป็นนิติสัมพันธ์สองฝ่าย คือ รัฐฝ่ายหนึ่ง กับผู้ถูกกล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่ง³

หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศภาคพื้นยุโรป โดยในสมัย
โบราณได้รับอิทธิพลมาจากการชำระความของอาณาจักรโรมันและศาลทางศาสนาโรมันคาทอลิก
ในศตวรรษที่ 12-13 โดยศาลศาสนาได้นำเอาระบบไต่สวน (Inquisitorial) มาใช้ในการดำเนินคดี
อาญา⁴ ซึ่งในสมัยนั้นการดำเนินคดีอาญาไม่มีการแบ่งแยก "หน้าที่ในการสอบสวนฟ้องร้อง" และ
"หน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดี" ออกจากกัน การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดผู้พิพากษาหรือศาล
เป็นผู้เริ่มดำเนินคดีตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงการพิพากษาคดีอันเป็นข้อเสียของการดำเนินคดีโดยระบบ
ไต่สวนที่อำนาจในการดำเนินคดีนั้นอยู่ในดุลพินิจของศาลแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่มีการตรวจสอบ
หรือคานอำนาจ ซึ่งอาจเกิดความอคติต่อผู้ถูกไต่สวน อันทำให้ผู้ถูกไต่สวนตกเป็นกรรมในคดี
(procedural object) มีสภาพที่ไม่ต่างจากวัตถุชิ้นหนึ่ง เพราะผู้ถูกกล่าวหาแทบไม่มีสิทธิใด ๆ⁵
ในการแก้ข้อกล่าวหาหรือข้อต่อสู้ และในการได้ข้อเท็จจริงมานั้นเกิดจากการตรวจสอบค้นหา
ความจริงจากการทรมานร่างกาย

ต่อมาหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ได้เกิดขึ้นใหม่ใน
ประเทศฝรั่งเศสภายหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 โดยเกิดแนวความคิดใหม่ว่า
"ผู้ที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาเป็นผู้กระทำความผิดต่อรัฐด้วย รัฐจึงมีหน้าที่รับผิดชอบในการ
ดำเนินคดีแก่ผู้กระทำความผิด พร้อมทั้งจัดหาพยานหลักฐานและลงโทษด้วย"⁶ จากแนวคิดนี้ทำให้อ
องค์กรรัฐมีความกระตือรือร้นร่วมมือในการค้นหาความจริง แต่อย่างไรก็ตามปัญหาการสอบสวน
คดีอาญาที่ไม่เป็นธรรมในระบบไต่สวนเดิมที่ให้อำนาจการดำเนินกระบวนการยุติธรรมอยู่ในดุลพินิจ
ของผู้พิพากษาไต่สวนกล่าวคือศาลแต่เพียงผู้เดียวโดยไม่มีการตรวจสอบหรือคานอำนาจ

³ วิอาญาวิพากษ์ "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน" (น.16), โดย คณิศ ฌ นคร ข,
2552, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

⁴ บทบาทอัยการในการกำกับดูแลการสอบสวน: ศึกษากรณีการตรวจสอบการขอออกหมายในชั้น
เจ้าพนักงาน (น. 15), โดย ปิยพร เกษมภักดีพงษ์, 2556, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 61). เล่มเดิม.

⁶ บทบาทอัยการ ในการกำกับดูแลการสอบสวน: ศึกษากรณีการตรวจสอบการขอออกหมายในชั้น
เจ้าพนักงาน (น. 16). เล่มเดิม.

โดยองค์กรอื่น จึงอาจทำให้เกิดอคติต่อผู้พิพากษาได้สวนได้ง่าย ประเทศฝรั่งเศสจึงได้ก่อตั้ง "องค์กรอัยการ" ขึ้น โดยมีการเปลี่ยนแปลงแยกอำนาจ "หน้าการสอบสวนฟ้องร้อง" ออกจาก "หน้าที่การพิจารณาพิพากษาคดี" อย่างเด็ดขาด โดยให้อำนาจการสอบสวนฟ้องร้องดำเนินคดีเป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องคดี ส่วนอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดียังคงเป็นอำนาจของศาลอยู่ตามเดิม ทั้งนี้การดำเนินคดีอาญาในระบบไต่สวนถูกมองว่า ผู้ถูกไต่สวนนั้นเป็นเพียงวัตถุแห่งการซักฟอกหรือเป็นกรรมในคดี ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกไต่สวน โดยการทรมานร่างกายเพื่อได้รับสารภาพจึงก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในหมู่ประชาชน ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 จึงได้มีการพัฒนาระบบไต่สวนโดยรับเอาแนวความคิดจากลัทธิเสรีนิยม แนวความคิดด้านสิทธิมนุษยชน และแนวความคิดเกี่ยวกับการรับรู้ของประชาชนนำมาปรับใช้กับการดำเนินคดีอาญาโดยได้มีการปรับปรุงการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐใน "ระบบไต่สวน" ให้เป็นธรรมมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านสิทธิมนุษยชน การดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่จึงเป็นการดำเนินคดีอาญา "ระบบกล่าวหา"(accusatorial system)⁷ โดยยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ขึ้นเป็น "ประธานในคดี" (Procedural subject)⁸ หมายความว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นวัตถุแห่งการซักฟอกหรือเป็นกรรมในคดี แต่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็น "คน" และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด ทั้งนี้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ(Public Prosecution) ได้เป็นที่ยอมรับในนานาอารยประเทศได้แพร่ขยายไปยังประเทศต่าง ๆ ได้แก่ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส เป็นต้น ซึ่งหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐในแต่ละประเทศมีการปรับใช้โดยมีการกำหนดหลักการที่แตกต่างกันออกไป แต่รัฐจะไม่ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียวโดยเด็ดขาด แม้ในประเทศที่ถือหลัก "การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ" โดยเคร่งครัดก็มีการผ่อนคลายเป็นให้เอกชนฟ้องคดีได้บ้าง แต่จะจำกัดประเภทและฐานความผิดไว้⁹

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ(Public Prosecution)ในประเทศภาคพื้นยุโรป พนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานหลักของรัฐที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง โดยที่ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล¹⁰ จะเห็นได้ว่าวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยตรงกับ

⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 60). เล่มเดิม.

⁸ แหล่งเดิม. (น. 62).

⁹ แหล่งเดิม. (น. 66).

¹⁰ วิอาญาวิทยา "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน" (น. 25). เล่มเดิม.

วิธีพิจารณาความอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรป อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นเป็น "การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ" หากจะมีความแตกต่างกันก็ตรงที่การดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาเองได้หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ แต่การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจในการเริ่มดำเนินคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา แต่การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพนักงานอัยการ¹¹

2.1.2 บทบาทของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการในการดำเนินคดีอาญาชั้นเจ้าพนักงาน

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) มีการแยก "หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง" และ "การพิจารณาพิพากษา" ออกจากกัน พนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานหลักของรัฐ การดำเนินคดีอาญาทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญาได้เองหรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ โดย "ตำรวจ" มีฐานะเป็นเพียง "เจ้าพนักงานผู้ทำหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ" (public prosecutor's assistant officers) เท่านั้น¹² การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเช่นเดียวกับประเทศภาคพื้นยุโรป พนักงานอัยการเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล จะเห็นได้ว่าวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยมีพื้นฐานตรงกับวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรป โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้ค่อนข้างกว้าง แต่ข้อความใน มาตรา 32¹³ แสดงให้เห็นถึงอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐ กล่าวคือ หากพนักงานอัยการกับผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกัน พนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะทำให้คดีของพนักงานอัยการเสียหาย โดยผู้เสียหายนั้นกระทำหรือละเว้นการกระทำใดในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการชอบที่จะร้องขอต่อศาลห้ามไม่ให้ผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้นได้ ซึ่งเป็นการแสดงถึงการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) เช่นเดียวกับการดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรป แต่มีความแตกต่างกันตรงที่การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจ

¹¹ แหล่งเดิม. (น.26).

¹² แหล่งเดิม. (น.107).

¹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 32 "เมื่อพนักงานอัยการและผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกัน ถ้าพนักงานอัยการเห็นว่าผู้เสียหายจะกระทำให้คดีของอัยการเสียหาย โดยกระทำหรือละเว้นการกระทำใด ๆ ในกระบวนการพิจารณา พนักงานอัยการมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้สั่งผู้เสียหายกระทำหรือละเว้นการกระทำนั้น ๆ ได้"

เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ในการเริ่มคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา แต่การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นต้องถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพนักงานอัยการ¹⁴

การดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้องในประเทศไทย ผู้ที่รับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้อง คือ พนักงานสอบสวน และพนักงานอัยการ โดยมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน ดังจะกล่าวต่อไปนี้

1. พนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนมี 2 ประเภท คือ พนักงานสอบสวนทั่วไป กับพนักงานสอบสวนคดีพิเศษ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ "พนักงานสอบสวนทั่วไป" ซึ่งบทบัญญัติที่วางหลักเกณฑ์ดังกล่าวให้นำไปใช้กับ "พนักงานสอบสวนคดีพิเศษ" ด้วย¹⁵ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) พนักงานสอบสวนหมายถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ในการสอบสวน¹⁶

คำว่า "การสอบสวน" หมายถึง การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลายตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

โดยบุคคลที่มีอำนาจในการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 18¹⁷ คือ¹⁸

(1) ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ บุคคลดังที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคสอง คือ ข้าราชการตำรวจที่มียศตั้งแต่ชั้นนายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปหรือ

(2) ในต่างจังหวัด ได้แก่ บุคคลดังที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18 วรรคแรก หมายถึง

ก. พนักงานฝ่ายปกครอง

ข. ปลัดอำเภอ

ค. นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไปหรือเทียบเท่า

¹⁴ วิ.อาญาวิพากษ์ "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน" (น. 26). เล่มเดิม.

¹⁵ แหล่งเดิม. (น.110).

¹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6).

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 18

¹⁸ คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 (มาตรา 1 - มาตรา 119) (น. 64), โดย จุลสิงห์ วสันตสิงห์, 2555, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

(3) คดีความผิดซึ่งทำขึ้นนอกราชอาณาจักร บุคคลที่มีอำนาจสอบสวน ได้แก่บุคคลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 20 คือ

- ก. อัยการสูงสุด หรือผู้รักษาการแทน
- ข. พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากอัยการสูงสุดหรือผู้รักษาการแทน
- ค. พนักงานสอบสวนแห่งท้องที่ที่ผู้ต้องหาถูกจับอยู่ในเขตอำนาจ
- ง. พนักงานสอบสวนที่รัฐบาลประเทศอื่นหรือบุคคลผู้ได้รับความเสียหายได้ร้องฟ้องให้ทำโทษผู้ต้องหา

กรณีตามข้อ ก. และ ง. อำนาจสอบสวนเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่ทำเป็นระหว่างรอคำสั่งจากอัยการสูงสุดเท่านั้น

2. พนักงานอัยการ

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) รัฐมีพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานผู้ทำการแทน กล่าวคือ พนักงานอัยการเป็นผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล¹⁹ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการดำเนินคดีอาญาต่อจากพนักงานสอบสวน โดยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) ให้คำนิยามของพนักงานอัยการไว้ว่า

"พนักงานอัยการ" หมายความว่า เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในกรมอัยการ หรือเจ้าพนักงานอื่นผู้มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้

ตามระบบการดำเนินคดีพนักงานอัยการถือว่าเป็นบุคคลที่สำคัญในการดำเนินคดีอาญาใน "ชั้นไต่ตรองคดี" สำหรับผู้ต้องหาและรัฐ โดยเป็นผู้ดูแลการบังคับใช้กฎหมาย และเป็นผู้อำนวยการความยุติธรรมแก่ผู้ต้องหา เพราะกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของรัฐในการรักษาความสงบเรียบร้อยและเป็นกฎหมายที่คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลด้วย²⁰ ทั้งนี้พนักงานอัยการต้องรับผิดชอบในการสอบสวนคดี 4 ประเภท คือ²¹

- 1) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยกฎหมายของการสอบสวน
- 2) รับผิดชอบในความถูกต้องชอบด้วยระเบียบของการสอบสวน
- 3) รับผิดชอบในความละเอียดรอบคอบของการสอบสวน และ

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (5) "พนักงานอัยการหมายความว่า เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ทั้งนี้จะเป็นข้าราชการในสำนักงานอัยการสูงสุดหรือเจ้าพนักงานอื่นที่มีอำนาจเช่นนั้นก็ได้"

²⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 99). เล่มเดิม.

²¹ แหล่งเดิม. (น. 100).

4) รับผิดชอบในความเชื่อถือได้ของการสอบสวน

ทั้งนี้ ในปัจจุบันพนักงานอัยการนั้นมีบทบาทในการตรวจสอบความจริงในคดีอาญามากขึ้น และมีบทบาทในการสอบสวนคดีพิเศษตามกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนคดีพิเศษด้วย

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทย เป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมีการแยก "หน้าที่การสอบสวนฟ้องร้อง" และ "การพิจารณาพิพากษา" ออกจากกัน และยกฐานะผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็น "กรรมในคดี" (procedural object) ขึ้นเป็น "ประธานในคดี"²² (procedural subject) โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าเขาผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด โดยพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ในความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อรู้ตัวผู้กระทำความผิดและความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา²³ และพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนเพื่อที่จะทราบประวัติภูมิหลังความเป็นมาของชีวิตของผู้ต้องหา²⁴ แสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลดีและผลร้ายแก่ผู้ต้องหา รวมทั้งข้อเท็จจริงอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินคดีอาญาต่อไปของพนักงานอัยการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวบรวมข้อเท็จจริงที่พนักงานอัยการสามารถอาจใช้ประกอบดุลพินิจในการสั่งคดี รวมถึงตลอดถึงการที่พนักงานอัยการจะสามารถอาจใช้แถลงต่อศาลเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมกับความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำ²⁵ และหากพนักงานอัยการเห็นว่าคดีดังกล่าวได้ข้อเท็จจริงไม่ครบถ้วนพนักงานอัยการจะสั่งสอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งพยานมาซักถามได้²⁶ แสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานของรัฐทั้งสองจะต้องดำเนินคดีด้วยความรอบคอบและเที่ยงธรรม กล่าวคือ จะต้องมีความเป็นภววิสัย (objectivity)

²² แหล่งเดิม. (น. 62).

²³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะกระทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา"

²⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาฉิมของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

²⁵ วิ.อาญาวิพากษ์ "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติไม่ตรงกัน" (น. 27). เล่มเดิม.

²⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 143 วรรคสอง "ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ

(1) สั่งตามที่เห็นสมควร ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานคนใดมาให้ซักถามเพื่อส่งต่อไป"

2.2 หลักการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวน

2.2.1 หลักการตรวจสอบความจริง

หลักการตรวจสอบ²⁷ คดีอาญาเริ่มต้นเมื่อมีการกล่าวหาว่า ได้มีการกระทำความผิดทางอาญา กล่าวคือ เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นกระบวนการของการดำเนินคดีอาญาก็จะเริ่มต้นทันที ส่วนคดีแพ่งเริ่มเป็นคดีเมื่อมีการฟ้องร้องต่อศาล ดังนั้นคดีอาญาจึงเริ่มต้นก่อนคดีแพ่ง

ในการดำเนินคดีแพ่งกับคดีอาญานั้นมีความแตกต่างกันในสาระสำคัญประการหนึ่งคือ ในคดีแพ่งคู่ความเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ในศาล รวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยลายลักษณ์อักษร หลักในการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็น "หลักการตกลง" (negotiation principle) ส่วนในคดีอาญาถือ "หลักการตรวจสอบ" (Examination Principle) กล่าวคือเจ้าพนักงานหรือศาลต่างมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบความจริงในเรื่องที่กล่าวหา ค้นหาความจริงได้โดยปราศจากข้อผูกมัดใด ๆ ทั้งการนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้โดยอาศัยมาตรา 15 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจึงนำมาใช้บังคับได้ "เท่าที่พอจะใช้บังคับได้" เท่านั้น เป็นต้นว่าบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งที่เกี่ยวกับ "หลักความตกลง" จะนำมาใช้ในคดีอาญาไม่ได้ เหตุนี้ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าในคดีอาญาทำกันไม่ได้ นั้น จึงเป็นการถูกต้องแล้ว เพราะการทำให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ "หลักความตกลง"²⁸

เดิมการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเราใช้ "ระบบไต่สวน" (inquisitorial system) การดำเนินคดีอาญาของไทยในระบบไต่สวนนี้เป็นระบบที่เลวร้าย²⁹ กล่าวคือ การค้นหาข้อเท็จจริงตามกฎหมายของไทยในอดีตตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจารีตนครบาล ร.ศ. 115 ใช้วิธีการทรมานโหดร้ายโดยการทรมานแบบต่าง ๆ เช่น คำน้ำ ลูบไฟ ตอกเล็บ เข็มย่นตี ฯลฯ ที่เรียกว่า "อาญาจารีตนครบาล" ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติยกเลิกวิธีพิจารณาความอาญาจารีตนครบาล ร.ศ. 115 เป็นผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานำไปสู่ยุคใหม่ การดำเนินคดีอาญาสมัยใหม่ใช้ "ระบบกล่าวหา" (accusatorial system) มีการแยก "หน้าที่สอบสวนฟ้องร้อง" และ "หน้าที่พิจารณาพิพากษา" ออกจากกัน และยกฐานะผู้ถูกกล่าวหา (ผู้ต้องหาและจำเลย) จากการเป็น "กรรมในคดี" (procedural object) ขึ้นเป็น "ประธานในคดี" (procedural subject)³⁰ และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะ

²⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 49). เล่มเดิม.

²⁸ แหล่งเดิม.

²⁹ แหล่งเดิม. (น. 63).

³⁰ แหล่งเดิม. (น. 62).

พิสูจน์ได้ว่าเขานั้นเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 และแนวคิดนี้ได้นำมาใช้จนถึงปัจจุบัน³¹

หลักการดำเนินคดี คือ หลักการตรวจสอบ (Examination Principle) การตรวจสอบความจริงในคดีอาญามี 2 ชั้น³² คือ การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน และการตรวจสอบความจริงในชั้นศาล

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน คือ การสอบสวนและการตั้งคดีของพนักงานอัยการซึ่งต้องมีความเป็นกวีสัย (objectivity)

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน จะเริ่มต้นเมื่อพนักงานสอบสวนได้ทราบเรื่องการกระทำผิด ซึ่งการทราบนี้อาจทราบจากการร้องทุกข์ การกล่าวโทษ หรือจากวิธีอื่นใด³³ เมื่อทราบเรื่องการกระทำผิดแล้วพนักงานสอบสวนจะต้องเริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า³⁴ การสอบสวน คือ การตรวจสอบความจริง พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ³⁵ การสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานนี้จะประกอบด้วยกระทำการ 2 ขั้นตอน³⁶ คือ รวบรวมพยานหลักฐาน และการใช้มาตรการบังคับก่อนที่จะใช้มาตรการบังคับ พนักงานสอบสวนจะต้องค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาให้ได้ความจนเป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิด โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐาน 3 ชนิด³⁷ คือ

(1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227 "ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั้นนำหน้าพยานหลักฐาน ทั้งปวง อย่างพิพากษาลงโทษจนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำผิดจริงและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย"

³² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 439). เล่มเดิม.

³³ แหล่งเดิม. (น. 448)

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 "ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใดเวลาใด แล้วแต่จะสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย"

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

³⁶ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 149), โดย คณิต ณ นคร ค. 2558, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

³⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 450). เล่มเดิม.

- (2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
 (3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ

พนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหาอย่างเดียวไม่ได้ แต่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาด้วย เพราะในคดีอาญานั้นต้องตัดสินกันด้วยความจริง และการที่จะวินิจฉัยว่าสิ่งใดจริงหรือไม่อย่างไร ต้องพิจารณาโดยการฟังความทุกฝ่าย มิใช่ฝ่ายเดียว การสอบสวนจึงต้องมี "ความเป็นภววิสัย" (objectivity)³⁸

2.2.2 หลักฟังความทุกฝ่าย

หลักฟังความทุกฝ่าย (principle of audialteramparyem) หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ถูกกล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาได้ กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหามีสิทธิที่จะโต้แย้งคัดค้านได้ (right to full hearing)³⁹ การดำเนินคดีในอาญา "ระบบกล่าวหา" (accusatorial system) ผู้ถูกกล่าวหาเป็น "ประธานในคดี" (procedural subject) มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ในการได้รับทราบว่าถูกกล่าวหาว่าอย่างไร หรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อที่จะได้มีโอกาสให้การแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงานหรือให้การแก้ข้อหาในฟ้องในชั้นศาลได้อย่างถูกต้อง⁴⁰

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120 ได้วางหลักไว้ว่า ห้ามไม่ให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลโดยมิได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน กล่าวคือ ในการสอบสวนจะต้องมีเนื้อหาของ "การสอบปากคำผู้ต้องหา" ซึ่งเป็นส่วนสำคัญตามหลักฟังความทุกฝ่าย ถึงแม้จะมีการรวบรวมพยานหลักฐานจนฟังได้ว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดแล้ว แต่ไม่มีการสอบปากคำผู้ต้องหาก่อนการยื่นฟ้องต่อศาล พนักงานอัยการก็จะไม่สามารถฟ้องคดีได้⁴¹

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายและผลดีต่อผู้ต้องหา มิใช่รวบรวมแต่พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเพียงด้านเดียว และเมื่อได้ความเป็นที่แน่ชัดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วจึงจะใช้มาตรการบังคับในการนำตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อดำเนินการสอบสวนต่อไป ทั้งนี้เมื่อผู้ต้องหาถูกนำตัวมาไว้ในอำนาจรัฐแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าผู้ต้องหากระทำความผิดเพื่อเขาจะได้สามารถต่อสู้คดีได้ตามหลักฟังความทุกฝ่าย เพราะผู้ต้องหามีได้เป็น "กรรมในคดี" แต่เป็น "ประธานในคดี" และเป็น

³⁸ แหล่งเดิม.

³⁹ แหล่งเดิม. (น. 69).

⁴⁰ แหล่งเดิม. (น. 70).

⁴¹ แหล่งเดิม. (น. 70-71).

ส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดแต่หากผู้ต้องหาไม่สามารถเข้าใจถึงกระบวนการในการสอบสวนเพราะเหตุแห่งความ विकฤติ และไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดีแล้ว พนักงานสอบสวนจะดำเนินคดีต่อไปไม่ได้ พนักงานสอบสวนจะต้องงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหาย विकฤติ และมีความสามารถในการต่อสู้คดี คือ มีความรับรู้และเข้าใจกระบวนการสอบสวน ซึ่งไปตาม "หลักฟังความทุกฝ่าย" ที่ผู้ต้องหาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ ในการรับทราบข้อกล่าวหาและมีโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหาในชั้นเจ้าพนักงานได้อย่างถูกต้อง และเกิดความ เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหาในการดำเนินคดีอาญา

2.2.3 หลักความเสมอภาค

หลักความเสมอภาค เป็นหลักพื้นฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติอื่น ๆ อาทิ เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นต้น และในขณะเดียวกันถือได้ว่าหลักความเสมอภาคเป็นหลักที่ควบคุมการใช้อำนาจของรัฐมิให้ใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยการใช้อำนาจของรัฐแก่กลุ่มบุคคลใดกลุ่มบุคคลหนึ่ง หลักความเสมอภาคจึงเป็นหลักสำคัญในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนและสามารถนำมาตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ

หลักความเสมอภาค (Equality) หมายถึง หลักการที่รัฐหรือบุคคลจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันให้เท่าเทียมกันหรืออย่างเดียวกัน และปฏิบัติสิ่งที่มีสาระสำคัญไม่เหมือนกันให้แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของเรื่องนั้น ทั้งนี้ การปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันให้แตกต่างกัน หรือการปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้เหมือนกัน ย่อมเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความเสมอภาค⁴²

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550⁴³ ฉบับเดิม มาตรา 30 ได้บัญญัติไว้ว่า

"บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจ

⁴² คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ (น. 31), โดย สุรียา ปานแป้น กับ อนุวัฒน์บุญพันธ์, (2553), กรุงเทพฯ: วิญญชน.

⁴³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

หรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม"

ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557⁴⁴ มาตรา 4 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค บรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทย มีอยู่แล้ว ย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้"

หากพิจารณาในมุมมองของประชาชนที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐ แล้ว "หลักความเสมอภาค" คือ สิทธิของประชาชนที่จะได้รับการปฏิบัติจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน⁴⁵ รัฐมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อบุคคลให้เหมือนกัน แต่หากจะต้องปฏิบัติแตกต่างกันออกไปก็เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน หลักความเสมอภาคนี้ไม่ได้บังคับว่ารัฐจะต้องปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนเป็นอย่างเดียวกัน

หลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ ไม่ใช่กฎหมายที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับประชาชน เพราะฉะนั้นหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญ จึงผูกพันรัฐหรือองค์กรของรัฐเท่านั้น หาได้ผูกพันเอกชนไม่ ประชาชนจึงไม่สามารถยกหลักความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญขึ้นมาอ้างเพื่อเรียกร้องเอกชนให้ปฏิบัติต่อตนเองอย่างเท่าเทียมกับบุคคลอื่น แต่หากกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เฉพาะให้เอกชนต้องเคารพต่อหลักความเสมอภาค เอกชนผู้นั้นย่อมต้องผูกพันต่อหลักความเสมอภาค เช่นเดียวกับองค์กรต่าง ๆ ของรัฐ⁴⁶

จะเห็นได้ว่ารัฐจะต้องปฏิบัติกับประชาชนโดยเท่าเทียมกัน เมื่อมีความผิดทางอาญา พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐจะต้องให้ความเป็นธรรมต่อผู้ต้องหาหรือผู้เสียหาย ให้เกิดความเป็นธรรมตามหลักความเสมอภาค พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายและเป็นผลดีต่อผู้ต้องหา มิใช่รวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายต่อผู้ต้องหาเพียงฝ่ายเดียว โดยตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ให้ได้ความเป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง แล้วจึงจะใช้มาตรการบังคับเพื่อเอาตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐ และหากในระหว่างการสอบสวนพบว่าผู้ต้องหาไม่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ผู้ต้องหาขอที่จะได้รับการตรวจจาก

⁴⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557

⁴⁵ คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ (น. 31). เล่มเดิม.

⁴⁶ แหล่งเดิม.(น. 32).

แพทย์ว่าผู้ นั้นมีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้จริง อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริต ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาเกิดความเป็นธรรมและเกิดความ เป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา ตามหลักความเสมอภาคในการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน

2.3 การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน

การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงานเป็นการตรวจสอบความจริงในทางอาญาโดยรัฐ ได้กระทำการตามกฎหมายในชั้นสอบสวนฟ้องร้องและพิจารณา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงในทาง ที่เป็นผลร้ายและเป็นผลดีต่อผู้ต้องหา ไม่ว่าจะเป็นการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน การตรวจค้น เพื่อพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนเริ่มตั้งแต่เมื่อพนักงานสอบสวนทราบถึงการกระทำความผิดจากการร้องทุกข์ กล่าวโทษหรือโดยวิธีอื่นใด เมื่อพนักงานสอบสวนทราบเรื่องที่เกิด อ้างหรือเชื่อว่าได้เกิดขึ้นแล้ว พนักงานสอบสวนจะต้องเริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า⁴⁷

การสอบสวนเป็นการตรวจสอบความจริงซึ่งการตรวจสอบความจริงในคดีอาญามี 2 ชั้น⁴⁸ คือ การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน และการตรวจสอบความจริงในชั้นศาล

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน คือ การสอบสวนและการตั้งคดีของพนักงานอัยการซึ่งต้องมีความเป็นกวีวิสัย (objectivity)⁴⁹ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการสอบสวน กล่าวคือรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ⁵⁰ การสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงานนี้จะประกอบด้วยกระทำการ 2 ขั้นตอน⁵¹ คือ การรวบรวมพยานหลักฐาน

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 "ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการในที่ใดเวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย"

⁴⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 439). เล่มเดิม.

⁴⁹ แหล่งเดิม.

⁵⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

⁵¹ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 149), โดย คณิต ฅ นคร ง, 2558, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

โดยจะต้องรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ซึ่งพยานหลักฐานที่ต้องรวบรวมจึงมี 3 ชนิด⁵² คือ

- (1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา
- (2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- (3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ

ส่วนขั้นตอนที่สองการไต่ถามมาตรการบังคับ เป็นการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐโดยการเรียก จับ ควบคุม หรือขังซึ่งจะใช้ได้ต่อเมื่อกรณีที่มีความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีเพื่อการสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติมอันเกี่ยวกับคดีนั้นต่อไป และการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะต้องได้ความจริงว่าผู้ต้องหานั้นได้กระทำความผิดจริง

2.3.1 การตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ถูกกล่าวหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา"

การที่พนักงานสอบสวนจะต้องทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ในการกระทำความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อใช้ยันผู้ต้องหา ในการรวบรวมพยานหลักฐานจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายและเป็นผลดีกับผู้ต้องหาด้วย จะรวบรวมแต่เพียงพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายเพียงอย่างเดียวไม่ได้ เนื่องจากคดีอาญาตัดสินด้วยความจริง และการที่จะวินิจฉัยว่าอะไรจริงหรือไม่จริงนั้น ต้องฟังความทุกฝ่าย⁵³ หากพนักงานสอบสวนเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตั้งแต่ต้นก็ไม่อาจถือได้ว่าการสอบสวนดำเนินไปเพื่อพิสูจน์ความผิด หากแต่เป็นการสอบสวนเพื่อเอาผิดผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียว และเมื่อพนักงานสอบสวนได้ทราบถึงการกระทำความผิดโดยได้รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ หรือวิธีอื่นใด พนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาก่อนเมื่อได้ความจริงแล้วจึงไต่ถามมาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อดำเนินการสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติมกันต่อไป การสอบสวนถึงจะมีความเป็นภววิสัย (objectivity)

⁵² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 450). เล่มเดิม.

⁵³ การก่อกองคดีก่อนการประทับฟ้อง: ศึกษากรณีคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ (น. 13), โดย พัฒนพงศ์ สมานเกียรติสกุล" 2554, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนในทางปฏิบัติ นั้น เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทราบถึงการกระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะดำเนินการจับกุม ผู้ต้องหา ก่อน แล้วจึงจะตรวจสอบความจริง และในระหว่างตรวจสอบความจริงหรือตรวจสอบ ความจริงเพิ่มเติมต่อไป พนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งขังผู้ต้องหาโดยอ้างว่ามี พยานหลักฐานอีกมากที่ต้องทำการตรวจสอบ ซึ่งเป็นการคาดคั้นเอาความจริงจากผู้ต้องหาและเป็น การกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา อันแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนของพนักงาน สอบสวนนั้น ไม่มีความเป็นกวีสัย (objectivity) ซึ่งไม่ตรงตามหลักในการดำเนินคดีอาญา ในชั้นเจ้าพนักงาน

2.3.2 การตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจ สอบสวนเองหรือส่งประเด็น ไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็น อาชีพของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เป็นข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการสั่งฟ้องของพนักงาน อัยการ เมื่อพนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีต่อศาลศาลจะนำข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหามาใช้ประกอบ คุณพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวน จะรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทราบประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหา⁵⁴ เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิดและเหตุอื่นอันควรปราณี ข้อเท็จจริงเหล่านี้ศาลอาจนำมาใช้ประกอบ คุณพินิจทั้งหมดหรือเพียงบางประการก็ได้

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหามีหลักในการพิจารณา ดังนี้

1. ความเป็นมาแห่งชีวิต⁵⁵ หมายถึง ประวัติวิถีชีวิตของผู้ต้องหาก่อนการกระทำผิด เช่น

1.1 อายุของผู้ต้องหา หากผู้ต้องหากกระทำผิดมีอายุน้อย ยังไม่มีวุฒิภาวะและ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี มักกระทำการต่าง ๆ ตามอำเภอใจ หรือด้วยความคึกคะนอง หรือขาดความ ยั้งคิดชั่วขณะ

⁵⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือ ส่งประเด็น ไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชีพของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้ง ให้ผู้ต้องหากทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

⁵⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (น. 369), โดย คณิงภาไชย, 2551, โครงการตำราและเอกสาร ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.

1.2 ประวัติของผู้ต้องหา⁵⁶ น่าจะหมายถึง ประวัติส่วนตัวและภูมิหลังของผู้ต้องหา เช่น เป็นผู้มีการกระทำความผิด เป็นข้าราชการซึ่งไม่มีประวัติการทำงานเสียหายหรือมีประวัติดีเด่นในหน้าที่ราชการ เป็นผู้ทำประโยชน์ให้แก่สังคม เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม แม้ผู้ต้องหาจะมีประวัติดี หรือเคยมีคุณความดีมาก่อน หากกระทำความผิดในคดีที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่เศรษฐกิจ หรือสังคม หรือพฤติกรรมในการกระทำความผิดร้ายแรงศาลก็อาจลงโทษได้

1.3 สถิติปัญหาของผู้ต้องหา⁵⁷ น่าจะหมายถึง การที่ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดเพราะความโง่เขลาเบาปัญญา หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมีความเชื่อมงายในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ หรือหลงเข้าใจว่าการกระทำไม่เป็นความผิด เป็นต้น

1.4 การศึกษาอบรม ผู้ต้องหาที่กำลังศึกษาเล่าเรียนอยู่ หากได้รับโทษจำคุกจะทำให้ไม่ได้ศึกษาต่อและจะเสียอนาคตอันดิ่งมต่อไป ดังนั้น ศาลจึงค่อนข้างที่จะให้ออกาสผู้นั้น

1.5 สุขภาพ คือ ผู้ที่มีร่างกายพิการหรือมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ เช่น เจ็บป่วย หรือมีโรคประจำตัว อาจจะกระทำได้ เนื่องจากผู้ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์อาจอารมณ์หงุดหงิดง่าย หรือไม่สามารควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ส่วนผู้ที่มีร่างกายพิการอาจจะกระทำความผิดเพราะคิดว่าตนเองเป็นผู้มีปมด้อย จึงอยากจะแสดงให้ผู้อื่นเห็นถึงความสามารถของตน แต่กลับแสดงออกในทางที่ผิดโดยประกอบอาชญากรรม เป็นต้น

1.6 ภาวะแห่งจิตของผู้ต้องหา⁵⁸ น่าจะหมายถึง ผู้กระทำความผิดมีจิตบกพร่อง หรือจิตฟั่นเฟือน แต่ยังไม่ถึงขนาดที่จะได้รับการยกเว้นโทษ ตามมาตรา 65 นอกจากนี้ ยังหมายความรวมถึง ผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดเพราะบันดาลโทสะหรือขาดสติความขังคิดเนื่องจากถูกขู่ข่ม หรือถูกรังแกก่อนโดยตนเองไม่ได้สมัครใจวิวาทต่อสู้

1.7 อาชีพของผู้ต้องหาที่มีอาชีพการงานเป็นกิจลักษณะ หรือประกอบอาชีพโดยสุจริต หรือมีฐานะยากจนต้องประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ศาลอาจใช้ดุลพินิจรอการลงโทษมากกว่าผู้กระทำความผิดที่ไม่ได้ประกอบอาชีพใด หรือประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด

2. ความประพฤติอันเป็นอาชญา

2.1 ความประพฤติ⁵⁹ หมายถึง การปฏิบัติตัวเป็นปกติ ทั้งในอดีตและปัจจุบันของผู้ถูกกล่าวหา เช่น เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อย มีความสุภาพอ่อนน้อม อยู่ในกรอบของศีลธรรม

⁵⁶ คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (น. 1262), จาก จิตติ ดิงศักดิ์, 2555, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

⁵⁷ แหล่งเดิม. (น. 1264).

⁵⁸ แหล่งเดิม.

⁵⁹ แหล่งเดิม. (น. 1263).

หรือมีความประพฤติเป็นนักเลง อันธพาล ชอบก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เป็นต้น

2.2 นิสัยของผู้ต้องหา น่าจะหมายถึง ความประพฤติของผู้กระทำผิดที่ปฏิบัติจนเคยชิน เช่น มีนิสัยขยันในการประกอบอาชีพ มีความเคารพต่อสิทธิของผู้อื่น มีความสุภาพอ่อนน้อม หรือนิสัยในทางลบ เช่น เกียจคร้านในการทำงานหรือมีนิสัยเกรงอันธพาล เป็นต้น

2.3 สิ่งแวดล้อมผู้ต้องหา อาจเป็นสาเหตุแห่งการกระทำผิดได้ เช่นผู้ต้องหาต้องทำงานในแหล่งอบายมุข หรือพักอาศัยในย่านชุมชนแออัด ซึ่งมักมีการกระทำผิดต่าง ๆ เสมอ สิ่งแวดล้อมที่ศาลคำนึงถึงในการลงโทษนี้ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการกระทำผิดเท่านั้น แต่ศาลอาจคำนึงถึงว่าหากให้โอกาสผู้กระทำผิดแล้ว เมื่อผู้กระทำผิดกลับไปใช้ชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมเดิมแล้ว จะสามารถปรับปรุงแก้ไขตัวเองได้หรือไม่ก็ได้

3. การที่กฎหมายบัญญัติให้อำนาจพนักงานสอบสวน สอบสวนในเรื่องความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชิต ก็เพราะอำนาจการสอบสวนโดยปกติย่อมต้องมุ่งหมายเพื่อทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษในความผิดที่กล่าวหา⁶⁰ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)⁶¹ แต่สอบสวนเพื่อให้ได้พยานหลักฐานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 เป็นการสอบสวนตามจุดมุ่งหมายของการสอบสวน กล่าวคือ เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา ทั้งในส่วนที่เป็นคุณหรือเป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหา⁶² รวมทั้งส่วนที่พิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา หรือเหตุอันควรปราณีที่ควรจะได้รับพิจารณาในการลดโทษหรือได้รับโทษน้อยลงอันเป็นผลดีต่อผู้ต้องหา

4. การสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 นั้นมีความแตกต่างจากการสอบสวนตามปกติอย่างหนึ่ง กล่าวคือ การสอบสวนตาม มาตรา 138 พนักงานสอบสวนจะต้องให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่พนักงานสอบสวนได้มา แต่การสอบสวนโดยปกติไม่มีกฎหมายบัญญัติบังคับให้พนักงานสอบสวนกระทำเช่นนั้น เว้นแต่จะเป็นการสอบสวนผู้ต้องหาซึ่งจะต้องแจ้งข้อหาให้ทราบตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 134⁶³

⁶⁰ แหล่งเดิม. (น. 370).

⁶¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) "การสอบสวนหมายรวมถึงการรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

⁶² ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน (น. 67), โดย ศิพร โกวิท, 2551, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁶³ แหล่งเดิม.

พนักงานสอบสวนเมื่อได้ทราบถึงการกระทำความผิดทางอาญาไม่ว่าจากคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษ หรือโดยวิธีอื่น พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตรวจสอบความจริงโดยรวบรวม พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายและผลดีต่อผู้ถูกกล่าวหา โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา" และ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา" จนเป็นที่แน่ชัด ก่อนว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง เมื่อทราบเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง จึงจะใช้มาตรการบังคับโดยการเรียก การจับ การควบคุม และการขัง เพื่อเอา ตัวบุคคลนั้นไว้ในอำนาจรัฐเพื่อการดำเนินคดีในชั้นสอบสวนต่อไป

ทางปฏิบัติเมื่อพนักงานสอบสวนได้ทราบถึงการกระทำความผิดทางอาญา พนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับในการจับ การควบคุม หรือการขัง ตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ เพื่อที่จะตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยอ้างว่ามีพยานหลักฐานอีกมากที่จะต้องดำเนินการ ตรวจสอบ ขอให้ศาลมีคำสั่งขังผู้ถูกกล่าวหาต่อไปก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ถึงวรรคหก⁶⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรคหก ที่บัญญัติว่า

"ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกัน ทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

อันเป็นที่มาหรือช่องทางของการทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยตกเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) เพราะเท่ากับเป็นการคาดคั้นผู้ต้องหาเพื่อให้ได้ความจริงจากผู้ต้องหาหรือ ผู้ต้องสงสัย อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน ผ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษา⁶⁵ จะเห็นได้ว่าการตรวจสอบความจริงและการรวบรวม พยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนจะดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานแต่ในส่วนที่เป็น ผลร้ายแก่ผู้ต้องหาและรวบรวมแต่เพียงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียว

⁶⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 4 ถึงวรรค 6

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมด ต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

⁶⁵ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 150). เล่มเดิม.

ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายและเป็นพยานหลักฐานที่ยืนยันผู้ต้องหา โดยมีได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ ในการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนนั้นกระทำโดยลำพัง โดยมีได้มีองค์ภรรยาออกเข้าร่วมในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงด้วย ทำให้สำนวนการสอบสวนได้พยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ไม่สมบูรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่า การสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้น ไม่มีความเป็นภววิสัย (objectivity)

2.3.3 หลักเกณฑ์การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

มาตรการบังคับ ในการดำเนินคดีอาญาเป็นมาตรการเพื่อนำตัวผู้ถูกกล่าวหาไว้ในอำนาจรัฐ โดยวิธีการเรียก (summons) การจับ (arrest) การนำตัว (bringing to appear) การควบคุม (keep in custody) การขัง (detention) และการค้น (search) ซึ่งการใช้มาตรการบังคับบางชนิดนั้นเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพ เพราะมาตรการบังคับนั้นกระทบเสรีภาพในการเคลื่อนไหวหรือสิทธิเสรีภาพในร่างกายและเสรีภาพในเคหสถานของบุคคล แต่ไม่ว่ามาตรการบังคับจะเป็นมาตรการชนิดใดก็ตามต่างก็กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลทั้งสิ้นแม้การเรียก

การใช้ "มาตรการบังคับ" (compulsory measures) ใด โดยปกติต้อง "หมาย" เป็นเครื่องแสดงอำนาจในการใช้มาตรการบังคับ แม้ในการเรียก (summons) ตามปกติจะต้องมี "หมายเรียก" แต่หากในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่คนใดไปทำการสอบสวน เจ้าพนักงานดังกล่าวมีอำนาจเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาให้ปากคำได้โดยไม่ต้องมีหมายเรียก เพราะผู้มีอำนาจออกหมายเรียกคือตัวเจ้าพนักงานผู้ใช้อำนาจ กล่าวคือตัวเจ้าพนักงานเองเป็นผู้ใช้อำนาจ และการเป็นหมายในตัวเองของเจ้าพนักงานในปัจจุบันมีเฉพาะการเรียกเท่านั้น

การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐโดยการใช้มาตรการบังคับใช้ได้ในการกรณีที่จำเป็นเท่านั้น ในการใช้มาตรการบังคับเพื่อเรียก จับ ควบคุม หรือขัง พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานให้ได้ความจริงก่อนว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาเมื่อพนักงานสอบสวนได้พยานหลักฐานเป็นที่แน่ชัดทั้งในส่วนข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริง จึงจะใช้มาตรการบังคับเพื่อนำตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐ ซึ่งจะกระทำได้เป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

ก. การเรียก

การเรียก (sommmons) โดยหมายเรียก (warrant of sommos) คือ การเรียกที่ต้องเกี่ยวข้องกับดำเนินการดำเนินคดี โดยผู้มีอำนาจในการออก "หมายเรียก" ได้แก่ พนักงานสอบสวน พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ และศาล

ทั้งนี้พนักงานสอบสวนชอบที่จะ "เรียก" หรือ "ออกหมายเรียก" ซึ่งเป็นมาตรการเบื้องต้นของเจ้าพนักงาน เพื่อให้บุคคลต้องมาปรากฏตัวที่พนักงานสอบสวน เนื่องในการสอบสวนการไต่สวนมูลฟ้อง หรือการพิจารณา⁶⁶

การเรียกเนื่องในการสอบสวน เป็นการเรียกเพื่อให้ผู้ต้องหาทำการสอบสวนปากคำ การออกหมายเรียกของพนักงานสอบสวนจะกระทำไปในลักษณะการแสดงอำนาจ เพราะจะกระทำไปเพื่อที่จะได้ร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับผู้ต้องหาโดยอ้างว่าผู้ต้องหาไม่มาตามหมายเรียก อันสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี

ข. การจับ

การขอให้ศาลออกหมายจับเพื่อสอบสวนปากคำเพื่อให้ผู้ต้องหามีโอกาสได้แก้ตัว โดยเรียกให้ผู้ถูกกล่าวหาที่พนักงานสอบสวนเพื่อที่จะได้แจ้งข้อกล่าวหาและฟังคำให้การ แต่หากพนักงานสอบสวนเรียกหรือหมายเรียกผู้ถูกกล่าวหาแล้ว ผู้นั้นไม่ยอมมาตามที่พนักงานสอบสวนตามหมายเรียกให้สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาจะหลบหนีพนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับ แต่ทั้งนี้เหตุที่จะขอให้ศาลออกหมายจับกับเหตุที่จะออกหมายจับเป็นเหตุอย่างเดียวกันเป็นการ "เอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ"

การจะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะต้องประกอบด้วยเงื่อนไขในทางเนื้อหาของเหตุออกหมายจับ (และหมายจับ) มี 2 ประการประกอบกัน คือ⁶⁷

- (1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา และ
- (2) มีเหตุเฉพาะเจาะจง

⁶⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 52 "การที่จะให้บุคคลใดมาที่พนักงานสอบสวนหรือมาที่พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือมาศาลเนื่องในการสอบสวนการไต่สวนมูลฟ้องการพิจารณาคดีหรือการอย่างอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้จักต้องมีหมายเรียกของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่หรือของศาลแล้วแต่กรณี

แต่ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ไปทำการสอบสวนด้วยตนเองย่อมมีอำนาจที่จะเรียกผู้ต้องหาหรือพยานมาได้โดยไม่ต้องออกหมายเรียก"

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66 "เหตุที่จะออกหมายจับได้มีดังต่อไปนี้

(1) มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินสามปี หรือ

(2) เมื่อมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลใดน่าจะได้กระทำความผิดอาญาและมีเหตุอันควรเชื่อว่า จะหลบหนีหรือจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานหรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

ถ้าบุคคลนั้นไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งหรือไม่มาตามหมายเรียกหรือตามนัดโดยไม่มีข้อแก้ตัวอันควรให้สันนิษฐานว่าบุคคลนั้นจะหลบหนี"

1. การมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญา⁶⁸

การมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขประการแรกที่ศาลจะต้องพิจารณาว่าจะออกหมายจับหรือไม่ ซึ่งในกฎหมายหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักประการหนึ่ง คือ บุคคลย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือมี "หลักยกประโยชน์แห่งความสงสัย" (principle of presumption of innocence) ดังนั้น การมีหลักฐานว่าบุคคลน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด จึงต้องหมายความว่า เป็นการมีหลักฐานที่มี "ความเป็นภววิสัย" (objectivity) มิใช่ความสงสัยลอย ๆ

2. การมีเหตุเฉพาะเจาะจง⁶⁹

เหตุออกหมายจับกับการจับรวมตลอดถึงเหตุออกหมายขังและการขังเป็นเรื่องเดียวกัน คือ เป็นเรื่อง "การเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ" แต่การเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐจะกระทำได้อีกเมื่อกรณีมีความจำเป็นเพื่อการดำเนินคดี ดังนั้น ถ้าฟังการมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลน่าจะได้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียวจึงอาจเป็นการเพียงพอที่จะเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ แต่จะต้องเป็นกรณีที่มีความจำเป็นที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้อื่นประกอบด้วย กล่าวคือ ต้องมีเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจงประกอบด้วย

สำหรับเหตุที่เป็นการเฉพาะเจาะจงนั้นมี 4 เหตุ คือ

- (1) เหตุอันเนื่องมาจากความร้ายแรงของความผิดอาญา
- (2) เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี
- (3) เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และ
- (4) เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น

หากมีเหตุใดเหตุหนึ่งหรือหลายเหตุดังที่กล่าวข้างต้นประกอบกับมีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิด กรณีเช่นนี้พนักงานสอบสวนย่อมจะร้องขอต่อศาลขอให้ศาลออกหมายจับ ซึ่งการออกหมายจับนี้ถือว่าการควบคุมผู้กระทำความผิด

ค. การควบคุม

การ "ควบคุม" หมายถึงการคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ ในระหว่างสืบสวนและสอบสวน⁷⁰

การควบคุมตัวนั้นเริ่มเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของตำรวจ ก่อนหน้านั้นไม่ถือว่าเป็นการควบคุมตามกฎหมาย การควบคุมตัวระหว่างคดีกับการเรียกและการจับนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน

⁶⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 301). เล่มเดิม.

⁶⁹ แหล่งเดิม. (น. 301).

⁷⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11)

กล่าวคือ การเรียกผู้ถูกกล่าวหาไปที่พนักงานสอบสวนนั้นเพื่อการจำเป็นในการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา และหากสิ้นสุดการควบคุมเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคหก⁷¹แล้วจะต้องปล่อยตัวบุคคลนั้นไป

การเรียกและการจับหาใช้เหตุที่ก่อให้เกิดอำนาจควบคุมตัวระหว่างคดีแก่เจ้าพนักงานโดยอัตโนมัติไม่ แต่การควบคุมตัวระหว่างคดีจะต้องเกิดความจำเป็นในแง่ที่ว่าหากไม่ควบคุมตัวหรือขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนไว้แล้ว การดำเนินการของพนักงานสอบสวนนั้นจะไม่อาจกระทำได้ ซึ่งตามปกติกรณีมีความจำเป็นนั้นเป็นกรณีที่มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น⁷² ซึ่งการควบคุมตัวระหว่างคดี เป็นการจำกัดเสรีภาพในร่างกายหรือเสรีภาพในการเคลื่อนไหวเปลี่ยนที่ทางของผู้ถูกกล่าวหาเพื่อเป็นหลักประกันสำหรับรัฐในการดำเนินคดี ดังนั้นการควบคุมตัวระหว่างคดีจึงมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ⁷³ คือ

- 1) เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย
- 2) เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือ
- 3) เพื่อประกันการบังคับโทษ

จะเห็นได้ว่าเหตุที่จะออกหมายจับกับเหตุที่จะควบคุมได้จึงมีเหตุอย่างเดียวกัน แต่การที่จะควบคุมผู้ต้องหานั้นจะควบคุมได้เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น ซึ่งเหตุจำเป็นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วางหลักประกันเสรีภาพของประชาชนไว้ 2 ตอน ตอนต้นจะควบคุมตัวผู้ต้องหาเกินกว่าจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีไม่ได้ ส่วนตอนที่สองความจำเป็นดังกล่าวจะจำเป็นเพียงใดก็ตาม ก็จะควบคุมเกินกว่ากำหนดเวลาดังบัญญัติไว้ไม่ได้

⁷¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึง วรรคหก

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

⁷² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 354). เล่มเดิม.

⁷³ แหล่งเดิม. (น. 357).

ง. การขัง

การ "ขัง" หมายถึงการกักขังจำเลยหรือผู้ต้องหาโดยศาล⁷⁴

การขังในระหว่างการสอบสวนอาจเกิดขึ้นจากคำขอของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวนหากมีความจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดี และมีเหตุตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 66⁷⁵ ทั้งนี้การออกหมายขังอาจทำได้ 3 ระยะ คือ ระหว่างการสอบสวน การไต่สวนมูลฟ้อง และการพิจารณา

ในระหว่างการสอบสวนหากมีกรณีจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีพนักงานสอบสวนอาจร้องต่อศาลให้ศาลออกหมายขังผู้ต้องหานั้นไว้ก่อนเพื่อทำการสอบสวนผู้นั้นเพิ่มเติมเพื่อให้ได้พยานหลักฐานในการดำเนินคดีเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หากกรณีที่มีการขอให้ศาลออกหมายขังแล้วครั้งหนึ่ง หากมีความจำเป็นที่จะต้องสอบสวนเพิ่มเติมนั้นการออกหมายขังผู้ต้องหาต้องขอให้ออกหมายขังเป็นระยะ ๆ ฉะนั้นการตรวจสอบจึงต้องกระทำทุกระยะ ๆ ที่มีการร้องขอนั้นให้มีหมายขังผู้ต้องหาต่อไปอีกในกรณีที่จำเป็น⁷⁶ ในการร้องขอให้ศาลออกหมายขังนั้นเพื่อควบคุมผู้ต้องหาต่อไปเพื่อการสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะต้องแสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานหลักฐานมาให้ศาลไต่สวนจนเป็นที่พอใจ และในการไต่สวนในทุกกรณีผู้ต้องหาที่มีสิทธิแต่งตั้งทนายความเพื่อแถลงคัดค้านและซักถามพยานเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ เพราะหากควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้เกินกว่ากรณีจำเป็นตามพฤติการณ์แห่งคดีแล้วจะเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่การที่ต้องควบคุมผู้ต้องหาไว้เพื่อการมีหลักประกันการมีตัวผู้กระทำความผิดในการดำเนินคดีของรัฐอันเป็นเงื่อนไขในการฟ้องคดี หากไม่มีมาตรการบังคับควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ก่อน เพื่อการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาเพราะหากไม่มีการสอบสวนปากคำผู้ต้องหาแล้ว พนักงานสอบสวนก็ไม่อาจยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลได้⁷⁷

ทางปฏิบัติเมื่อความผิดอาญาเกิดขึ้นแทนที่ตำรวจจะเริ่มสอบสวนหรือตรวจสอบความจริงก่อนว่าเป็นจริงตามที่กล่าวหาหรือไม่ กลับทำการจับกุมผู้กระทำความผิดก่อน⁷⁸ แล้วจึงจะตรวจสอบ

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (22)

⁷⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 71 วรรคหนึ่ง เมื่อได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาแล้วในระหว่างสอบสวนไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาศาลจะออกหมายขังผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ตามมาตรา 87 หรือมาตรา 66 ก็ได้และให้นำบทบัญญัติในมาตรา 66 มาใช้บังคับโดยอนุโลม

⁷⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 322). เล่มเดิม.

⁷⁷ แหล่งเดิม. (น. 357).

⁷⁸ อภิวัตน์กระบวนการยุติธรรม (น. 221-222), โดย คณิต ฅ นคร จ, 2557, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ค้นหาความจริงหรือตรวจสอบความจริงกันเพิ่มเติมต่อไปนั้น⁷⁹ ก็จะยื่นคำร้องต่อศาล โดยอ้างว่ายังมีพยานหลักฐานอีกมากที่ต้องทำการตรวจสอบจึงขอให้สั่งขังผู้ต้องหาซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาต่อไปก่อนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ถึงวรรคหก⁸⁰ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรคหก ที่บัญญัติว่า

"ในกรณีความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

ทางปฏิบัติดังกล่าวจึงเป็นที่มาหรือช่องทางของการทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยตกเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ได้ง่าย เพราะเท่ากับเป็นการคาดค้นหาความจริงจากผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน ผ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษา⁸¹ จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ โดยไม่มีการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา และในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายและเป็นพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา โดยมีได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ ในการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนนั้นกระทำโดยลำพังโดยมิได้มีการมีองค์กรภายนอกเข้าร่วมในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงด้วย ทำให้สำนวนการสอบสวนได้พยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ไม่สมบูรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นไม่มีความเป็นภววิสัย (objectivity)

⁷⁹ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 150). เล่มเดิม.

⁸⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรค 4 ถึงวรรค 6

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

⁸¹ กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ (น. 150). เล่มเดิม.

2.4 การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

การดำเนินคดีอาญาในชั้นเจ้าพนักงาน เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นและพนักงานสอบสวนได้ดำเนินการสอบสวน โดยตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาจนเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าผู้ต้องหานั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนจะดำเนินการในทางคดีเพื่อให้ได้ตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย การดำเนินคดีอาญาในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับผู้ต้องหามากขึ้น โดยถือว่าผู้ต้องหาไม่ได้เป็นเพียงผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเท่านั้น แต่เป็นผู้ทรงสิทธิและหน้าที่ในการดำเนินคดีด้วย และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด⁸² เพราะการดำเนินคดีอาญา "ผู้ถูกกล่าวหา" ไม่เป็นวัตถุแห่งการซักฟอกหรือเป็น "กรรมในคดี" (procedural object) อีกต่อไป หากแต่เป็น "ประธานในคดี" (procedural subject) คือ การเป็นผู้มีสิทธิต่าง ๆ ในคดี⁸³ และหากในระหว่างการสอบสวนมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหา มีความวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนส่งให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดี ซึ่งจะได้อธิบายต่อไปนี้

2.4.1 บทบาทหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานในกรณีมีข้อสงสัยว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลวิกลจริต

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 บัญญัติว่า "ในระหว่างทำการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีสั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้นเสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ให้งดการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้คดีได้และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาล ข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาดังบัญญัติไว้ในวรรคก่อนศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้"

⁸² การประจักษ์แก่กับการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ (น. 37), โดย อภิศักดิ์ ทองนพคุณ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2553, *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 2 (3).

⁸³ *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (น. 134). เล่มเดิม.

จากถ้อยคำในตัวบทกฎหมาย กรณีที่จะมีการงดการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 จะต้องได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่พนักงานสอบสวนจะทำการงดการสอบสวน

คำว่า "วิกลจริต" นั้นได้ปรากฏให้เห็นในกฎหมายหลายฉบับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ส่วนประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 นั้น แม้จะใช้คำว่า "จิตบกพร่อง โรคจิต หรือจิตฟั่นเฟือน" มิได้ใช้คำว่า "วิกลจริต" แต่ก็เป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปในทางตำรากฎหมายว่า มาตรา 65 เป็นเรื่องความรับผิดชอบทางอาญาของ คนวิกลจริต แม้ในกฎหมายจะมีได้มีการให้ความหมายของคำว่าวิกลจริตไว้ แต่หากพิจารณาตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า "วิกลจริต" หมายถึง มีความประพฤติกิริยาผิดปกติ เพราะสติวิปลาส เป็นบ้า⁸⁴ และความหมายของคำว่า "สติวิปลาส" หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบคลาดเคลื่อนไปจากธรรมสามัญ⁸⁵ ส่วนคำว่า "บ้า" หมายถึง เสียสติ วิกลจริต สติฟั่นเฟือน หลงไหลหรือมัวเมาในสิ่งนั้น ๆ จนผิดปกติ⁸⁶ เนื่องจากความวิกลจริตเป็นความผิดปกติทางร่างกายหรือจิตใจที่มีความเกี่ยวข้องกับทางการแพทย์แต่ทางการแพทย์นั้นก็ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า "วิกลจริต" ไว้ แต่ในทางการแพทย์จะเทียบเคียงกับอาการของโรคต่าง ๆ ในทางจิตเวช คำว่า "โรคทางจิตเวช" หมายถึง โรคต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจิตใจ จิตใจ หมายถึง ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก บุคลิกภาพ ความจำ สติปัญญา การรับรู้ การรู้จัก และการตัดสินใจ⁸⁷

เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า "วิกลจริต" แล้วพอสรุปได้ว่า คำว่า "วิกลจริต" หมายถึง ผู้มีความผิดปกติทางจิต มีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ ทางความคิด อารมณ์ สติปัญญา การรับรู้ ความเข้าใจ และการตัดสินใจ

ความวิกลจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 ที่จะเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนหรือศาลงดการสอบสวนหรือการพิจารณา จะประกอบด้วยเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการ คือ "ความวิกลจริต" และ "ไม่สามารถต่อสู้คดีได้" เนื่องจากการดำเนินคดีอาญาปัจจุบัน ยกฐานะของผู้ถูกกล่าวหาจากการเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ขึ้นเป็น "ประธานในคดี" (Procedural subject)⁸⁸ และเป็นส่วนหนึ่งของวิธีพิจารณาความอาญาที่มีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะ

⁸⁴ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2548 (น. 108), โดย ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

⁸⁵ แหล่งเดิม. (น. 145).

⁸⁶ แหล่งเดิม. (น. 75).

⁸⁷ การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ต้องหาและจำเลยวิกลจริต (น. 13), โดย ตูต เมฆงศ์, 2532, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.

⁸⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 62). เล่มเดิม.

สามารถต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย โดยสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิด หากได้ความว่าบุคคลนั้นมีความวิกลจริตกฎหมายในห้วงการดำเนินคดีไว้ก่อน บทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องนี้เป็นการคุ้มครองผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริต ดังนั้น ในการดำเนินคดีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ต้องหาจะต้องเข้าใจและรับรู้ได้ว่าตนถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อที่ตนจะได้มีโอกาสในการแก้ข้อกล่าวหา นั้น หากผู้ต้องหาไม่สามารถรับรู้และเข้าใจในข้อหาได้ก็ต้องงดการดำเนินคดีไว้ก่อน⁸⁹ จะเห็นได้ว่าจากบทบัญญัติกฎหมายมาตรา 14 นี้ กฎหมายมุ่งให้ความสำคัญในเรื่อง "ความสามารถในการต่อสู้คดี" เป็นหลักสำคัญยิ่งกว่าหลัก "วิกลจริต" เพราะกฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ว่าอาการวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิตขั้นใดจึงจะเรียกว่า "วิกลจริต" หากทำให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่สามารถต่อสู้คดีได้แล้วพนักงานสอบสวนหรือศาลจะใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 บังคับใช้ทันที

การดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะเริ่มดำเนินการสอบสวนเมื่อทราบถึงการกระทำความผิดไม่ว่าจะโดยการร้องทุกข์ การกล่าวโทษ หรือโดยวิธีอื่นใด⁹⁰ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เมื่อได้ความเป็นที่แน่ชัดแล้ว พนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับโดยการเรียก การจับ การควบคุม หรือการขัง เพื่อเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อการสอบสวนหรือการสอบสวนเพิ่มเติมในข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิด และในระหว่างดำเนินการสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14⁹¹ กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจงดการสอบสวนเพื่อให้

⁸⁹ ความสามารถในการต่อสู้คดีอาญาของผู้ถูกกล่าวหา: ศีกษากรณีผู้มีความบกพร่องทางกายและทางจิต (น. 59), โดย อมรวดี จำปาศรี, 2553, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 448). เล่มเดิม.

⁹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 "ในระหว่างทำการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีสั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้นั้นเสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ในห้วงการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้คดีได้และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาลข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

แพทย์ตรวจอาการของผู้ต้องหาที่สงสัยว่าเป็นผู้วิกลจริตซึ่งถือเป็นขั้นตอนแรกในการให้ความคุ้มครองผู้กระทำความผิดที่มีความวิกลจริต เมื่อแพทย์ตรวจแล้วได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริตและมีความสามารถในการดำเนินคดีได้แต่หากได้ความว่าบุคคลนั้นเป็นผู้วิกลจริตแต่ยังสามารถต่อสู้คดีได้ก็ต้องดำเนินคดีต่อไปตามปกติ⁹² โดยให้ดำเนินการสอบสวนต่อไป กับทั้งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 วรรคแรก⁹³ ได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่าผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้นจะหายวิกลจริต หรือต่อสู้คดีได้และให้ส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร"ซึ่งบทบัญญัติของกฎหมายทั้งสองมาตรานี้เป็นเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตฉะนั้น การดำเนินคดีจะกระทำได้อีกต่อเมื่อผู้ต้องหาที่มีความสามารถในการต่อสู้คดีป้องกันสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่หากขณะใดที่ผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถที่จะกระทำหรือใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้จึงเป็นการสมควรที่จะงดการสอบสวนคดีไว้ก่อนจนกว่าผู้ต้องหาจะมีความสามารถที่จะเข้าใจสภาพในการดำเนินคดีเกี่ยวกับตนและสามารถเข้าใจถึงสิทธิของตนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

มีข้อสังเกตว่า "ความสามารถในการต่อสู้คดี"ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 หมายความว่า ผู้ต้องหาที่มีสภาพทางจิตที่อยู่ในวิสัยที่จะใช้สิทธิของตนในการต่อสู้คดี หากผู้ต้องหาไม่มีสภาพทางจิตอยู่ในวิสัยที่จะสามารถต่อสู้คดีได้แล้ว ย่อมถือว่าผู้ต้องหาไม่มีความสามารถในการต่อสู้คดี⁹⁴ ฉะนั้นในการวินิจฉัยว่าผู้ต้องหาวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีในชั้นสอบสวน มีความแตกต่างกับการวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นคนวิกลจริตในชั้นพิจารณาของศาล เพราะการวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นคนวิกลจริตในชั้นพิจารณาของศาล ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65⁹⁵ เป็นบทบัญญัติที่ยกเว้นโทษแก่ผู้กระทำความผิดในขณะที่วิกลจริตเนื่องจากผู้กระทำ

กรณีที่ศาลงดการไต่สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาคดีบัญญัติไว้ในวรรคก่อนศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้"

⁹² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (น. 50). เล่มเดิม.

⁹³ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี (น. 189), โดย ฝ่ายวิชาการสุตรไพศาล, 2555.

⁹⁴ การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ต้องหาและจำเลยวิกลจริต (น. 35). เล่มเดิม.

⁹⁵ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 65 "ผู้กระทำความผิดในขณะที่ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้เพราะมีจิตบกพร่อง โรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น

แต่ถ้าผู้กระทำความผิดยังสามารถรู้ผิดชอบอยู่บ้าง หรือยังสามารถบังคับตนเองได้บ้าง ผู้นั้นต้องรับโทษสำหรับความผิดนั้น แต่ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้"

ความผิดได้กระทำความผิดโดยปราศจากความชั่ว (Schuld) ไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือไม่สามารถบังคับตนเองได้ เพราะความเจ็บป่วยทางจิต ผู้นั้นจึงได้กระทำความผิดลงไป จึงเป็นเหตุให้ศาลยกเว้นโทษหรือลดโทษให้กับผู้กระทำความผิด อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาของบุคคลวิกลจริต

ทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนเมื่อทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่ามีผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือกรณีที่มีผู้ต้องหา ผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาแสดงพยานหลักฐานใบเวชระเบียนทางการแพทย์ที่แสดงว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิต พนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวน หรือกรณีที่มีผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนคดีต่อไป โดยพนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ทำการตรวจพิสูจน์ถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี หรือหากในกรณีที่มีการส่งตัวผู้ต้องหาไปทำการตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีก็มิได้มีการตรวจถึงความผิดปกติทางจิต และมิได้มีการรวบรวมผลการตรวจของแพทย์ที่ได้ตรวจผู้ต้องหาในเรื่องความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี รวมทั้งใบเวชระเบียนทางการแพทย์ที่แสดงว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิตไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนแก่พนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีนี้เพื่อนำมาพิจารณาประกอบการสั่งคดีและกำหนดรายละเอียดในคำฟ้อง การดำเนินคดีอาญาจึงยังไม่สอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริง และเมื่อคดีขึ้นสู่ศาลศาลก็มิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี รวมทั้งผลการตรวจของแพทย์เพื่อนำมาประกอบดุลพินิจในการลงโทษจำเลยให้เหมาะสมกับตัวบุคคลนั้น

2.4.2 เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีและเงื่อนไขการระงับคดี

อำนาจการดำเนินคดีใดคดีหนึ่งเป็นการเฉพาะ หมายความว่าถึง อำนาจที่จะเริ่มดำเนินคดีอาญานั้นได้ หรืออำนาจที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไปตามอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ หรือตามอำนาจศาล

การที่จะดำเนินคดีต่อไปได้จะต้องมีหรือไม่มีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ใด ๆ ที่ให้อำนาจดำเนินคดีหรือตัดอำนาจในการดำเนินคดีของเจ้าพนักงานและศาล เช่น เจ้าพนักงานและศาลจะดำเนินคดีใดได้นั้นจะต้องเป็นคดีใหม่ คดีใดที่มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วในความผิดที่ได้ฟ้องนั้นได้กลายเป็นคดีเก่าไปแล้ว ฉะนั้น สภาพการเป็นคดีใหม่จึงเป็น "เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี" (prerequisite for prosecution) และทางกลับกันคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องซึ่งทำให้กลายเป็นคดีเก่าไปนั้นก็จะเป็น "เงื่อนไขระงับคดี" (bars to prosecution)

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี (prerequisite for prosecution) และ "เงื่อนไขระงับคดี" (bars to prosecution) ไม่ใช่เป็นเรื่องตรงกันข้าม หากแต่เป็นเรื่องเดียวกัน กล่าวคือ เงื่อนไขอันใดอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นเมื่อพิจารณาในทางบวก (positive) ก็จะเป็น "เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี" แต่เมื่อพิจารณาในทางลบ (negative) ก็จะเป็น "เงื่อนไขระงับคดี"

เงื่อนไขในการดำเนินคดี (prerequisite for prosecution) อาจแบ่งออกเป็น "เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง" และ "เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีในศาล"

"เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง" เป็นเงื่อนไขให้อำนาจเจ้าพนักงานที่จะดำเนินคดี กล่าวคือ ให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะเริ่มคดีและให้อำนาจพนักงานอัยการที่สั่งคดี

เงื่อนไขในการระงับคดีในแต่ละเงื่อนไข มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 มาตรา 121 และมาตรา 147 และการดำเนินคดีซ้ำ ก็เป็นเงื่อนไขระงับคดี แต่เงื่อนไขระงับคดีตามมาตรา 39⁹⁶ มีหลายประการ ซึ่งบางอย่างก็ไม่ใช่ "เงื่อนไขระงับคดี" โดยแท้ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปนี้

1. โดยความตายของผู้กระทำความผิด

การกระทำความผิดอาญาถือเป็นเฉพาะตัวของผู้กระทำและโทษสำหรับความผิดนั้นจะบังคับแก่ตัวผู้กระทำเท่านั้น เมื่อผู้กระทำผิดตายโทษที่จะบังคับแก่ตัวผู้กระทำจึงระงับ⁹⁷ เมื่อโทษระงับความจำเป็นในการลงโทษตามวิธีพิจารณาความอาญาจึงหมดไปด้วย ทั้งนี้สิทธิในการฟ้องข่มขืนระงับไปเฉพาะทางอาญาเท่านั้น หากการกระทำความผิดมีมูลในทางแพ่ง สิทธิในทางแพ่งของผู้เสียหายหาระงับไปด้วยไม่

หากความตายของผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนฟ้อง โจทก์ข่มขืนหมดอำนาจที่จะนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาล แต่ถ้าความตายเกิดขึ้นภายหลังที่ฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 "สิทธินำคดีอาญามาฟ้องข่มขืนระงับไปดังต่อไปนี้

- (1) โดยความตายของผู้กระทำความผิด
- (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้องหรือขอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย
- (3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37
- (4) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง
- (5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น
- (6) เมื่อคดีขาดอายุความ
- (7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ"

⁹⁷ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38

2. การถอนคำร้องทุกข์

หมายความว่า ในความผิดอันยอมความได้ เดิมผู้เสียหายได้ดำเนินการทางเจ้าพนักงานโดยได้ร้องทุกข์ตามกฎหมายแล้ว ต่อมาตนไม่ประสงค์จะให้คดีนั้นดำเนินไปจนถึงที่สุดจึงได้ขอถอนคำร้องทุกข์เสีย ดังนี้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาในเรื่องนั้นเป็นอันระงับไป แต่การถอนคำร้องทุกข์ที่จะทำให้อัยการระงับไปนั้นต้องเป็นคำร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวเท่านั้น ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดอาญาแผ่นดินแม้จะเริ่มต้นด้วยการร้องทุกข์ของผู้เสียหายก็ตาม การถอนคำร้องทุกข์ก็ไม่มีผลทำให้อัยการระงับ

3. การถอนฟ้อง⁹⁸

การถอนฟ้องเป็นกรณีที่โจทก์ได้ยื่นฟ้องต่อศาลโดยประสงค์จะให้ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยตามความผิดที่กล่าวหา ต่อมาภายหลังที่โจทก์ยื่นฟ้องนั้นมีพฤติการณ์บางอย่างเกิดขึ้นแก่คดีของโจทก์ หรือโดยเหตุผลบางประการทำให้โจทก์ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ โจทก์อาจทำการถอนฟ้องในคดีนั้น แต่การถอนฟ้องที่กระทำโดยพนักงานอัยการนั้นไม่ตัดสิทธิผู้เสียหาย หรือการถอนฟ้องโดยผู้เสียหายไม่ตัดสิทธิพนักงานอัยการที่จะฟ้องคดีนั้นใหม่ ซึ่งการถอนฟ้องคดีอื่นทำให้อัยการระงับไปโดยสิ้นเชิงตามมาตรา 39 (2) จึงหมายถึงกรณีต่อไปนี้

(1) พนักงานอัยการถอนฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้เสียหายแล้ว⁹⁹

(2) ผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวด้วยตนเองแล้วถอนฟ้องคดีนั้น¹⁰⁰

4. การยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

การยอมความเป็นการที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดต่างตกลงยินยอมระงับข้อพิพาทระหว่างกัน

5. การเลิกคดีอาญาตามมาตรา 37

เมื่อคดีอาญาเลิกกัน สิทธิที่จะนำคดีนั้นมาฟ้องขอระงับไป ตามมาตรา 37¹⁰¹ คดีอาญาอาจเลิกกันด้วยเหตุ 2 ประการ คือ¹⁰²

(1) โดยผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับ โดยมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ก. ความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา

⁹⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (น. 129). เล่มเดิม.

⁹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 (2)

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36 (3)

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37

¹⁰² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 (น. 139-137). เล่มเดิม.

มาตรา 385 ความผิดที่มีโทษจำคุกหรือปรับ หรือจำคุกและปรับจึงเข้าหลักเกณฑ์ข้อนี้

ข. ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราชั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 385 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500 บาท อัตราโทษชั้นสูงในความผิดนี้คือจำนวนเต็ม 500 บาท

ค. ผู้กระทำความผิดเสียค่าปรับแก่เจ้าพนักงานก่อนศาลพิจารณา หมายความว่า จะต้องมีการเสียค่าปรับต่อเจ้าพนักงานก่อนที่เจ้าพนักงานจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อพิจารณา หากฟ้องคดีต่อศาลแล้วคดีย่อมอยู่ในอำนาจของศาลและพ้นอำนาจของเจ้าพนักงาน

(2) โดยการเปรียบเทียบของเจ้าพนักงาน

การเปรียบเทียบปรับของเจ้าพนักงานมีลักษณะเป็นการพิจารณาความผิดและลงโทษผู้กระทำความผิดโดยเจ้าพนักงาน จึงเป็นข้อยกเว้นหลักกฎหมายทั่วไปที่ว่าศาลยุติธรรมเท่านั้นที่มีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิด

6. คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

เมื่อได้มีการฟ้องผู้กระทำความผิดต่อศาลในความผิดฐานหนึ่งและศาลได้มีคำพิพากษาในความผิดฐานนั้นแล้ว ไม่ว่าจะลงโทษหรือยกฟ้อง จะมีการพิจารณาความผิดนั้นซ้ำอีกไม่ได้ หลักเกณฑ์นี้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปว่า "จำเลยในคดีอาญาไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษถึงสองครั้งในความผิดครั้งเดียว" (ne bis in idem)

7. กฎหมายยกเลิกความผิด

การจะฟ้องขอให้ลงโทษบุคคลใดได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้¹⁰³ แต่ต่อมาภายหลังการกระทำความผิดได้มีกฎหมายออกใหม่ยกเลิกความผิดนั้นแล้ว ย่อมแสดงว่าการกระทำนั้นไม่เป็นความผิดตามความมุ่งหมายของกฎหมายอาญาแล้ว

8. คดีขาดอายุความ¹⁰⁴

อายุความในที่นี้คืออายุความในการร้องทุกข์และการฟ้องร้อง เมื่อคดีขาดอายุความแล้วจะดำเนินคดีอาญาต่อไปไม่ได้

9. กฎหมายยกเว้นโทษ¹⁰⁵

เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ คดีอาญาย่อมเป็นอันระงับ กรณีที่กฎหมายยกเว้นโทษนี้ไม่ใช่กรณีกระทำความผิดแต่กฎหมายไม่ลงโทษ เช่น การกระทำความผิดด้วยความจำเป็นตาม

¹⁰³ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคแรก

¹⁰⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 107). เล่มเดิม.

¹⁰⁵ แห่งเดิม. (น. 108).

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 67 กรณีนี้เป็นเรื่องที่ถูกหมายให้อภัย อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับความชั่ว แต่กฎหมายยกเว้นโทษให้

10. เจื่อนใจการระงับคดีตามมาตรา 147

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 147 เป็นกรณีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องคดี และรวมถึงคำสั่งไม่ฟ้องของอัยการสูงสุดในกรณีการชี้ขาดความเห็นแย้งด้วย เรียกว่า "คำสั่งเด็ดขาดไม่ฟ้องคดี"

11. การดำเนินคดีซ้ำ

คดีอาญาที่จะได้รับการดำเนินคดีโดยปกติจะต้องเป็นคดีใหม่ หากคดีใดที่ได้ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว คดีนั้นอยู่ระหว่างพิจารณา โดยทั่วไปจะดำเนินคดีนั้นอีกไม่ได้ การเป็นคดีอยู่ระหว่างพิจารณาจึงเป็น "เจื่อนใจในระงับคดี"

12. ความสามารถเข้าใจการดำเนินคดี

ความสามารถในการเข้าใจคดี กล่าวคือ ผู้ต้องหาต้องมีความเข้าใจในกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวนและในชั้นศาล หากผู้ต้องหาไม่มีความสามารถในการดำเนินคดีหรือเข้าใจกระบวนการพิจารณาดังกล่าวได้แล้วการดำเนินคดีอาญาก็มีอาจดำเนินต่อไปได้

ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวน หากในระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาไม่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนส่งไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี หากแพทย์ได้ตรวจแล้วพบว่าบุคคลนั้นมีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้พนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริตพนักงานอัยการก็จะไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ การงดการสอบสวนเพราะความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้นั้นเป็น "เจื่อนใจในการระงับคดี" ซึ่งอยู่ในเรื่องของ "ความสามารถเข้าใจในการดำเนินคดี" ที่ผู้ต้องหาต้องมีความเข้าใจกระบวนการพิจารณาในชั้นสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่มีความสามารถในการดำเนินคดีหรือเข้าใจกระบวนการพิจารณาดังกล่าวได้แล้วการดำเนินคดีอาญาก็มีอาจดำเนินต่อไปได้ ฉะนั้น หากผู้ต้องหาไม่มีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ โดยมีความสามารถที่จะต่อสู้คดีป้องกันสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ และมีความเข้าใจในสภาพการของการดำเนินคดีเกี่ยวกับตนและสามารถจะกระทำการตามที่กฎหมายบังคับไว้เพื่อประโยชน์ของตนเองได้ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนต่อไปเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในการกระทำความผิด อันเป็น "เจื่อนใจในการดำเนินคดี" ทำให้พนักงานอัยการสามารถดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อไปได้เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

เมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาไม่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือมีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ และกรณีที่ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาแสดงใบวิเคราะห์เส้นทางทางแพทย์ ให้ดำเนินการส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจ ถึง "ความสามารถในการต่อสู้คดี" และ "ความวิกลจริต" โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวคือ พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจ ถึงความผิดปกติทางจิตว่าบุคคลนั้นมีความวิกลจริตถึงขนาดใดที่จะงดการสอบสวนหรือดำเนินการสอบสวนต่อไป อันเป็น "เงื่อนไขในการดำเนินคดี" และให้นำผลการตรวจของแพทย์รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ และเพื่อประกอบการพิจารณาของศาลในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำ

2.4.3 หลักการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับตัวบุคคล (Individualization of Punishment)

หลักการการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด (Individualization of Punishment) จะพิจารณาจากความเป็นจริงที่ว่า มนุษย์ทุกคนมีความสามารถไม่เท่ากันในการคิดสติปัญญา ความรับผิดชอบ ซึ่งมีทั้งบุคคลที่สมควรจะได้รับโทษหรือไม่ต้องรับโทษ การลงโทษตามแนวความคิดนี้มุ่งเน้นที่ตัวผู้กระทำความผิดเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อแก้ไขอบรมบ่มนิสัยของผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้ เพราะการลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษที่ยากลำบากหรือเป็นผลร้าย ในบางกรณีก็ไม่เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิด และไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดประพฤติตัวดีขึ้นมาได้

แนวความคิดนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการที่มนุษย์แต่ละคนกระทำความผิดอันเนื่องมาจากบุคลิกลักษณะอุปนิสัยของผู้กระทำความผิดและพฤติกรรมภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคลที่จะกระทำความผิด ฉะนั้นบุคคลจึงต้องปรับบุคลิกลักษณะของตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ เพราะบุคลิกลักษณะกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่ตลอดเวลา แต่บุคคลแต่ละคนก็ยังไม่สามารถปรับตนให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้เหมือนกัน เพราะบุคคลแต่ละคนมีบุคลิกลักษณะหรือส่วนที่ประกอบเข้าเป็นบุคลิกลักษณะแตกต่างกันไป ดังนั้น แบบแห่งความประพฤติของบุคคล (pattern of behaviour) ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งอาจเป็นทิศทางที่เข้ากับสังคมหรืออาจเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม นักจิตวิทยาจึงเชื่อว่าลักษณะของความประพฤติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสังคมมีปรากฏอยู่ในตัวบุคคลทุกคน ซึ่งหมายความว่าบุคคลทุกคนมีความเอนเอียงไปในทางประกอบอาชญากรรมด้วยกันทั้งสิ้น¹⁰⁶

จะเห็นได้ว่า สิ่งแวดล้อมเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจของบุคคลในการกระทำความผิด โดยสิ่งแวดล้อมจะเป็นตัวกระตุ้นการตัดสินใจของบุคคลให้กระทำความผิดไม่ว่าบุคคลนั้นจะมีความคิดที่จะกระทำความผิดอยู่ก่อนแล้วหรือไม่ก็ตาม โดยหลักความเป็นจริง

¹⁰⁶ อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (น. 135-136), โดย อัจฉริยา ชูตินันท์, 2557, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

แล้วมนุษย์ก็ต้องปฏิบัติตามกฎหมายและต้องปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ทั้งนี้การตัดสินใจนั้นก็มิได้อยู่หลายปัจจัย เช่น สังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น และบุคคลจะตัดสินใจอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับพื้นฐานของจิตใจของแต่ละบุคคลซึ่งแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล โดยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มากระตุ้นให้คนกระทำความผิด ดังนั้น การกระทำความผิดของบุคคลจึงมีสิ่งแวดล้อมเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น บุคคลที่พักอาศัยในชุมชนแออัดมักพบเห็นการกระทำความผิดฐานวิ่งราวทรัพย์สินอยู่เป็นประจำจนเกิดความเคยชิน ทำให้เกิดการเลียนแบบอาชญากรขึ้น โดยได้ลงมือกระทำความผิดเช่นนั้นบ้าง ประกอบกับอิสระและเสรีภาพเป็นสิ่งที่สำคัญและมีอยู่ในการกระทำของบุคคลทุกคน ฉะนั้น บุคคลจะเลือกกระทำความผิดหรือไม่จึงขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ

ทั้งนี้การที่จะลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องคำนึงถึงสิ่งที่เกิดจากภายในจิตใจของผู้กระทำความผิด กล่าวได้ว่า "ผู้กระทำจะมีความชั่วร้ายต่อเมื่อเขามีความรู้สึกผิดและชอบ ได้กระทำโดยเจตนาหรือประมาท และไม่มีเหตุที่กฎหมายยกเว้นโทษให้" และศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย ได้กล่าวถึงเหตุที่กฎหมายยกเว้นโทษให้ที่ทำให้การกระทำไม่เป็นการชั่วร้ายว่า "การที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำลงโดยถูกบังคับขู่เข็ญให้กระทำ ผู้กระทำความผิดได้กระทำโดยความจำเป็น ผู้กระทำความผิดได้กระทำตามคำสั่งโดยเชื่อว่าเป็นคำสั่งที่ชอบด้วยกฎหมาย"¹⁰⁷ เหตุที่กฎหมายยกเว้นโทษตามที่ศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย กล่าวนั้นคือ "เหตุที่กฎหมายให้อภัย" (Entschuldigungsgrund) โดยศาสตราจารย์ ดร.หยุด แสงอุทัย เป็นนักกฎหมายอาญา "พวกผลกำหนด" (Kausalist) หรือที่เรียกว่า "ฝ่ายกำหนดผล" ภายหลังความคิดของฝ่ายกำหนดผลได้เสื่อมลงไปโดยถูกแทนที่โดยความคิด "ฝ่ายเจตจำนงกำหนด" ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ประการที่เหมือนกัน คือ การครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติเป็นความผิด และความชั่ว แต่ในเรื่ององค์ประกอบภายในนั้นตำแหน่งขององค์ประกอบจะมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะตำแหน่งของเจตนา กล่าวคือ ฝ่ายผลกำหนด เห็นว่า เจตนาอยู่ในส่วนของ "ความชั่ว" ซึ่งฝ่ายเจตจำนงกำหนด เห็นว่าเจตนาอยู่ในส่วนของ "การครบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติ" ซึ่งความแตกต่างของตำแหน่งเจตนา นั้น มีความสำคัญต่อการวินิจฉัยเรื่อง "ความสำคัญผิดในข้อห้าม" (Verbotsirrtum)

เมื่อพิจารณาการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนแล้วจะเห็นได้ว่า การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนของพนักงานสอบสวนมิได้เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนทราบถึงการกระทำความผิดพนักงานสอบสวนจะดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาทันที แล้วจึงตรวจสอบค้นหาความจริงในภายหลัง ในระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาล

¹⁰⁷ กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (น. 282), โดย คณิต ฃ นคร ฃ, 2556, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ให้ศาลออกหมายขังเพื่อการสอบสวนเพิ่มเติมต่อไปโดยอ้างว่ายังมีพยานหลักฐานอีกมาก อันเป็นการคาดกันเอาความจริงกับผู้ต้องหา และเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ทั้งแสดงให้เห็นถึงการสอบสวนของพนักงานสอบสวนไม่มีความเป็นกาววิสัย และในระหว่างการสอบสวน พนักงานสอบสวนพบว่าผู้ต้องหา มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือวิกลจริต แต่สามารถต่อสู้คดีได้ รวมทั้งผู้ต้องหา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา ได้แสดงใบเวชระเบียนทางการแพทย์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานสอบสวนก็ได้ดำเนินการส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี และมีได้มีการรวบรวมผลการตรวจของแพทย์ไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในสำนวนแต่อย่างใด เมื่อคดีมาถึงพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาในการตั้งคดีและกำหนดรายละเอียดในคำฟ้อง และศาลก็มิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงเพื่อนำมาพิจารณาคดีในการลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำ

บทที่ 3

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของ ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายต่างประเทศ

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของ
ผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายต่างประเทศ

3.1 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การดำเนินคดีอาญาในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ
พนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินคดีอาญา กล่าวคือ พนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ
"การดำเนินคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง" (pretrial stage) ถือว่า "การสอบสวนฟ้องร้อง" เป็นกระบวนการ
ดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวที่แบ่งแยกจากกันไม่ได้และการดำเนินการทั้งหมดอยู่ใน
ความรับผิดชอบของพนักงานอัยการฝ่ายเดียว โดยเจ้าพนักงานตำรวจเป็นเพียง "เจ้าพนักงานผู้มี
หน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ (public prosecutor's assistant officer)¹ โดยพนักงานอัยการ
สามารถที่จะเข้าไปควบคุมดูแลการสอบสวนคดีได้ทุกคดี ในคดีที่มีความยุ่งยากซับซ้อนหรือ
สำคัญ ๆ เท่านั้น คือ "คดีพิเศษ" (special crime) แต่หากเป็น "คดีอาญาทั่วไป" (general crime) จะให้
พนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน ฉะนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น
เจ้าพนักงานตำรวจมีหน้าที่ต้องสอบสวนความผิดอาญา กล่าวคือ เมื่อพนักงานสอบสวนหรือตำรวจ
ได้ทำการสอบสวนคดีใดตามความจำเป็นเบื้องต้นแล้วจะต้องรายงานผลของการดำเนินการให้
พนักงานอัยการทราบทันที² เพื่อที่พนักงานอัยการจะได้พิจารณาว่าจะสมควรที่จะเข้าไปกำกับดูแล

¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 66), โดย คณิต ฒ นคร ก, 2555, กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

² The German Code of Criminal Procedure Section 163 Duties of the Police

"(1) The authorities and officials in the police force shall investigate criminal offences and shall take all measures that may not be deferred, in order to prevent concealment of facts. To this end they shall be entitled to request, and in exigent circumstances to demand, information from all authorities, as well as to conduct investigations of any kind insofar as there are no other statutory provisions specifically regulating their powers.

หรือเข้าไปดำเนินการต่อไปด้วยตนเองหรือไม่ แต่ทั้งนี้มิใช่ว่าพนักงานอัยการจะเป็นผู้สอบสวนคดีทุกคดีด้วยตนเองเสมอไปแต่จะเข้าไปในกรณีจำเป็นและสมควร

3.1.1 การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน

การดำเนินคดีอาญาสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แยกการดำเนินคดีออกเป็น 3 ขั้นตอน³ คือ

- 1) กระบวนการสอบสวนคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง (Vorverfahren)
- 2) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นประทับฟ้อง (Zwischenverfahren) และ
- 3) กระบวนการดำเนินคดีอาญาขั้นพิจารณา (Hauptverfahren)

กระบวนการสอบสวนคดีอาญาขั้นก่อนฟ้อง (Vorverfahren) เป็นกระบวนการพิจารณาหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับการกระทำความผิดเพื่อหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ อันเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องคดีอาญา หน้าที่ในขั้นนี้เป็นหน้าที่ขององค์กรอัยการเพื่อยืนยันข้อกล่าวหาเป็นการชี้ขาดเรื่องที่มีการกล่าวหาซึ่งจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อเท็จจริงที่ได้มาโดยชอบ การชี้ขาดในขั้นนี้จึงเป็นการชี้ขาดคดีอาญาขั้นเจ้าพนักงาน หากข้อเท็จจริงที่ได้มาฟังได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาได้ออกมากระทำความผิดจริงก็จะดำเนินการฟ้องร้องต่อศาลเพื่อทำการชี้ขาดคดีอาญาโดยศาล อันเป็นขั้นตอนพิจารณาพิพากษานั่นเอง⁴

เมื่อมีความผิดทางอาญาเกิดขึ้นบุคคลที่มีหน้าที่ในการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นศาล พนักงานอัยการ ตำรวจ และทนายความจำเลยต่างมีหน้าที่ร่วมกันรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาไม่ว่าจะเป็นประวัติส่วนตัวหรือภูมิหลัง นิสัย ความประพฤติ การศึกษา สุขภาพร่างกายและภาวะแห่งจิตใจ ประวัติ การกระทำความผิด ข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีและเป็นผลร้ายต่อตัวผู้กระทำความผิด รวมถึงข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุบรรเทาโทษ เพื่อให้การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษแก่จำเลยไปในทางที่ถูกต้อง เหตุผลที่ทุกองค์กรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำให้มากที่สุด เพราะสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีไม่มีการทำรายงาน

(2) The authorities and officials in the police force shall transmit their records to the public prosecution office without delay. Where it appears necessary that a judicial investigation be performed promptly, transmission directly to the Local Court shall be possible."

³ เขตอำนาจการสอบสวนคดีอาญา (น. 81), โดย ยิ่งพริณณัฐ คำภูเวียง, 2555, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴ ความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษากรณีผู้มีความบกพร่องทางจิต (น. 50), โดย อมรวดี จำปาศรี, 2553, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

ก่อนพิพากษาคดี (presentence reports) เสนอต่อศาล เพื่อช่วยในการใช้ดุลพินิจกำหนดโทษจำเลย เช่นในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ที่ถือปฏิบัติอยู่นั่นเอง⁵

การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดเริ่มต้นจากตำรวจโดยกฎหมายกำหนดให้ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ ในการสอบสวนหาพยานหลักฐานในแง่ที่เป็นผลดีและผลร้าย รวมถึงพยานหลักฐานอันเป็นเหตุบรรเทาโทษต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติงานเช่นเดียวกับฝรั่งเศสที่ตำรวจจะมีผู้บังคับบัญชา 2 ฝ่าย คือผู้บังคับบัญชาฝ่ายตำรวจ โดยตรงกับพนักงานอัยการอีกฝ่ายหนึ่ง⁶ ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา ตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการจะต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นอันดับแรก⁷ ดังนั้น ฐานะตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนของพนักงานอัยการ จะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการกับตำรวจในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีความร่วมมือและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี แต่ทั้งนี้ไม่ตัดความรับผิดชอบของตำรวจในกรณีที่ตำรวจมีอำนาจดำเนินคดีโดยลำพังตัวเอง⁸ ในการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดนั้น พนักงานอัยการและตำรวจจะมีหน้าที่ร่วมกันในการหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับจำเลยให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะกระทำได้

หน้าที่ของตำรวจในการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิด มีรายละเอียดที่จะต้องทำการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิดของผู้กระทำผิด ตำรวจจะรวบรวมไว้ในสำนวน โดยข้อเท็จจริงเหล่านี้มักจะปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดี ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้กล่าวไว้ในเรื่องกำหนดโทษมาตรา 46 (2)⁹ ว่า ในการกำหนดโทษนี้ ศาลจะชั่งน้ำหนักจากข้อเท็จจริง ทั้งที่เป็นส่วนดีและส่วนเสียของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

⁵ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา (น. 59), พรชิตา เอี่ยมศิลา, 2549, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁶ การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส (น. 340), โดย โกเมน ภัทรภิรมย์, 2512, อัยการนิเทศเล่มที่ 31.

⁷ อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง (น. 94), โดย คณิต ฌ นคร ข, (2526), ระบบอัยการสากล, จัดพิมพ์โดยกองทุนสวัสดิการศูนย์บริการทางวิชาการ กรมอัยการ: กรุงเทพฯ.

⁸ ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน (น. 49), โดย คณิต ฌ นคร ค, (2523), วารสารอัยการ.

⁹ German penal code Section 46 Principles of sentencing

"(2) When sentencing the court shall weigh the circumstances in favour of and against the offender.

Consideration shall in particular be given to

the motives and aims of the offender;

มูลเหตุในการกระทำความผิด เป้าหมายของผู้กระทำความผิด
 ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำความผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำ
 ความร้ายแรงของการกระทำความผิด
 ลักษณะของการกระทำความผิด และผลที่สะท้อนให้เห็นถึงความชั่วของการกระทำความผิด
 ประวัติของผู้กระทำความผิด สถานภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด
 ความประพฤติกายหลังการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะเยียวยา
 ความเสียหาย รวมทั้งความพยายามของผู้กระทำความผิดที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย
 นอกจากนี้พนักงานอัยการก็มีบทบาทในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับผู้กระทำความ
 ผิดในทางที่เป็นผลดีและผลเสีย และพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อเสนอต่อศาล
 ในการพิจารณาคดี และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดนั้นอาจได้มาในระหว่างการพิจารณา
 ของศาลโดยการซักถามของศาล อันมีผลทำให้การพิจารณาคดีเกิดความเป็นธรรมและสามารถ
 ลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับการกระทำความผิดนั้น

3.1.2 การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

การดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบ โดยพนักงาน
 อัยการอาจดำเนินการสอบสวน หรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจสืบสวนสอบสวนแทนได้
 เมื่อตำรวจทำการรวบรวมพยานหลักฐานและส่งสำนวนการสอบสวนให้กับพนักงานอัยการแล้ว
 พนักงานอัยการจะออกหมายเรียกบุคคลใดมาในการสอบสวนหรืออาจมอบอำนาจให้เจ้าพนักงาน
 ตำรวจได้ โดยในหมายเรียกจะมีกรให้คำเตือนว่าหากผู้ถูกกล่าวหาไม่ยอมปฏิบัติจะถูกนำตัวมาศาล
 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133¹⁰ เห็นได้ว่าการออกหมายเรียกใน
 สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีต้องผ่านการกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการก่อนหาใช่อำนาจของ

the attitude reflected in the offence and the degree of force of will involved in its commission;

the degree of the violation of the offender's duties;

the modus operandi and the consequences caused by the offence to the extent that the offender is to blame for them;

the offender's prior history, his personal and financial circumstances; his conduct after the offence, particularly his efforts to make restitution for the harm caused as well as the offender's efforts at reconciliation with the victim."

¹⁰ The German Code of Criminal Procedure Section 133

"(1) The accused shall be summoned in writing to the examination.

(2) The summons may include an admonition that the accused shall be brought before the court in the case of non-compliance."

พนักงานตำรวจแต่อย่างใดไม่¹¹ เมื่อพนักงานอัยการออกหมายเรียกให้ผู้ถูกกล่าวหามาให้ถ้อยคำ แม้เขาจะไม่ให้การก็ตาม เมื่อถามปากคำแล้วพนักงานอัยการจะแจ้งข้อหาให้ทราบถึงสิทธิที่จะไม่ให้การใด ๆ และสิทธิที่จะมีทนายความ ทั้งในกรณีผู้ถูกกล่าวหาไม่ให้ความร่วมมือในการสอบสวน ก็ต้องนำตัวมาปรากฏต่อหน้าศาล แต่ลำพังการไม่มาพบพนักงานอัยการตามหมายเรียกไม่ใช่เหตุให้ออกหมายจับ การที่พนักงานอัยการจะใช้มาตรการบังคับโดยการนำตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้น โดยหลักแล้วต้องถือว่าเป็นข้อยกเว้น การที่จะออกหมายจับตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันจึงต้องพิจารณาที่เหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีและเหตุอันควรสงสัยเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานเป็นสำคัญ ส่วนการออกหมายจับเพราะเหตุนี้เนื่องจากความร้ายแรงของความผิดนั้น คือ การออกหมายจับในกรณีที่ปรากฏเหตุอันสมควรเชื่อว่าจะหลบหนี หรือไม่ปรากฏว่ามีเหตุอันสมควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน อันเป็นการแสดงถึงความจำเป็นในการเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐที่ชัดเจน¹²

การจับและการควบคุมตัว เป็นมาตรการเชิงบังคับที่มีผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันจึงได้บัญญัติไว้โดยละเอียด

ก. การออกหมายเรียก

การออกหมายเรียกเป็นกรณีการนำผู้ต้องหาทำการสอบสวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 163-a วรรค 3¹³ ให้อำนาจแก่ผู้พิพากษาสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ที่จะออกหมายเรียกผู้ต้องหาที่ปฏิเสธไม่มาตามหมายเรียก

เหตุที่จะออกหมายเรียกได้นั้น มี 2 ประการ¹⁴ คือ

- 1) เมื่อผู้ต้องหาไม่มาปรากฏตัว โดยไม่มีเหตุอันสมควร¹⁵

¹¹ การกลั่นกรองการออกหมายจับ (น. 119-120), โดย ปาติดา ไตรสารศรี, 2554, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 302). เล่มเดิม.

¹³ The German Code of Criminal Procedure Section 163-a (3)

"(3) The accused shall be obliged to appear before the public prosecution office if summoned. Sections 133 to 136a and Section 168c subsections (1) and (5) shall apply mutatis mutandis. On application by the accused, the court competent pursuant to Section 162 shall decide on the lawfulness of his being made to appear."

¹⁴ จาก การควบคุมตัวผู้ต้องหาก่อนฟ้องกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย: ศึกษากรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ (น. 41), โดย อุคม วัตตธรรม, 2548, วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม.

¹⁵ The German Code of Criminal Procedure Section 133

"(1) The accused shall be summoned in writing to the examination.

2) เมื่อมีเหตุออกหมายจับได้ (แต่ยังไม่ออกหมายจับ)

การบังคับตามหมายเรียกนี้พนักงานอัยการเป็นผู้บังคับ โดยมีตำรวจเป็นผู้ช่วย

ข. การออกหมายจับและการขังชั่วคราว

การออกหมายจับตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ตัวมาขังไว้ชั่วคราว (Untersuchungshaft) ซึ่งเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหาอย่างยิ่ง เพราะผู้ต้องหาถูกจำกัดเสรีภาพก่อนมีคำพิพากษา อันเป็นการขัดต่อหลักที่สันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษา¹⁶

หมายจับนั้นให้ออกโดยผู้พิพากษาสอบสวน โดยมีหลักเกณฑ์ที่สำคัญตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112¹⁷ ได้กำหนดเหตุดังนี้

"การออกหมายจับให้กระทำได้เมื่อมีข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหา
มีเจตนาจะ

(1) ทำลาย เปลี่ยนแปลงพยานหลักฐาน

(2) ใช้อิทธิพล หรือวิธีการอันมิชอบต่อผู้ร่วมกระทำความผิด พยาน หรือพยาน
ผู้เชี่ยวชาญ หรือ

(3) ให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น

ประกอบทั้งเป็นที่เกรงว่าผู้ถูกกล่าวหาจะทำให้การค้นหาความจริงยากขึ้น"

จะเห็นได้ว่าตามกฎหมายเยอรมัน คำพิงการกระทำตาม (1) (2) หรือ (3) ยังไม่เพียงพอ แต่จะต้องเป็นที่เกรงว่าผู้ถูกกล่าวหาจะทำให้การค้นหาความจริงยากยิ่งขึ้นด้วย¹⁸ ทั้งนี้การออกหมายจับต้องผ่านการกลั่นกรองพยานหลักฐานทั้งโดยผู้พิพากษาและพนักงานอัยการ

(2) The summons may include an admonition that the accused shall be brought before the court in the case of non-compliance."

¹⁶ การควบคุมตัวผู้ต้องหาป้องกันภัยกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย: ศึกษากรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ (น. 41-42). เล่มเดิม.

¹⁷ The German Code of Criminal Procedure Section 112

"3. the accused's conduct gives rise to the strong suspicion that he will

a) destroy, alter, remove, suppress, or falsify evidence,

b) improperly influence the co-accused, witnesses, or experts, or

c) cause others to do so,

and if, therefore, the danger exists that establishment of the truth will be made more difficult (risk of tampering with evidence)."

¹⁸ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 304). เล่มเดิม.

ข. เหตุการออกหมายจับ (Untersuchungshaft)

เหตุการออกหมายจับมีเหตุเช่นเดียวกันกับเหตุการออกหมายจับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112¹⁹ โดยได้กำหนดเหตุที่จะทำการจับผู้ต้องหาไว้ชั่วคราวไว้ว่า จะต้องมีเงื่อนไข

1. ต้องมีเหตุอันควรสงสัยอย่างยิ่ง (dringender Tatverdacht) ว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด
2. ต้องมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

มีเหตุเกรงว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี

มีเหตุเกรงว่าผู้ต้องหาจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือข่มขู่พยานผู้ต้องหาคนอื่น

(Verdunkelungsgefahr)

ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดที่ร้ายแรง (Schwer der Tat)

มีเหตุเกรงว่าผู้ต้องหาจะไปก่อความผิดขึ้นใหม่ (Wiederholungsgefahr) สำหรับความผิดบางประเภท

¹⁹ The German Code of Criminal Procedure Section 112

"(1) Remand detention may be ordered against the accused if he is strongly suspected of the offence and if there is a ground for arrest. It may not be ordered if it is disproportionate to the significance of the case or to the penalty or measure of reform and prevention likely to be imposed.

(2) A ground for arrest shall exist if, on the basis of certain facts,

1. it is established that the accused has fled or is hiding;
2. considering the circumstances of the individual case, there is a risk that the accused will evade the criminal proceedings (risk of flight); or
3. the accused's conduct gives rise to the strong suspicion that he will
 - a) destroy, alter, remove, suppress, or falsify evidence,
 - b) improperly influence the co-accused, witnesses, or experts, or
 - c) cause others to do so,

and if, therefore, the danger exists that establishment of the truth will be made more difficult (risk of tampering with evidence).

(3) Remand detention may also be ordered against an accused strongly suspected pursuant to section 308 subsections (1) to (3) of the Criminal Code, of having committed a criminal offence pursuant to section 6 subsection (1), number 1, of the Code of Crimes against International Law or section 129a subsections (1) or (2), also in conjunction with section 129b subsection (1), or pursuant to sections 211, 212, 226, 306b or 306c of the Criminal Code, or insofar as life and limb of another have been endangered by the offence, even if there are no grounds for arrest pursuant to subsection (2)."

3. โทษที่ผู้ต้องหาถูกกล่าวหาว่านั้นจะต้องได้สัดส่วนกับการขัง ทั้งนี้ มาตรา 113²⁰ บัญญัติว่าหากเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับแบบ day-fine ไม่เกิน 180 วัน ไม่อาจขังโดยเหตุที่จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน แต่อาจทำได้หากเกรงว่าจะหลบหนี

ระยะเวลาในการขังนั้น เมื่อเหตุแห่งการขังตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112 หหมดไป หรือมีการขังเกินกว่ามากกว่าโทษสำหรับความผิดที่ผู้ต้องหา พนักงานอัยการจะร้องขอให้ยุติการขังชั่วคราว ทั้งนี้ โดยถือว่าพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจดำเนินการกำกับสอบสวน (Verfahrensherrschaft) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 120²¹ หรือ หากได้มีการขังครบกำหนด 6 เดือน แต่สามารถขยายเวลาออกไปได้อีกคราวละ 3 เดือน หากมีความจำเป็นเนื่องในการสอบสวน สามารถขอต่อศาลขยายออกไปอีกได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121 (1)²²

²⁰ The German Code of Criminal Procedure Section 113

"1) If the offence is punishable only by imprisonment of up to six months, or by a fine up to one hundred and eighty daily units, remand detention may not be ordered on the ground of a risk of evidence being tampered with.

(2) In such cases, remand detention may be imposed on the ground of a risk of flight only if the accused

1. has previously evaded the proceedings against him or has made preparations for flight;
2. has no permanent domicile or place of residence within the territorial scope of this statute; or
3. cannot establish his identity."

²¹ The German Code of Criminal Procedure Section 120

"(1) The warrant of arrest shall be revoked as soon as the conditions for remand detention no longer exist, or if the continued remand detention is disproportionate to the importance of the case or to the anticipated penalty or measure of reform and prevention. In particular, it is to be revoked if the accused is acquitted or if the opening of the main proceedings is refused, or if the proceedings are terminated other than provisionally.

(2) The release of the accused shall not be delayed by the fact that an appellate remedy is being sought.

(3) The warrant of arrest shall also be revoked if the public prosecution office makes the relevant application before public charges have been preferred. Simultaneously with this application, the public prosecution office may order the release of the accused."

²² German Code of Criminal Procedure Section 121

"(1) As long as a judgment has not been given imposing imprisonment or a custodial measure of reform and prevention, remand detention for one and the same offence exceeding a period of six months shall

3.1.3 ความสามารถในการต่อสู้คดี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีให้ความสำคัญกับความสามารถในการต่อสู้ของผู้ต้องหาในการต่อสู้คดีนั้นผู้ต้องหาต้องมีความเข้าใจและรับรู้จึงจะถือว่ามีความสามารถในการต่อสู้คดี ซึ่งสิทธิในการต่อสู้คดีของผู้ถูกกล่าวหาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ สิทธิของผู้ร่วมคดีในทางการกระทำ (Aktivbeteiligter) ได้แก่สิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี สิทธิที่จะมีทนายความช่วยเหลือ และสิทธิในการแก้ข้อกล่าวหา ประการที่สอง สิทธิอย่างผู้ร่วมคดีในทางอยู่เฉย (Passivbeteiligter) หมายถึงสิทธิในการตัดสินใจโดยอิสระว่าจะให้การหรือไม่ให้การ

หากในระหว่างการสอบสวนพบว่าผู้ต้องหานั้นมีความบกพร่องทางกายหรือความบกพร่องทางจิตห้ามทำการสอบสวนบุคคลนั้น ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 13 ผู้ที่มีความบกพร่องทางกาย "ในกรณีที่ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูด หรือได้ยินหรือสื่อความหมายได้ และไม่มีล่ามภาษามือ ให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล จัดล่ามมือให้หรือจัดให้ถามตอบ หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นตามที่เห็นสมควร" ความบกพร่องทางกายและทางจิตนั้นกฎหมายให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีไว้เป็นสำคัญ

โดยจะต้องส่งบุคคลนั้น ไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจหรือฝากขังไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชเพื่อสังเกตการณ์ของอาการนั้นได้ กล่าวคือ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80²³

(1) ผู้เชี่ยวชาญอาจทำตามร้องขอ โดยแสดงความคิดเห็นโดยการทดสอบพยานหรือผู้ต้องหา

(2) วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบ เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาโดย การถามจากผู้นั้นโดยตรง

ในระหว่างการตรวจรักษาของแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 80 a²⁴ แพทย์ผู้เชี่ยวชาญอาจทำความเห็นโดยให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปฝากขังที่

be executed only if the particular difficulty or the unusual extent of the investigation or some other important reason do not yet admit pronouncement of judgment and justify continuation of remand detention."

²³ The German Code of Criminal Procedure Section 80

"(1) The expert may, at his request, be given further details for the preparation of his opinion by examining witnesses or the accused.

(2) For the same purpose, he may be permitted to inspect the file, to be present at the examination of witnesses or of the accused, and to address questions to them directly."

²⁴ The German Code of Criminal Procedure Section 80a " An expert shall already be given the opportunity during the preliminary proceedings to prepare the opinion to be rendered at the main hearing if it is

โรงพยาบาลจิตเวช โดยควบคุมตัวไว้เพื่อรักษา ในการรักษานี้เพื่อสังเกตอาการทางจิตของผู้ต้องหา ว่ามีอาการทางจิตหรือความสามารถในการต่อสู้คดี ว่าควรจะดำเนินการต่อสู้ถูกกล่าวหาโดยฝากขังไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชหรือจะดำเนินคดีต่อไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 81²⁵ กล่าวว่า

"(1) เมื่อตรวจสภาพจิตของผู้ต้องหา ศาลได้ฟังความเห็นจากแพทย์ผู้เชี่ยวชาญให้ศาลมีคำสั่งโดยส่งผู้ต้องหาไปรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวชและจัดให้มีการสังเกตถึงอาการนั้น

(2) ศาลจะต้องสั่งตาม (1) ถ้าผู้ต้องหาซึ่งเป็นผู้กระทำความผิด หรือศาลอาจจะไม่สั่ง ถ้าไม่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับความผิดหรือโทษ หรือมาตรการในการแก้ไข หรือการป้องกัน

(3) ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาเบื้องต้น ศาลสามารถที่ดำเนินการตัดสินใจต่อไปได้

(4) กรณีที่มีคำร้องคัดค้านการตัดสินใจสามารถรับฟังได้ เพราะอาจจะมีผลกระทบต่อมา

ภายหลัง

(5) การฝากขังในโรงพยาบาลจิตเวชตาม (1) จะฝากขังรวมกันแล้วไม่เกิน 6 สัปดาห์

3.2 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรหรือระบบประมวลกฎหมาย (Civil law) ยึดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลักสำคัญ โดยมีพนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาของรัฐ การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส

expected that the placement of the accused in a psychiatric hospital, to an institution for withdrawal treatment or to preventive detention will be ordered."

²⁵ The German Code of Criminal Procedure Section 81

"(1) For the preparation of an opinion on the accused's mental condition the court may, after hearing an expert and defence counsel, order that the accused be brought to a public psychiatric hospital and be held under observation there.

(2) The court shall make the order pursuant to subsection (1) only if the accused is strongly suspected of the offence. The court may not make this order if it is disproportionate to the importance of the matter or to the penalty or measure of reform and prevention to be expected.

(3) In the preparatory proceedings the court which would be competent to open the main proceedings shall decide.

(4) An immediate complaint against the order shall be admissible. It shall have suspensive effect.

(5) Placement in a psychiatric hospital pursuant to subsection (1) may not exceed a total period of six weeks."

จัดอยู่ในระบบไต่สวน (Inquisitorial system) เป็นหลัก กล่าวคือ เป็นระบบที่คำนึงถึงการค้นหาความจริงโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ถูกกล่าวหา²⁶ และในการฟ้องคดีอาญาพนักงานอัยการเท่านั้นที่จะนำคดีอาญามาฟ้องร้องได้ ส่วนผู้เสียหายจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมฟ้องคดีได้เฉพาะในกรณีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น²⁷

การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสนั้นได้แยกกระบวนการพิจารณาออกเป็น 2 ขั้นตอน กล่าวคือ²⁸

(1) ขั้นตอนก่อนการฟ้องคดีอาญา เป็นขั้นตอนในการหาข้อเท็จจริงก่อนฟ้อง โดยมีองค์กรตำรวจ พนักงานอัยการ และผู้พิพากษาไต่สวน ทำหน้าที่ค้นหารวบรวมพยานหลักฐาน และข้อเท็จจริงในคดี

(2) ขั้นตอนการพิจารณา ขั้นตอนนี้ศาลตัดสินจะเป็นผู้เข้ามาทำหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินคดีที่ได้มีการสืบสวนตามองค์กรข้างต้น

ระบบการสืบสวนของประเทศฝรั่งเศสมี 3 องค์กรเข้ามาเกี่ยวข้อง คือ ตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) พนักงานอัยการ (ministere public) และผู้พิพากษาไต่สวน (judge d'instruction)

ทั้งนี้การเริ่มคดีอาญาตำรวจฝ่ายคดีจะเป็นผู้สอบสวนเบื้องต้น โดยจะเข้ามาทำหน้าที่เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น ตำรวจฝ่ายคดี (La police judiciaire) แบ่งออกเป็น 2 ระดับ²⁹ คือ

1. เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี (Les officiers de police judiciaire) มีอำนาจดังต่อไปนี้
รับคำร้องทุกข์ (Les plaintes) และคำกล่าวโทษ (Les denonciations)

ทำการสอบสวนเบื้องต้น

อำนาจการสอบสวนมีขอบเขตที่กว้างขวางในกรณีที่ทำการสอบสวนความผิดอุกฤษฏ์โทษและความผิดมัชฌิมโทษซึ่งหน้า

ร้องขอความช่วยเหลือจากกองกำลังสาธารณะ

ปฏิบัติตามคำร้องขอส่งประเด็นการสอบสวน (Commissions rogatoires)

อำนาจควบคุมตัว

²⁶ รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 44), โดย อุทัย อาทิวา, (2554), พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง.

²⁷ การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยมีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (น. 34-50), โดย กุลพล พลวัน, 2546, วารสารศาลรัฐธรรมนูญ 5 (13).

²⁸ เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา (น. 74). เล่มเดิม.

²⁹ รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 73). เล่มเดิม.

2. เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี (Les agent de police judiciaire) มีฐานะเป็นผู้ช่วยของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 20³⁰ เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจลงบันทึกการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและมีอำนาจบันทึกคำให้การของพยาน อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีจะไม่มีอำนาจในการตัดสินใจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัย

การปฏิบัติงานของตำรวจฝ่ายคดีในประเทศฝรั่งเศส มิใช่การทำงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานอื่นในกระบวนการยุติธรรม แต่เป็นการทำงานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างตำรวจฝ่ายคดีกับตุลาการ ประกอบไปด้วยพนักงานอัยการและผู้พิพากษาได้ส่วน ทั้ง 3 องค์การนี้จะร่วมกันรวบรวมพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำผิด

3.2.1 การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน

การดำเนินคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส เมื่อพนักงานอัยการได้รับคำร้องทุกข์ คำกล่าวโทษแล้ว อำนาจในการสั่งสอบสวนหรือไม่สั่งดำเนินการสอบสวนโดยเป็นอำนาจของ

³⁰ France Code of criminal procedure Article 20 "The following persons hold the capacity of judicial police agent:

1. gendarmes who do not hold the capacity of judicial police officer;
2. civil servants appointed to the commanding and supervising bodies of the national police who do not have the capacity of judicial police officer, as well as the interns belonging to the same corps and the trainee police lieutenants;
3. civil servants appointed to the supervisory and enforcement body of the national police who do not hold the rank of officer of the judicial police, subject to the provisions concerning the civil servants considered under points 4° and 5° below;
4. police constables coming from the former corps of the non-commissioned officers and police constables of the national police appointed interns before December 31, 1985, where they have at least two years of service in the capacity of a fully qualified constable and have passed the tests of a technical examination in the conditions fixed by a Council of State Decree, or when they hold professional qualifications enabling them to proceed to a higher rank;
5. police constables coming from the former corps of police enquirers appointed interns before March 1, 1979, when they have at least two years of service in the capacity of a fully qualified constable and where they comply with the proficiency conditions set down by law n° 78-788 of July 28, 1978 reforming criminal procedure in respect of judicial police and the assize court jury, or where they have successfully undergone the tests of a technical examination in the conditions fixed by a Council of State Decree, or where they hold the professional qualification enabling them to proceed to a higher rank."

พนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาสั่งหรือมอบหมายให้ตำรวจฝ่ายคดีเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ ตำรวจฝ่ายคดีจึงมีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ ในการสอบสวนและรวบรวมข้อเท็จจริง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 38³¹ กล่าวว่า "นายตำรวจฝ่ายคดีและพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอยู่ภายใต้ควบคุมดูแลของ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์ อธิบดีอัยการศาลอุทธรณ์อาจสั่งให้เจ้าพนักงานดังกล่าวรวบรวม ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานยุติธรรมได้" เนื่องจากอำนาจหน้าที่ การสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการหรือกล่าวอีกนัยว่า พนักงานอัยการของ ประเทศฝรั่งเศสเป็นพนักงานสอบสวนมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญาและเป็นหัวหน้า ผู้รับผิดชอบการสอบสวนทั้งหมด

ในการสอบสวนเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริง ตำรวจฝ่ายคดีจะเริ่มเข้ามาทำ หน้าที่เมื่อได้มีการกระทำความผิดขึ้น โดยการสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศสแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

(1) การสอบสวนความผิดซึ่งหน้า³² เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานที่เพิ่งเกิดขึ้นเพื่อ รวบรวมร่องรอยพยานหลักฐานที่ยังใหม่ ๆ เก็บรักษาวัตถุหรือสิ่งของทั้งหลายที่ใช้เป็น พยานหลักฐานในการค้นหาความจริงได้ โดยความผิดซึ่งหน้านี้จะนำมาใช้ในคดีอุกฉกร์โทษและ ความผิดฉ้อฉลที่มีแต่โทษจำคุกเท่านั้น

(2) การสอบสวนเบื้องต้น³³ เป็นการสอบสวนเมื่อพนักงานอัยการได้รับคำร้องทุกข์ หรือคำกล่าวโทษแล้วส่งเรื่องให้เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวน โดยวัตถุประสงค์ ของการสอบสวนเบื้องต้นเพื่อมุ่งแสวงหาพยานหลักฐานข้อเท็จจริงซึ่งเกี่ยวกับการกระทำความผิด ให้แก่พนักงานอัยการ เหมือนกับการสอบสวนความผิดซึ่งหน้า

(3) การสอบสวนโดยผู้พิพากษาไต่สวน³⁴ เป็นการสอบสวนค้นหาข้อเท็จจริงที่เป็น ประโยชน์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจในชั้นพิจารณาพิพากษาคดี ทั้งนี้ การไต่สวนมีความแตกต่างจาก การสอบสวน 3 ประการ คือ

(ก) การไต่สวนกระทำได้โดยไม่จำกัดเวลาในการดำเนินงาน

³¹ France Code of criminal procedure Article 38 "Judicial police officers and agents are placed under the supervision of the prosecutor general. He may instruct them to collect any information he considers useful for the proper administration of justice."

³² รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 84). เล่มเดิม.

³³ แหล่งเดิม. (น. 94).

³⁴ แหล่งเดิม. (น. 100-101).

(ข) การกระทำของผู้พิพากษาไต่สวนนั้นมีความหลากหลายและขอบเขตที่ไม่จำกัด เหมือนการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี

(ค) การไต่สวนจะกระทำได้อีกเมื่อได้มีการเริ่มคดีอาญา (La mise en mouvement de poursuites) บุคคลที่อยู่ในกระบวนการไต่สวนจะไม่ใช่อำนาจในฐานะของผู้ต้องสงสัยหรือผู้เสียหาย อีกต่อไป แต่จะมีฐานะเป็นถูกไต่สวนและคู่ความฝ่ายแพ่ง

ในการสอบสวนตำรวจจะทำรายงานเกี่ยวกับความผิดของผู้กระทำผิด และรวบรวมพยานหลักฐานในการกระทำความผิด ประวัติและภูมิหลัง ตลอดจนข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับผู้ต้องหาในทางที่เป็นผลดีและผลเสีย³⁵ ส่งรายงานการสอบสวนต่อพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นว่ารายละเอียดข้อเท็จจริงไม่สมบูรณ์ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งให้ตำรวจฝ่ายคดีดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมก็ได้ เมื่อเข้าสู่การพิจารณาในชั้นศาลศาลจะสืบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยก็ได้ เพราะศาลต้องนำประวัติและภูมิหลัง รวมถึงพฤติกรรมของจำเลยมาใช้ประกอบในการพิจารณาคดี ทั้งนี้ การพิจารณาคดีในประเทศฝรั่งเศสที่ผู้กระทำผิดมีอายุไม่เกิน 21 ปี จะต้องมี การตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคล โดยเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ก่อน ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลนี้จะประกอบไปด้วย³⁶

1. การยอมรับสารภาพของผู้กระทำผิด
 2. ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิด เช่น เป็นบุคคลที่ครอบครัวหย่าร้าง หรือบุคคลที่สถานะทางครอบครัวตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบากทางการเงิน
 3. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาโดยอายุของผู้กระทำผิด เป็นปัจจัยในการพิจารณาคดี
 4. การกระทำความผิดติดเป็นนิสัย ผู้กระทำผิดครั้งแรกอาจได้รับการให้อภัยหรือลงโทษสถานเบา หรืออาจมีการรอกการลงโทษ แต่ได้กระทำความผิดซ้ำใหม่ถือว่าเป็นกระทำความผิดติดเป็นนิสัย และอาจได้รับโทษหนักขึ้น
 5. การเป็นคนต่างด้าว
 6. พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในระหว่างพิจารณา เช่น ลักษณะทางกายภาพซึ่งปรากฏต่อศาล เช่น การพูดจา บุคลิกลักษณะอันน่ากลัว หรือน่าจะเป็นอันตราย เป็นต้น
- การสืบเสาะในข้อเท็จจริงนี้ ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา L 132-24³⁷ กล่าวว่า

³⁵ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา (น. 55). เล่มเดิม.

³⁶ แหล่งเดิม. (น. 54).

³⁷ France Criminal code Article 132-24 "Within the limits fixed by Statute, the court imposes penalties and determines their regime according to the circumstances and the personality of the offender.

"การสืบเสาะข้อเท็จจริงเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องสืบเสาะเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ ฐานะทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำความผิด เพื่อนำข้อเท็จจริง ดังกล่าวนี้มาใช้ประกอบในการกำหนดโทษผู้กระทำความผิด และใช้ประกอบดุลพินิจการสั่งฟ้อง ของพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการเห็นว่าพยานหลักฐานไม่สมบูรณ์ครบถ้วนก็สามารถสั่ง สอบสวนเพิ่มเติมก็ได้" และเมื่อมีการพิจารณาในชั้นศาล ศาลก็สามารถสืบพยานเพิ่มเติมได้ เพื่อนำ ข้อเท็จจริงมาประกอบการพิจารณาและลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

3.2.2 การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

ในระหว่างการสอบสวนตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้มาตรการบังคับ ที่กระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลได้ กล่าวคือ

ก. การออกหมายจับ

ตำรวจฝ่ายคดี ไม่ว่าจะเป็นเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดี มีอำนาจทำการออกหมายจับกุมตัวบุคคลผู้ต้องข้อสันนิษฐานว่าผู้ถูกค้นหลบหนีหรือพำนัก นอกอาณาเขตของประเทศฝรั่งเศส หรือกระทำความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดฆนัตโทษซึ่งหน้า³⁸

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131³⁹ "ศาลจะต้องพิจารณาทั้งเหตุที่ ผู้ต้องหาได้หลบหนีหรือมีที่พำนักนอกประเทศควบคุมไปกับเหตุความร้ายแรงของความผิด ถ้าฟังเหตุความร้ายแรงของความผิดเพียงอย่างเดียวไม่เป็นเหตุให้ศาลออกหมายจับได้" ก่อนที่ศาลจะออกหมายจับศาลจะฟังความเห็นของพนักงานอัยการก่อนออกหมายจับ กล่าวได้ว่าการออกหมายจับจะต้องได้รับการกลั่นกรองจากพนักงานอัยการก่อน เพราะการออกหมายจับ ของประเทศฝรั่งเศสนั้นคำนึงถึงความจำเป็นในการเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐอย่างมาก

ข. การควบคุมตัว (La garde a vue)

การควบคุมตัวจะกระทำต่อบุคคลที่มีพยานหลักฐานแสดงว่าบุคคลนั้นกระทำความผิด แต่ถ้าหากมิได้ปรากฏพยานหลักฐานว่าได้กระทำความผิดจะรั้งตัวบุคคลนั้นได้เท่าระยะเวลาที่ จำเป็นในการสอบปากคำเท่านั้น⁴⁰

When the court imposes a fine, it determines its size taking into account the income and expenses of the perpetrator of the offence."

³⁸ รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 91). เล่มเดิม.

³⁹ France Code of criminal procedure Article 131 " Where the time limits imposed by articles 127 and 130 are not complied with, the person is released upon the order of the investigating judge in charge of the case, unless his transfer was delayed by insuperable circumstances."

⁴⁰ รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 90). เล่มเดิม.

การควบคุมตัวผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส มาตรา 63⁴¹ บัญญัติว่า "เพื่อความจำเป็นในการสอบสวน เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอาชญากรรมควบคุมบุคคลทุกคนที่มีเหตุผลประการหนึ่งหรือหลายประการอันควรสงสัยว่าบุคคลนั้นกระทำความผิดหรือพยายามกระทำความผิด เจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งการควบคุมตัวดังกล่าวให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มการควบคุม

บุคคลผู้ถูกควบคุมตัวไม่อาจถูกควบคุมตัวไว้เกินกว่าสี่ชั่วโมง อย่างไรก็ตาม ระยะเวลาควบคุมตัวอาจขยายออกไปได้อีกสี่ชั่วโมง เมื่อได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากพนักงานอัยการ พนักงานอัยการอาจมีคำสั่งอนุญาตดังกล่าวต่อเมื่อมีการนำตัวบุคคลผู้ถูกควบคุมตัวมาปรากฏตัวต่อหน้าก่อน

ภายใต้คำสั่งของพนักงานอัยการ บุคคลซึ่งจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้จะต้องตกอยู่ภายใต้การพิจารณาฟ้องคดีต่อไปนั้น อาจได้รับการปล่อยชั่วคราว หรือถูกส่งตัวมาที่พนักงานอัยการ ภายหลังจากระยะเวลาการควบคุมตัวสิ้นสุดลง"

ค. การออกหมายจับ

เมื่อได้ทำการสอบสวนผู้ต้องหาแล้ว หากมีเหตุที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้ อำนาจในการออกหมายจับนั้นเป็นอำนาจเฉพาะของผู้พิพากษาที่จะต้องออกหมายจับ

รายละเอียดเกี่ยวกับการขัง⁴² มีดังนี้

⁴¹ France Code of criminal procedure Article 63 "A judicial police officer may, where this is necessary for an enquiry, arrest and detain any person against whom there exist one or more plausible reasons to suspect that they have committed or attempted to commit an offence. At the beginning of the arrest and detention he informs the district prosecutor.

The person so placed in custody may not be held for more than twenty-four hours. However, the detention may be extended for a further period of up to twenty-four hours on the written authorisation of the district prosecutor. The district prosecutor may make this authorisation conditional on the prior production before him of the person detained.

On instructions given by district prosecutor, any persons against whom the evidence collected is liable to give rise to a prosecution are, at the end of the police custody, either set free or referred to the district prosecutor.

For the implementation of the present article, the area jurisdiction of the Paris, Nanterre, Bobigny and Créteil district courts constitute a single jurisdiction."

⁴² การควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย: ศึกษากรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ (น. 37). เล่มเดิม.

หากเป็นความผิดอุกฉุกฎโทษ⁴³ ผู้พิพากษาสอบสวนสามารถสั่งขังได้เสมอ หากเข้าเงื่อนไข กล่าวคือ

- (1) จำคุกตลอดชีวิตหรือกักขังตลอดชีวิต
- (2) จำคุกหรือกักขังสามสิบปี
- (3) จำคุกหรือกักขังยี่สิบปี
- (4) จำคุกหรือกักขังสิบห้าปี

ระยะเวลาจำคุกหรือกักขังสำหรับความผิดอุกฉุกฎโทษที่ต่ำที่สุดกำหนดไว้สิบปี หากเป็นความผิดมัธยโทษแล้ว ศาลจะสั่งขังได้ก็ต่อเมื่อความผิดนั้นมีโทษตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป สำหรับผิดซึ่งหน้า หรือตั้งแต่ 2 ปีขึ้นไปในกรณีอื่น และ

หากเป็นความผิดลหุโทษ ศาลไม่อาจสั่งขังได้เลย การที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งขังผู้ต้องหา นั้นได้ต่อเมื่อ

1) เพื่อจะรักษาไว้ซึ่งพยานหรือร่องรอยต่าง ๆ หรือป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาใหม่ หรือป้องกันการหารือระหว่างผู้ต้องหาและผู้ทราบดีในการทำผิด

2) การขังนั้นจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการกระทำความผิด หรือป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาใหม่ หรือเพื่อเป็นหลักประกันในการที่จะนำตัวผู้ต้องหามาฟ้องร้องต่อศาล

ทั้งนี้ การที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งขังผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อพบว่ามิพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด

ระยะเวลาในการขังนั้น เป็นไปตาม⁴⁴ประเภทความผิดดังนี้

1. ความผิดอุกฉุกฎโทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้พิพากษาสามารถขยายระยะเวลาการขังออกไปได้ครั้งละ 1 ปี โดยออกเป็นคำสั่งระบุมูลเหตุในการออกคำสั่ง แต่จะต้องมีการนำพยานมาไต่สวนก่อน

⁴³ France Criminal code Article 131-1

" The penalties incurred by natural persons for the commission of felonies are:

- 1 criminal imprisonment for life or life criminal detention;
- 2 criminal imprisonment or criminal detention for a maximum of thirty years;
- 3 criminal imprisonment or criminal detention for a maximum of twenty years;
- 4 criminal imprisonment or criminal detention for a maximum of fifteen years.

The minimum period for a fixed term of criminal imprisonment or criminal detention is ten years."

⁴⁴ การควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมาย: ศึกษากรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ (น. 38). เล่มเดิม.

2. ความผิดมีโทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 4 เดือน การขยายระยะเวลาการขังจะขยายออกไปโดยทำได้ 1 ครั้ง โดยมีคำสั่งระบุมูลเหตุแห่งการขยายระยะเวลาและขยายระยะเวลาจะขังได้อีกไม่เกิน 2 เดือน หากผู้ต้องหายังไม่เคยต้องคำพิพากษาในความผิดอุกฤษฏ์โทษ หรือมีโทษให้ลงโทษจำคุกเกินกว่า 1 ปี โดยไม่มีการรอลงอาญา และความผิดในครั้งนี้มีโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี

ในกรณีอื่นผู้ต้องหาจะถูกขังไว้เกินกว่า 1 ปีไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นกรณียกเว้นที่ขยายระยะเวลาการขังออกไปได้ โดยคำสั่งจะต้องระบุมูลเหตุแห่งการขยายระยะเวลาโดยต้องมีการนำพยานมาไต่สวนและคำสั่งขังได้อีกครั้งละไม่เกิน 4 เดือน เว้นแต่ความผิดในครั้งนี้มีโทษจำคุกเกิน 5 ปีจะถูกขังได้ไม่เกิน 2 ปี จะเห็นว่า การออกหมายขังผู้ต้องหานั้น จะต้องมีการพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด และการออกหมายขังนั้นถือเป็นกรณีตามความผิด ทั้งนี้ การออกหมายขังเป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวน โดยเฉพาะ

3.2.3 ความสามารถในการต่อสู้คดี

ในระหว่างการดำเนินคดีหรือควบคุมผู้ถูกกล่าวหา ในการแจ้งสิทธิให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบนั้นจะต้องกระทำในขณะที่บุคคลนั้นอยู่ในสภาพที่สามารถรับทราบการแจ้งสิทธิได้ และในระหว่างที่ถูกควบคุมผู้ถูกกล่าวหาสิทธิได้รับการตรวจจากแพทย์ โดยอาจร้องต่อแพทย์ทำการตรวจร่างกายของตนได้ทุกขณะหรือในกรณีที่พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือสมาชิกคนในครอบครัวของผู้ถูกควบคุมตัวเห็นสมควรร้องขอแพทย์ที่ทำการตรวจจะต้องรายงานผลการตรวจในใบรับรองแพทย์ว่าสุขภาพของผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมกับมาตรการควบคุมตัวหรือไม่ โดยใบรับรองแพทย์นี้จะรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน⁴⁵

จากที่กล่าวข้างต้นจะเห็นได้ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส การดำเนินคดีอาญาเป็นไปในแนวทางเดียวกันตาม "หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ" (Public Prosecution) แต่ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะได้เปรียบเทียบให้เห็นดังตารางที่ 3.1

⁴⁵ รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 117). เล่มเดิม.

ตารางที่ 3.1 การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่ง
เป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศ เรื่อง	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศฝรั่งเศส
1. การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน	การดำเนินคดีอาญาพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาหรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้เอง โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ ในการสอบสวนรวบรวมในเรื่องที่เกี่ยวกับมูลเหตุในการกระทำความคิด เป้าหมายของผู้กระทำผิด ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำ ความร้ายแรงของการกระทำผิด ลักษณะของการกระทำผิดและผลที่สะท้อนให้เห็นถึงความชั่วของการกระทำผิด ประวัติภูมิหลังความประพฤติ ฐานะทางเศรษฐกิจ	การดำเนินคดีอาญาดำรงเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ โดยจะต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นอันดับแรก ฐานะตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนภายใต้การกำกับของพนักงานอัยการ โดยจะต้องสืบเสาะเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ ฐานะทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำผิด เช่น อายุของผู้กระทำผิด การกระทำผิดคิดเป็นนิสัย ผู้กระทำผิดได้โดยกระทำความผิดมาก่อน และพฤติกรรมของผู้กระทำผิด
2. การเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ	การออกหมายเรียก หมายจับ การควบคุม และการออกหมายขังนั้น เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการเป็นผู้ออกหมายเรียกหรืออาจมอบอำนาจให้พนักงานสอบสวนในการเรียกผู้ต้องหาที่สถานีตำรวจ ซึ่งหมายเรียกนี้มีการกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการก่อนมิใช่อำนาจของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานอัยการตามหมายเรียกไม่ใช่เหตุในการออกหมายจับ เหตุในการออกหมายจับนั้น จะต้องเป็นกรณีที่มีเหตุอันเชื่อว่าหลบหนีและ	ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับ หากผู้ต้องหาไม่มาที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจทำการออกหมายจับ การออกหมายจับนี้ถือเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาตั้งแต่ที่ผู้ต้องหาที่ตำรวจฝ่ายคดี โดยตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มทำการควบคุมทั้งนี้การควบคุมจะควบคุมตัวไว้ได้เพียงยี่สิบสี่ชั่วโมง แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมต่อไปอีกจะขยายระยะเวลาออกไปได้อีกยี่สิบสี่ชั่วโมง โดยอยู่ในความควบคุมของพนักงานอัยการ หากมีเหตุที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้ อำนาจในการ

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ประเทศ เรื่อง	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศฝรั่งเศส
	<p>เหตุอันควรสงสัยเชื่อว่าจะไป ยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และหากมีความจำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมตัวเพื่อการสอบสวน พนักงานอัยการจะขอให้ศาลออกหมายจับโดยเหตุที่ออกหมายจับเหตุอย่างเดียวกันกับเหตุที่ออกหมายจับ และการจับนี้จะจับบุคคลนั้นเกินกว่า 6 เดือนไม่ได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องจับบุคคลนั้นต่อไปเพื่อการสอบสวนจะขยายออกไปได้อีกคราวละ 3 เดือน</p>	<p>ออกหมายจับเป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะออกหมายจับ การที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งจับผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อพบว่ามีความพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนระยะเวลาในการจับนี้เป็นไปตามประเภทของความผิด กล่าวคือ ความผิดอุกฉุกฎโทษ สามารถจับได้ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้พิพากษาสามารถขยายระยะเวลาการจับออกไปได้ครั้งละ 1 ปี หรือความผิดมัธยโทษ สามารถจับได้ไม่เกิน 4 เดือน การขยายระยะเวลาการจับจะทำได้ 1 ครั้งและขยายระยะเวลาจะจับได้อีกไม่เกิน 2 เดือน</p>
3. ความสามารถในการต่อสู้คดี	<p>ให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีไว้เป็นสำคัญ โดยหากปรากฏว่าผู้ต้องหาไม่มีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตนั้น พนักงานอัยการ จะส่งบุคคลนั้นไปโรงพยาบาลจิตเวชให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจถึงอาการทางจิต หากตรวจแล้วเห็นว่ามีความบกพร่อง แพทย์จะทำความเห็นส่งให้ศาล โดยให้ศาลพิจารณาสั่งว่าควรควบคุมผู้นั้นไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชเพื่อการรักษาหรือจะดำเนินคดีต่อไป</p>	<p>ในระหว่างการดำเนินคดีผู้ต้องหาอยู่ระหว่างการควบคุม อาจร้องขอต่อแพทย์เพื่อทำการตรวจสอบร่างกายของตนได้ทุกขณะหรือในกรณีที่พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาได้สวนหรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือสมาชิกคนในครอบครัวของผู้ถูกควบคุมตัวเห็นสมควรร้องขอให้ส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ตรวจว่าผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมกับมาตรการควบคุมตัวหรือไม่ และผลการตรวจของแพทย์นั้นรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน</p>

บทที่ 4

วิเคราะห์และเปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

ในบทนี้ผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตและประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี พ.ศ. 2551 ตลอดจนเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานและผลกระทบการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

4.1.1 วิเคราะห์การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน

การดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้เริ่มต้นคดีเมื่อมีการกระทำความผิดอาญา หลักการดำเนินคดี คือ หลักการตรวจสอบ (Examination Principle) พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานและดำเนินการเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดเพื่อที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ¹ ซึ่งการรวบรวมพยานหลักฐานในส่วนข้อเท็จจริงมีส่วนที่สำคัญ 2 ส่วน² คือ

- 1) ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา
- 2) ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา

1. ข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหาพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ผู้ถูกกล่าวหาเพื่อที่จะรู้ตัว

¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (11) "การสอบสวน" หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐานและการดำเนินการทั้งหลายอื่นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ความผิดและเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 207), โดย คณิต ฅ นคร, 2555, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

ผู้กระทำผิด อันจะทำให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์³ โดยจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีกับผู้ต้องหา⁴ ซึ่งพยานหลักฐานที่จะต้องรวบรวมนั้นมี 3 ชนิด⁵ คือ

- (1) พยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาหรือพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา
- (2) พยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหาหรือเป็นประโยชน์กับผู้ต้องหา และ
- (3) พยานหลักฐานที่เกี่ยวกับเหตุบรรเทาโทษ

จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และเพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดนั้น

2. ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ถูกกล่าวหา พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมข้อเท็จจริงเพื่อทราบประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้ต้องหา เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิดและเหตุอันอันควรปราณี เป็นต้น

การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน คือ การสอบสวนและการตั้งคดีของพนักงานอัยการซึ่งต้องมี "ความเป็นภววิสัย" (objectivity)⁷

ในทางปฏิบัติการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานมิได้เป็นไปตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาตำรวจจะดำเนินการจับกุมผู้ต้องหาทันทีโดยไม่มี การตรวจสอบความจริงก่อน แต่จะนำตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อตรวจสอบและสอบสวน ในความผิดที่ได้กระทำในภายหลัง และระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาล ขอให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาต่อไปเพื่อการสอบสวนเพิ่มเติม อันเป็นการคาดคั้นเอาความจริงจาก ผู้ต้องหาและเป็นการกระทบต่อสิทธิมนุษยชน ผ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาในการตรวจสอบความจริงและการสอบสวนนี้พนักงานสอบสวน จะดำเนินการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานแต่โดยลำพังโดยมิได้มีองค์กรภายนอก หรือ กล่าวอีกนัยคือ มิได้มีพนักงานอัยการเข้าร่วมในการตรวจสอบหรือร่วมสอบสวนในคดีนั้น ๆ ด้วย

³ ประมวลกฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวม พยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับ ความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา"

⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (น. 27), เล่มเดิม.

⁵ แหล่งเดิม. (น. 450).

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือ ส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาณัติของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้ง ให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

⁷ แหล่งเดิม.

ทำให้ได้พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวนการสอบสวน จะปรากฏแต่เพียงพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาซึ่งเป็นพยานหลักฐาน ที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเพียงด้านเดียวและยืนยันว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดส่วนข้อเท็จจริง เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหานั้นมิได้มีการตรวจสอบหรือรวบรวมปรากฏอยู่ในสำนวนการสอบสวน แต่อย่างใด ข้อเท็จจริงในส่วนนี้เป็นข้อเท็จจริงที่เป็นผลดีและเป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหาในการที่จะ ประกอบการสั่งฟ้องของพนักงานอัยการ และประกอบดุลพินิจในการลงโทษเพื่อที่ศาลจะได้ ลงโทษผู้ต้องหาให้เหมาะสมกับตัวผู้ต้องหา แต่ในทางกรมตำรวจเข้าใจเพียงว่าตนมีหน้าที่ที่จะต้อง ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานในทางที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ทำให้ผู้ต้องหาตกเป็น "กรรมในคดี" ทั้งนี้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า "ให้พนักงาน สอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็น ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา" และ มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือ ส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของ ผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา" จากบทบัญญัติทั้งสองมาตรา แสดงให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องทำการตรวจสอบความจริงและรวบรวม พยานหลักฐานเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เพื่อพิสูจน์ถึงความผิดหรือบริสุทธิ์กฎหมายมิได้ให้อำนาจพนักงานสอบสวนเลือกปฏิบัติในการ ตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐาน แต่พนักงานสอบสวนมี "หน้าที่" ที่จะต้อง กระทำการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน "ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา" และ "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา" โดยนำข้อเท็จจริงรวบรวมไว้ในสำนวนเพื่อเป็น พยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ในการรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงในชั้น เจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนได้ดำเนินการรวบรวมข้อเท็จจริงแต่ในส่วนที่เกี่ยวกับการกระทำ ความผิดอันเป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเพียงด้านเดียว โดยมิได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัว ผู้ต้องหาที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีแก่ตัวผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน เมื่อสำนวนคดีส่ง มาถึงพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็จะไม่ทราบถึงข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา แต่พนักงานอัยการจะทราบแต่เพียงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำเท่านั้นว่าผู้ต้องหาได้กระทำ ความผิดและจะต้องถูกลงโทษ เมื่อพนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีพนักงานอัยการ ก็ได้กำหนด รายละเอียดข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาไว้ในคำฟ้องซึ่งเป็นประโยชน์กับตัวผู้ต้องหา เมื่อคดีมาสู่ศาลศาลก็ได้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาเพื่อนำมาประกอบดุลพินิจในการ ลงโทษให้เหมาะสมกับตัวผู้ต้องหา ดังนั้น เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญา ศาล พนักงานอัยการ

และพนักงานสอบสวนควรที่จะร่วมมือกันในการตรวจสอบความจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ทั้งในแง่ที่เป็นผลร้ายและเป็นผลดีแก่ผู้ต้องหา มิใช่ให้ตำรวจหรือพนักงานสอบสวนทำหน้าที่เพียงฝ่ายเดียวในการตรวจสอบความจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน จะทำให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนและการสั่งคดีของพนักงานอัยการนั้นไม่มีความเป็นภววิสัย (objectivity) ฉะนั้น ทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็น ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน ควรที่จะร่วมมือกันในการตรวจสอบความจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ซึ่งจะทำให้การสอบสวนและการสั่งคดีนั้นมีความเป็นภววิสัย (objectivity)⁸ และเกิดความยุติธรรมแก่ทุกฝ่าย

4.1.2 วิเคราะห์ความสามารถในการต่อสู้คดีของบุคคลวิกลจริต

อำนาจที่จะเริ่มดำเนินคดีอาญาของเจ้าพนักงานจะต้องมีหรือไม่มีข้อเท็จจริงหรือ เหตุการณ์ใด ๆ ที่ให้อำนาจดำเนินคดีหรือตัดอำนาจในการดำเนินคดี เช่น เจ้าพนักงานจะดำเนินคดีใดได้นั้นจะต้องเป็นคดีใหม่ มิใช่คดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องไปแล้ว เพราะคดีเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องนั้นเจ้าพนักงานจะดำเนินการอีกไม่ได้ ฉะนั้น สภาพการเป็นคดีใหม่จึงเป็น "เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี" (prerequisite for prosecution) และในทางกลับกัน คำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องซึ่งทำให้คดีเก่าไปก็จะเป็น "เงื่อนไขระงับคดี" (bars to prosecution)⁹

เงื่อนไขให้อำนาจในการดำเนินคดี (prerequisite for prosecution) ในชั้นสอบสวน ฟ้องร้อง เป็นอำนาจเจ้าพนักงานที่จะดำเนินคดี เป็นเงื่อนไขให้อำนาจพนักงานสอบสวนที่จะเริ่มคดี และให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะสั่งคดี เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี (prerequisite for prosecution) เป็นเงื่อนไขที่ต้องพิจารณาก่อน (prerequisite) และเมื่อคดีใดมีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีแล้ว เจ้าพนักงานก็จะวินิจฉัยเนื้อหาคดีนั้นต่อไป

ในการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ เจ้าพนักงานไม่ว่าจะเป็นพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา หากได้ข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วจึงจะนำมาตรการบังคับมาใช้แก่ผู้ต้องหา การใช้มาตรการบังคับจะใช้ได้ในกรณีที่มีความจำเป็นเท่านั้น เพราะเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การใช้มาตรการบังคับในการหมายเรียกและหมายจับนั้นเป็นการนำตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐเพื่อทำการสอบสวนหรือฟังคำให้การ กล่าวคือ เป็นการควบคุมผู้ต้องหา การควบคุมนั้นเริ่มตั้งแต่ผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน การควบคุมตัวผู้ต้องหามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การสอบสวนเป็นไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัว

⁸ แหล่งเดิม.

⁹ แหล่งเดิม. (น. 177).

ของผู้ต้องหาหรือจำเลย และเพื่อประกันการบังคับโทษ อันเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดี เพราะการดำเนินคดีนั้นจะต้องมีตัวผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นจะต้องได้มีการสอบสวน หากไม่มีตัวผู้กระทำความผิดและความผิดนั้นไม่มีการสอบสวนพนักงานอัยการจะไม่มีอำนาจฟ้องคดีดังกล่าวได้¹⁰

ในระหว่างการสอบสวนในชั้นเจ้าพนักงาน พนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือผู้ต้องหา หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา แสดงใบเวชระเบียนทางการแพทย์ว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริต พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตรวจสอบความจริงเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติด้านอื่นเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138¹¹ เพื่อที่จะทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา และตรวจสอบความจริงให้ทราบว่าผู้ต้องานั้นมีความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิตถึงขนาดที่จะสามารถต่อสู้คดีต่อไปได้หรือไม่ โดยพนักงานสอบสวนจะต้องส่งผู้ต้องหาส่งไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจพิสูจน์ หากได้ความว่ามีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องานั้นจะหายจากความวิกลจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14¹² การที่พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนนั้นไว้จะทำให้พนักงานอัยการไม่สามารถดำเนินคดีต่อไปได้ การงดการสอบสวนเพราะความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้นั้นเป็น "เงื่อนไขในการระงับคดี" แต่หากผู้ต้องานั้นมีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ โดยมีความสามารถที่จะต่อสู้คดีป้องกันสิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ และมี

¹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีความอาญา 120

¹¹ ประมวลกฎหมายวิธีความอาญามาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติด้านอื่นเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 "ในระหว่างทำการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีสั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้ต้องานั้นเสร็จแล้วให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้ต้องนั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้ต้องนั้นหายวิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้คดีได้และให้มีอำนาจส่งตัวผู้ต้องนั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาลข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการได้สวนมูลฟ้องหรือพิจารณาตั้งบัญญัติไว้ในวรรคก่อนศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้"

ความเข้าใจในสภาพการของการดำเนินคดีเกี่ยวกับตนและสามารถจะกระทำการตามที่กฎหมาย บังคับไว้เพื่อประโยชน์ของตนเองได้ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนต่อไปเพื่อให้ได้ ข้อเท็จจริงในการกระทำความผิด อันเป็น "เงื่อนไขในการดำเนินคดี" ทำให้พนักงานอัยการสามารถ ดำเนินการฟ้องร้องคดีต่อไปได้เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

แต่ในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหา มีความวิกลจริตหรือไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือผู้ต้องหา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาแสดง หลักฐานเกี่ยวกับความวิกลจริต พนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวน หรือผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริต แต่สามารถต่อสู้คดีได้โดยเข้าใจการดำเนินคดี พนักงานสอบสวนจะดำเนินคดีต่อไปโดยมิได้มีการส่ง ผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี หรือกรณีที่มีการส่งไป ตรวจก็มีได้มีการนำผลการตรวจของแพทย์หรือหลักฐานที่ผู้ต้องหา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำมาแสดง รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน กล่าวคือ มิได้ไปตามหลักการตรวจสอบความจริง ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจ สอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติด้านเป็น อาชีพของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา" ซึ่งข้อเท็จจริงของ ความวิกลจริตนี้เป็น "ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา" พนักงานสอบสวนมี "หน้าที่" ที่จะต้อง ดำเนินการตรวจสอบให้ได้ความจริงและรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน แต่ในทางปฏิบัติทำได้ เป็นเช่นนั้นไม่ดั่งนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือมีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ รวมทั้งกรณีที่ผู้ต้องหาหรือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาแสดงใบเวชระเบียนทางการแพทย์ว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริต พนักงานสอบสวนจะต้องส่งผู้ต้องหาให้แพทย์ทำการตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถ ในการต่อสู้คดี ถึงแม้ว่าผู้ต้องหาจะสามารถเข้าใจถึงกระบวนการดำเนินคดีในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวนจะต้องดำเนินการตรวจสอบให้ได้ความจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาในเรื่องความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี รวมทั้ง ผลการตรวจของแพทย์หรือพยานหลักฐานอื่นใดในเรื่องของความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิต ไว้ในสำนวนการสอบสวน ซึ่งการตรวจสอบความจริงในส่วนนี้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้อง ทำการตรวจสอบเพื่อให้ได้ความจริง และหากพนักงานสอบสวนไม่ดำเนินการตรวจสอบในเรื่อง เกี่ยวกับความวิกลจริตหรือไม่ส่งผู้ต้องหาไปตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้ คดีแล้ว ผู้ต้องหาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาชอบที่จะร้องขอต่อพนักงานอัยการขอให้ พนักงานอัยการส่งผู้ต้องหานั้นไปตรวจ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาในขั้นตอนแรก ของการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานในการที่จะได้รับสิทธิในการตรวจรักษาและสิทธิในการ

ดำเนินคดีในกรณีที่ต้องหานั้นมีความวิกลจริตเพื่อเขานั้นจะได้รับความเป็นธรรมในกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาและได้รับโทษที่เหมาะสมกับตัวผู้ต้องหา

4.1.3 วิเคราะห์ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 วรรคแรก¹³ ได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ใ้แจ้งการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้นจะหายวิกลจริต หรือต่อสู้คดีได้และให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร"

จากบทบัญญัติตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 วรรคแรก เป็นเรื่องการคุ้มครองผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ โดยมุ่งเน้นในเรื่อง "ความสามารถในการต่อสู้คดี" เป็นหลักสำคัญยิ่งกว่าหลัก "ความวิกลจริต" ในกรณีที่พนักงานสอบสวนได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะแจ้งการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหาจะหายจากวิกลจริต หรือมีความสามารถในการต่อสู้คดี และส่งตัวผู้ต้องหาไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือส่งตัวผู้ต้องหาให้แก่บุคคลที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาโดยมิได้มีการตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี และมีได้นำผลการตรวจของแพทย์ที่ตรวจเกี่ยวกับความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีไว้ในสำนวนการสอบสวน พนักงานสอบสวนคงดำเนินการเพียงส่งไปยังโรงพยาบาลโรคจิตเท่านั้น หรือส่งมอบให้แก่ญาติที่เต็มใจรับไปดูแล มิได้ดำเนินการตรวจสอบข้อเท็จจริงว่าผู้ต้องหานั้นมีความวิกลจริตถึงขนาดใดและสามารถต่อสู้คดีได้จริงหรือไม่ เพราะอาการความวิกลจริตนั้นมิได้มีอยู่ตลอดเวลาอาจเป็นเพียงชั่วระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง หรือผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนต่อไป ซึ่งข้อเท็จจริงในส่วนของความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีเป็นข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาที่จะต้องมีการตรวจสอบและรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน แต่พนักงานสอบสวนมิได้ดำเนินการตรวจสอบหรือรวบรวมข้อเท็จจริงนี้ไว้ในสำนวนการสอบสวน และมีให้ความสำคัญเกี่ยวกับความวิกลจริตในการที่จะต้องส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ทำการตรวจถึงอาการความวิกลจริต แต่พนักงานสอบสวนให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีเท่านั้น แสดงให้เห็นว่า บทกฎหมายดังกล่าวมิได้มีมาตรการทางกฎหมายให้มีการตรวจสอบและรวบรวมข้อเท็จจริงถึงอาการทางจิตว่าผู้ต้องหา มีความวิกลจริต และมีความสามารถในการต่อสู้คดีหรือไม่ ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือเห็นว่าผู้ต้องหา มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบค้นหา

¹³ ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี (น. 189), โดย ฝ่ายวิชาการสุทรไพศาล, 2555.

ความจริงและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความ विकलจิตและความสามารถในการต่อสู้คดีไว้ในสำนวนการสอบสวน แต่ในทางปฏิบัติหาได้เป็นเช่นนี้ไม่พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนเพียงให้ข้อเท็จจริงว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงและคดีมีมูลว่าผู้ต้องหากระทำความผิด พนักงานสอบสวนจะหยุดทำการสอบสวน ทำให้ได้พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงไม่สมบูรณ์อันเป็นผลเสียต่อตัวผู้ต้องหา ทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับประโยชน์จากพยานหลักฐานนั้นเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนการสอบสวนต่อพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาสั่งฟ้องคดี พนักงานอัยการก็จะไม่ทราบถึงความ विकลจิตหรือความสามารถในการต่อสู้คดีของผู้ต้องหา และในคำฟ้องจะไม่ปรากฏข้อเท็จจริงในส่วนนี้ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา คงจะปรากฏแต่เพียงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดเท่านั้นข้อเท็จจริงในส่วนนี้ได้เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหาแต่อย่างใดเป็นเพียงพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายและใช้ยืนยันผู้ต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดเพื่อที่จะต้องรับโทษหนักขึ้นทั้งจะทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับโทษตามความเหมาะสมกับตัวผู้ต้องหา

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคล विकลจิตตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ

ก. การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำและผู้กระทำความผิด

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส การรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิดศาล พนักงานอัยการ และทนายความทำหน้าที่ร่วมกันในการค้นหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยตำรวจจะเป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ในการช่วยเหลือพนักงานอัยการ ในการสอบสวน การรวบรวมข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในแง่ที่เป็นผลดีและผลร้าย รวมถึงพยานหลักฐานอันเป็นเหตุบรรเทาโทษต่าง ๆ เพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา ซึ่งเป็นวิธีการปฏิบัติงานเช่นเดียวกับประเทศฝรั่งเศสที่ตำรวจจะมีผู้บังคับบัญชา 2 ฝ่าย คือผู้บังคับบัญชาฝ่ายตำรวจโดยตรงกับพนักงานอัยการ ในส่วนที่เกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาดำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการจะต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นอันดับแรก ดังนั้นฐานะตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนภายใต้การกำกับของพนักงานอัยการ จะเห็นได้ว่าพนักงานอัยการกับตำรวจในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศสมีความร่วมมือและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด มีความเชื่อถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยพนักงานอัยการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการสอบสวนและฟ้องร้องคดี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะรวบรวมในเรื่องที่เกี่ยวกับมูลเหตุในการกระทำความผิด เป้าหมายของผู้กระทำความผิด ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำความผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำความร้ายแรงของการกระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิด และผลที่สะท้อนให้

เห็นถึงความชั่วของการกระทำผิด ประวัติของผู้กระทำผิด สถานภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำผิด ความประพฤติภายหลังการกระทำความผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งความพยายามที่จะเยียวยาความเสียหาย รวมทั้งความพยายามของผู้กระทำผิดที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย

ในประเทศฝรั่งเศส จะต้องสืบเสาะเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ ฐานะทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำผิด เพื่อนำข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้มาใช้ประกอบในการกำหนดโทษผู้กระทำความผิด และในกรณีการพิจารณาคดีที่ผู้กระทำผิดมีอายุไม่เกิน 21 ปี จะต้องมีการตรวจสอบข้อมูลส่วนบุคคลโดยเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์ก่อน ซึ่งข้อมูลส่วนบุคคลนี้จะประกอบไปด้วย¹⁴

1. การยอมรับสารภาพของผู้กระทำผิด
2. ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิด เช่น เป็นบุคคลที่ครอบครัวหย่าร้าง หรือบุคคลที่สถานะทางครอบครัวตกอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบากทางการเงิน
3. ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาโดยอายุของผู้กระทำผิด เป็นปัจจัยในการพิจารณาคดี
4. การกระทำความผิดคิดเป็นนิสัย ผู้กระทำผิดครั้งแรกอาจได้รับการให้อภัยหรือลงโทษสถานเบา หรืออาจมีการรอลงโทษ แต่ได้กระทำความผิดซ้ำใหม่ถือว่าเป็นกระทำความผิดคิดเป็นนิสัย และอาจได้รับโทษหนักขึ้น
5. การเป็นคนต่างด้าว
6. พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในระหว่างพิจารณา เช่น ลักษณะทางกายภาพซึ่งปรากฏต่อศาล เช่น การพูดจา บุคลิกลักษณะอันน่ากลัว หรือน่าจะเป็นอันตราย

ส่วนประเทศไทยการเริ่มคดีนั้นจะเริ่มโดยตำรวจ พนักงานสอบสวนจะต้องทำการสืบสวน กล่าวคือ แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด¹⁵ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา นั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131¹⁶ พนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์

¹⁴ ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา (น. 54). เล่มเดิม.

¹⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) "การสืบสวน หมายรวมถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด"

¹⁶ ประมวลกฎหมายอาญาวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา"

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด อันจะทำให้เห็นความผิดหรือ
 บริสุทธิ์ ส่วนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา เป็นข้อเท็จจริงที่ศาลจะต้องนำมาใช้ประกอบดุลพินิจ
 ในการลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138¹⁷ กล่าวว่า
 พนักงานสอบสวนจะต้องสอบสวนเพื่อทราบประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติของผู้
 ผู้ต้องหา เช่น อายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย
 อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิดและเหตุอันอันควรปราณี

จะเห็นได้ว่าการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดและการกระทำความผิด
 ในประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส การดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ตำรวจ
 จะเป็นผู้รวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีและรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน
 ของพนักงานสอบสวน และรายงานการสอบสวนให้พนักงานอัยการทราบเพื่อดำเนินการสั่งฟ้อง
 หรือไม่ฟ้องคดี เพื่อให้ศาลพิจารณาตัดสินลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม
 ดังจะได้เปรียบเทียบดังนี้

ประเทศไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศไทยพนักงานสอบสวนเป็น
 ผู้เริ่มต้นในการดำเนินคดีอาญา พนักงานสอบสวนจะแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน
 อันเกี่ยวกับการกระทำความผิด¹⁸ โดยจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง
 และพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา ประวัติภูมิหลังและความประพฤติของ
 ผู้กระทำความผิด อันเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหา โดยถือว่าการดำเนินคดีของพนักงาน
 สอบสวนทำเพื่อพนักงานอัยการ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่ม
 คดีอาญาเองได้หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้เอง โดยพนักงานสอบสวนนั้นเป็นผู้ช่วยพนักงาน
 อัยการ ในการสอบสวนรวบรวมในเรื่องที่เกี่ยวกับมูลเหตุในการกระทำความผิด เป้าหมายของ
 ผู้กระทำความผิด ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำความผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำความ
 ร้ายแรงของการกระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิด และผลที่สะท้อนให้เห็นถึง
 ความชั่วของการกระทำความผิด ประวัติของผู้กระทำความผิด สถานภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจ
 ของผู้กระทำความผิด ความประพฤติภายหลังการกระทำความผิด

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือ
 ส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา แต่ต้องแจ้ง
 ให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) "การสืบสวน หมายความว่า การแสวงหา
 ข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบ
 เรียบร้อยของประชาชนเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด"

ส่วนประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ประเทศไทยนั้นการรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำและตัวผู้ถูกกล่าวหาจะกระทำโดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มต้นในการดำเนินคดีอาญา พนักงานสอบสวนจะแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด¹⁹ โดยจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา ประวัติภูมิหลังและความประพฤติของผู้กระทำ ความผิด อันเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหา โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนทำเพื่อพนักงานอัยการ ส่วนประเทศฝรั่งเศสการค้นหาคำความจริงจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหา²⁰ และในการฟ้องคดีอาญาพนักงานอัยการเท่านั้นที่จะนำคดีอาญามาฟ้องร้องได้ ส่วนผู้เสียหายจะสามารถเข้ามามีส่วนร่วมฟ้องคดีได้เฉพาะในกรณีที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น²¹ การรวบรวมพยานหลักฐานจะกระทำโดยตำรวจ ซึ่งตำรวจจะมีผู้บังคับบัญชา 2 ฝ่าย คือ ผู้บังคับบัญชาฝ่ายตำรวจโดยตรงกับพนักงานอัยการ ในการดำเนินคดีอาญาตำรวจเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการ โดยจะต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นอันดับแรกฐานะตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ โดยจะต้องสืบเสาะเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ ฐานะทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำผิด ซึ่งข้อมูลของบุคคลนั้นจะประกอบไปด้วยการยอมรับสารภาพของผู้กระทำผิด ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิด เช่นอายุของผู้กระทำผิด การกระทำ ความผิดติดเป็นนิสัย ผู้กระทำผิดได้เคยกระทำความผิดมาก่อน และพฤติกรรมของผู้กระทำผิด

ข. การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส การเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ โดยการออกหมายเรียก หมายจับ การควบคุม และการออกหมายจับนั้น เป็นอำนาจของพนักงานอัยการในการขอให้ศาลออกหมาย พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจในการขอให้ศาลออกหมาย พนักงานสอบสวนเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการเท่านั้น เมื่อพนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนจนได้ความเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดพนักงานสอบสวนจะส่งสำนวน

¹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (10) "การสืบสวน หมายความถึงการแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานซึ่งพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจได้ปฏิบัติไปตามอำนาจหน้าที่ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพื่อที่จะทราบรายละเอียดแห่งความผิด"

²⁰ *รวมบทกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส* (น. 44), โดย อุทัย อาทิวา, (2554), พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วิ.เจ.พรินติ้ง.

²¹ การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยมีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (น. 34-50), โดย กุลพล พลวัน, 2546, *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ* 5 (13).

การสอบสวนให้แก่พนักงานอัยการเพื่อจะได้เรียกผู้ต้องหาที่สถานีตำรวจ และยื่นคำร้องต่อศาล ขอให้ออกหมายจับ และหมายขังเพื่อควบคุมผู้นั้นต่อไป

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนพนักงานอัยการเป็นผู้รับผิดชอบพนักงานอัยการอาจทำการสอบสวนเองหรืออาจมอบหมายให้เจ้าพนักงานตำรวจสืบสวนสอบสวนแทนได้ และเมื่อตำรวจได้ทำการรวบรวมพยานหลักฐานและส่งสำนวนให้พนักงานอัยการแล้ว พนักงานอัยการจะเรียกบุคคลนั้นมาเพื่อทำการสอบสวน โดยในหมายเรียกจะมีการให้คำเตือนว่าหากผู้ต้องหาไม่ยอมปฏิบัติตามอาจถูกนำตัวมายังศาล การหมายเรียกนี้จะต้องมีการกั้นกรงโดยพนักงานอัยการก่อนมิใช่อำนาจของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานอัยการตามหมายเรียกไม่ใช่เหตุในการออกหมายจับ เพราะการที่จะเอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐนั้นโดยหลักแล้วจะต้องถือว่าเป็นข้อยกเว้น ในการออกหมายจับนี้จะต้องมีเหตุอันเชื่อว่าจะหลบหนีและเหตุอันควรสงสัยเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐานเป็นสำคัญ

เหตุในการออกหมายจับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 112²² ได้กำหนดเหตุดังนี้

"การออกหมายจับให้กระทำได้เมื่อมีข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นว่าผู้ถูกกล่าวหาจะมีเจตนาจะ

(1) ทำลาย เปลี่ยนแปลงพยานหลักฐาน

(2) ใช้อิทธิพล หรือวิธีการอันมิชอบต่อผู้ร่วมกระทำความผิด พยาน หรือ พยานผู้เชี่ยวชาญ หรือ

(3) ให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น

ประกอบทั้งเป็นที่เกรงว่าผู้ถูกกล่าวหาจะทำให้การค้นหาคความจริงยากขึ้น"

เหตุในการออกหมายขังมีเหตุอย่างเดียวกับเหตุออกหมายจับ กล่าวคือมีเหตุอันควรสงสัยว่าผู้ต้องหาได้กระทำความผิด เกรงว่าจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือจะไปก่อความผิดขึ้นใหม่ ทั้งนี้จะขังบุคคลนั้นเกินกว่า 6 เดือนไม่ได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องขังบุคคลนั้นต่อไปเพื่อการสอบสวนจะขยายระยะเวลาออกไปได้อีกคราวละ 3 เดือน

²² The German Code of Criminal Procedure Section 112

"3. the accused's conduct gives rise to the strong suspicion that he will

a) destroy, alter, remove, suppress, or falsify evidence,

b) improperly influence the co-accused, witnesses, or experts, or

c) cause others to do so,

and if, therefore, the danger exists that establishment of the truth will be made more difficult (risk of tampering with evidence). "

ประเทศฝรั่งเศสการใช้มาตรการบังคับตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับหากผู้ต้องหาไม่มาที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจทำการออกหมายจับกุมตัวบุคคลผู้ต้องหาข้อสันนิษฐานว่าผู้ถูกค้นหลบหนีหรือพำนักนอกอาณาเขตของประเทศฝรั่งเศส หรือกระทำความผิดอุกฤษฏ์โทษหรือความผิดฆนัตโทษซึ่งหน้า²³ การออกหมายจับนี้ถือเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาตั้งแต่ที่ผู้นั้นมาที่ตำรวจฝ่ายคดี เมื่อตำรวจฝ่ายคดีได้ทำการควบคุมผู้ถูกกล่าวหาแล้วจะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มทำการควบคุม ทั้งนี้การควบคุมจะควบคุมได้เพียงยี่สิบสี่ชั่วโมงนั้น แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมต่อไปอีกจะขยายระยะเวลาออกไปได้อีกยี่สิบสี่ชั่วโมง โดยอยู่ในความควบคุมของพนักงานอัยการ

เมื่อได้ทำการสอบสวนผู้ต้องหาแล้วหากมีเหตุที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้ อำนาจในการออกหมายขังเป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะออกหมายขัง ซึ่งจะส่งผู้ต้องหาได้ต่อเมื่อ

1) เพื่อจะรักษาไว้ซึ่งพยานหรือร่องรอยต่าง ๆ หรือป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาใหม่ หรือป้องกันการหารือระหว่างผู้ต้องหาและผู้ทราบดีในการทำผิด

2) การขังนั้นจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการกระทำความผิด หรือป้องกันมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาใหม่ หรือเพื่อเป็นหลักประกันในการที่จะนำผู้ต้องหามาฟ้องร้องต่อศาล

ทั้งนี้ การที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะส่งผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อพบว่ามิพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนระยะเวลาในการขังนี้เป็นไปตามประเภทของความผิด กล่าวคือ ความผิดอุกฤษฏ์โทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้พิพากษาสามารถขยายระยะเวลาการขังออกไปได้ครั้งละ 1 ปี หรือความผิดฆนัตโทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 4 เดือน การขยายระยะเวลาการขังจะทำได้ 1 ครั้งและขยายระยะเวลาจะขังได้อีกไม่เกิน 2 เดือนซึ่งการที่จะควบคุมตัวผู้ต้องหาได้นั้นจะต้องได้ความว่าบุคคลนั้นเป็นผู้กระทำความผิด โดยพนักงานตำรวจฝ่ายคดีอาจควบคุมผู้ต้องหาเพื่อความจำเป็นในการสอบสวนได้ โดยการควบคุมนี้จะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มการควบคุม ทั้งนี้การควบคุมนี้จะควบคุมเกินยี่สิบสี่ชั่วโมงไม่ได้ หากจะต้องขยายระยะเวลาการควบคุมออกไปอีกจะขยายได้เพียงยี่สิบสี่ชั่วโมงเท่านั้น

ประเทศไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในประเทศไทยพนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มดำเนินคดีอาญามีอำนาจการออกหมายเรียกได้เอง หากผู้ต้องหาไม่มาที่พนักงานสอบสวนตามหมายเรียก โดยมีเหตุในการขอให้ศาลออกหมายจับ ซึ่งเหตุในการขอให้ศาลออกหมายจับนั้นจะต้องมีเหตุว่าบุคคลนั้นน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ความร้ายแรงของความผิดอาญา เหตุอันเชื่อว่า จะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุ

²³ รวบรวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 91). เล่มเดิม.

อันตรายประการอื่น หากเข้าเหตุดังกล่าวนี้พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ศาลออกหมายจับ การจับถือเป็นจุดเริ่มต้นในการควบคุมตัวผู้ต้องหา เมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของตำรวจ ซึ่งการควบคุมนี้เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อยเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเพื่อประกันการบังคับโทษ หากไม่มีความจำเป็นที่จะควบคุมผู้นั้นจะต้องปล่อยตัวผู้นั้นไป แต่หากพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับ โดยเหตุแห่งการออกหมายจับมีเหตุอย่างเดียวกันกับ เหตุในการออกหมายจับ พนักงานสอบสวนสามารถร้องขอต่อศาลได้โดยลำพัง การออกหมายจับนี้จะขอให้ขังหลาย ๆ ครั้งติดต่อกันได้แต่ครั้งหนึ่งไม่เกินสิบสองวัน รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปด สิบสี่วัน โดยจะต้องขอเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดเวลาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคหก²⁴ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการออกหมายเรียก หมายจับ การควบคุมและการออกหมายจับนั้น เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการได้รับ สำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการเป็นผู้ออกหมายเรียกหรืออาจมอบ อำนาจให้พนักงานสอบสวนในการเรียกผู้ต้องหามาที่สถานีตำรวจ ซึ่งหมายเรียกนี้มีการกักขังโดยพนักงานอัยการก่อนมิใช่อำนาจของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานอัยการ ตามหมายเรียกไม่ใช่เหตุในการออกหมายจับ เหตุในการออกหมายจับนั้นจะต้องเป็นกรณีที่มีเหตุ อันเชื่อว่าหลบหนีและเหตุอันควรสงสัยเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และหากมีความ จำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมตัวเพื่อการสอบสวน พนักงานอัยการจะขอให้ศาลออกหมายจับ โดยเหตุที่ออกหมายจับมีเหตุอย่างเดียวกันกับเหตุที่ออกหมายจับ และการขังนี้จะขังบุคคลนั้น เกินกว่า 6 เดือนไม่ได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องขังบุคคลนั้นต่อไปเพื่อการสอบสวนจะขยาย ออกไปได้อีกคราวละ 3 เดือน

ประเทศไทยกับประเทศฝรั่งเศส ในประเทศไทยพนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มดำเนินคดี อาญามีอำนาจการออกหมายเรียกได้เอง หากผู้ต้องหาไม่มาที่พนักงานสอบสวนตามหมายเรียก โดยมีเหตุในการขอให้ศาลออกหมายจับ ซึ่งเหตุในการขอให้ศาลออกหมายจับนั้นจะต้องมีเหตุว่า

²⁴ จาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึง วรรคหก

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำลงมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อย บาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียวมีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อย บาทหรือทั้งจำทั้งปรับศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกัน ทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไปจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตามศาลมี อำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวันและรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

บุคคลนั้นน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ความร้ายแรงของความผิดอาญา เหตุอันเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หากเข้าเหตุดังกล่าวนี้พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ศาลออกหมายจับ การจับถือเป็นจุดเริ่มต้นในการควบคุมตัวผู้ต้องหาเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของตำรวจ ซึ่งการควบคุมนี้ เพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเพื่อประกันการบังคับโทษ หากไม่มีความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ต้องหาจะต้องปล่อยตัวผู้ต้องหาไป แต่หากพนักงานสอบสวนมีความจำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือสอบสวนเพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับ โดยเหตุแห่งการออกหมายจับมีเหตุอย่างเดียวกันกับเหตุในการออกหมายจับ ซึ่งพนักงานสอบสวนสามารถร้องขอต่อศาลได้โดยลำพัง การออกหมายจับนี้จะขอให้ขังหลาย ๆ ครั้งติดต่อกันได้แต่ครั้งหนึ่งไม่เกินสิบสองวัน รวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน โดยจะต้องขอเป็นระยะ ๆ ตามที่กำหนดเวลาไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ถึงวรรคหก ส่วนประเทศฝรั่งเศสตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับ หากผู้ต้องหาไม่มาที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจทำการออกหมายจับกุม การออกหมายจับนี้ถือเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาตั้งแต่ที่ผู้ต้องหาที่มาที่ตำรวจฝ่ายคดีโดยตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มทำการควบคุม ทั้งนี้ การควบคุมจะควบคุมตัวไว้ได้เพียงยี่สิบสี่ชั่วโมง แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมต่อไปอีกจะขยายออกไปได้อีกยี่สิบสี่ชั่วโมง โดยอยู่ในความควบคุมของพนักงานอัยการหากมีเหตุที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้ อำนาจในการออกหมายจับเป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะออกหมายจับการที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะตั้งขังผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อพบว่ามีพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนระยะเวลาในการขังนี้เป็นไปตามประเภทของความผิด กล่าวคือ ความผิดอุกฤษฏ์โทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้พิพากษาสามารถขยายระยะเวลาการขังออกไปได้ครั้งละ 1 ปี หรือความผิดมฆโทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 4 เดือน การขยายระยะเวลาการขังจะทำได้ 1 ครั้งและขยายระยะเวลาจะขังได้อีกไม่เกิน 2 เดือน

ค. ความสามารถในการต่อสู้คดี

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศสได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีโดยมีการส่งผู้ต้องหานั้น ไปยังโรงพยาบาลจิตเพื่อตรวจถึงความบกพร่องทางกายหรือความบกพร่องทางจิต ส่วนในประเทศฝรั่งเศสนั้นผู้ต้องหา และบุคคลในครอบครัวอาจร้องขอให้แพทย์ทำการตรวจได้ตั้งแต่ถูกควบคุมตัว ซึ่งทั้งสองประเทศได้มีแนวทางปฏิบัติที่แตกต่างกันไป

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในระหว่างการสอบสวนหากพบว่าผู้ต้องหาที่มีความบกพร่องทางกายหรือความบกพร่องทางจิตห้ามทำการสอบสวนบุคคลนั้น ในกรณีนี้ผู้เสียหายผู้ต้องหา จำเลย หรือพยานไม่สามารถพูดหรือได้ยิน หรือสื่อความหมายได้ พนักงานอัยการหรือศาลจะต้องจัดหาล่ามเพื่อให้คำตอบหรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่น โดยสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีไว้เป็นสำคัญ โดยหากปรากฏว่าผู้ต้องหาที่มีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตนั้น พนักงานอัยการจะส่งบุคคลนั้นไปโรงพยาบาลจิตเวชให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจถึงอาการทางจิต หากตรวจแล้วเห็นว่ามีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตแพทย์นั้นจะทำความเห็นส่งให้ศาลโดยให้ศาลพิจารณาสั่งว่าควรควบคุมผู้นั้นไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชเพื่อการรักษาหรือจะดำเนินคดีต่อไป

ประเทศฝรั่งเศสในระหว่างการดำเนินคดีผู้ต้องหาอยู่ระหว่างการควบคุม อาจร้องขอต่อแพทย์เพื่อทำการตรวจสอบร่างกายของตนได้ทุกขณะหรือในกรณีที่พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไปไต่สวน หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือสมาชิกคนในครอบครัวของผู้ถูกควบคุมตัวเห็นสมควรร้องขอแพทย์ที่ทำการตรวจจะต้องรายงานผลการตรวจในใบรับรองแพทย์ว่าสุขภาพของผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมกับมาตรการควบคุมตัวหรือไม่ โดยใบรับรองแพทย์นี้จะรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน²⁵

ประเทศไทยกับสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีในประเทศไทยระหว่างการดำเนินการสอบสวนหากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะส่งไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริต หากได้ความว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตพนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริต ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีหากพบว่าผู้ต้องหาที่มีความบกพร่องทางกายหรือความบกพร่องทางจิตห้ามทำการสอบสวนบุคคลนั้นพนักงานอัยการจะส่งบุคคลนั้นไปโรงพยาบาลจิตเวชให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจถึงอาการทางจิต หากตรวจแล้วเห็นว่ามีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตแพทย์นั้นจะทำความเห็นส่งให้ศาลโดยให้ศาลพิจารณาสั่งว่าควรควบคุมผู้นั้นไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชเพื่อการรักษาหรือจะดำเนินคดีต่อไป

ประเทศไทยกับฝรั่งเศสในประเทศไทยระหว่างการดำเนินการสอบสวนหากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะส่งไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริต หากได้ความว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตพนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริตประเทศฝรั่งเศสในระหว่างการดำเนินคดีผู้ต้องหาอยู่ระหว่างการควบคุม อาจร้องขอต่อแพทย์เพื่อทำการตรวจสอบร่างกายของตน

²⁵ รวบรวมความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส (น. 117). เล่มเดิม.

ได้ทุกขณะหรือในกรณีที่พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือสมาชิกคนในครอบครัวของผู้ถูกควบคุมตัวเห็นสมควรร้องขอให้ส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ตรวจ ว่าผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมกับมาตรการควบคุมตัวหรือไม่ และผลการตรวจของแพทย์นั้นรวบรวม ไว้ในสำนวนการสอบสวน

จากที่กล่าวมาข้างต้นประเทศไทยการดำเนินคดีอาญาเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเป็นผู้รวบรวม พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา และการใช้มาตรการบังคับพนักงานสอบสวนสามารถใช้อำนาจได้โดยลำพังในการขอให้ศาลออกหมายจับและหมายขัง ซึ่งต่างจากสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศส เมื่อมีการกระทำ ความผิดทางอาญาเกิดขึ้นพนักงานอัยการจะเป็นผู้เริ่มการดำเนินคดีเอง โดยมีตำรวจเป็นผู้ช่วย พนักงานอัยการอยู่ภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ โดยตำรวจจะเป็นผู้รวบรวม พยานหลักฐานอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาและข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ ตัวผู้ต้องหา เมื่อได้รวบรวมแล้วจะส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาสั่งเพื่อใช้ มาตรการบังคับแก่ผู้ต้องหาโดยพนักงานอัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลในการขอให้ศาลออกหมายจับ และหมายขัง แต่ระยะเวลาในการขังเพื่อการสอบสวนเพิ่มเติม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติไว้แตกต่างกัน ส่วนความสามารถในดำเนินคดีของประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศฝรั่งเศสได้บัญญัติไว้แตกต่างกัน ซึ่งจะได้เปรียบเทียบให้ เห็นดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 เปรียบเทียบการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามกฎหมายของประเทศไทย กับกฎหมายต่างประเทศ

ประเทศ เรื่อง	ประเทศไทย	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศฝรั่งเศส
1. การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงาน	การดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้เริ่มดำเนินคดีอาญา โดยแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด โดยจะรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา ประวัติภูมิหลังและความประพฤติของผู้กระทำความผิดอันเป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ต้องหา โดยถือว่าการดำเนินคดีของพนักงานสอบสวนทำเพื่อพนักงานอัยการ	การดำเนินคดีอาญาพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาหรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้เอง โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ ในการสอบสวนรวบรวมในเรื่องที่เกี่ยวกับมูลเหตุในการกระทำความผิด เป้าหมายของผู้กระทำผิด ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำความผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำความร้ายแรงของการกระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิด และผลที่สะท้อนให้เห็นถึงความชั่วของการกระทำความผิด ประวัติภูมิหลังความประพฤติฐานะทางเศรษฐกิจ	การดำเนินคดีอาญาดำรงเป็นผู้มีหน้าที่ช่วยเหลือพนักงานอัยการโดยจะต้องฟังคำสั่งของอัยการเป็นอันดับแรก ฐานะตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนภายใต้การกำกับของพนักงานอัยการ โดยจะต้องสืบเสาะเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะฐานะทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำความผิด เช่น อายุของผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดติดเป็นนิสัย ผู้กระทำความผิดได้เคยกระทำความผิดมาก่อน และพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

เรื่อง	ประเทศไทย	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศฝรั่งเศส
2. การเอาบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ	<p>พนักงานสอบสวนเป็นผู้เริ่มดำเนินคดีอาญามีอำนาจการออกหมายเรียกได้เอง หากผู้ต้องหาไม่มาที่พนักงานสอบสวนตามหมายเรียก โดยมีเหตุในการขอให้ศาลออกหมายจับ เหตุในการขอให้ออกหมายจับและออกหมายขังมีเหตุอย่างเดียวกัน มีเหตุว่าบุคคลน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด ความร้ายแรงของความผิดอาญา เหตุอันเชื่อว่าจะหลบหนี เหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปก่อเหตุอันตรายประการอื่น หากเข้าเหตุดังกล่าวนี้พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อศาลให้ศาลออกหมายจับ การจับถือเป็นจุดเริ่มต้นในการ</p>	<p>การออกหมายเรียก หมายจับ การควบคุม และการออกหมายขังนั้น เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว พนักงานอัยการเป็นผู้ออกหมายเรียกหรืออาจมอบอำนาจให้พนักงานสอบสวนในการเรียกผู้ต้องหามาที่สถานีตำรวจ ซึ่งหมายเรียกนี้มีการกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการก่อนมิใช่อำนาจของพนักงานสอบสวน หากผู้ต้องหาไม่มาพบพนักงานอัยการตามหมายเรียกไม่ใช่เหตุในการออกหมายจับ เหตุในการออกหมายจับนั้นจะต้องเป็นกรณีที่มีเหตุอันเชื่อว่าจะหลบหนีและมีเหตุอันควรสงสัยเชื่อว่าจะ</p>	<p>ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับ หากผู้ต้องหาไม่มาที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจทำการออกหมายจับ การออกหมายจับนี้ถือเป็นการควบคุมตัวผู้ถูกกล่าวหาตั้งแต่ที่ผู้นั้นมาที่ตำรวจฝ่ายคดีโดยตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มทำการควบคุม ทั้งนี้การควบคุมจะควบคุมตัวไว้ได้เพียงยี่สิบสี่ชั่วโมง แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมต่อไปอีกจะขยายออกไปได้อีกยี่สิบสี่ชั่วโมง โดยอยู่ในความควบคุมของพนักงานอัยการหากมีเหตุที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้ อำนาจในการออกหมายจับเป็นอำนาจของผู้พิพากษา</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเทศ เรื่อง	ประเทศไทย	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศฝรั่งเศส
	<p>ควบคุมตัวผู้ต้องหาเมื่อผู้ถูกจับมาถึงที่ทำการของตำรวจการควบคุมนี้เพื่อให้การสอบสวนดำเนินเป็นไปโดยเรียบร้อยเพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลยหรือเพื่อประกันการบังคับโทษ หากไม่มี ความจำเป็นที่จะควบคุมจะต้องปล่อยตัวผู้ นั้นไป แต่หากพนักงานสอบสวนมีความ จำเป็นเพื่อทำการสอบสวนหรือสอบสวน เพิ่มเติม พนักงานสอบสวนจะร้องขอต่อ ศาลให้ออกหมายจับ การออกหมายจับนี้จะ ขอให้ขังหลาย ๆ ครั้งติดต่อกันได้ครั้งหนึ่ง ไม่เกินสิบสองวัน รวมกันทั้งหมดต้องไม่ เกินแปดสิบสี่วัน โดยจะต้องขอเป็นระยะ ๆ</p>	<p>ไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และหากมี ความจำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมตัวเพื่อ การสอบสวน พนักงานอัยการจะขอให้ศาล ออกหมายจับโดยเหตุที่ออกหมายจับมีเหตุ อย่างเดียวกันกับเหตุที่ออกหมายจับ และ การขังนี้จะขังบุคคลนั้นเกินกว่า 6 เดือน ไม่ได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องขังบุคคล นั้นต่อไปเพื่อการสอบสวนจะขยายออกไป ได้อีกคราวละ 3 เดือน</p>	<p>สอบสวนที่จะออกหมายจับการที่ผู้พิพากษา สอบสวนจะสั่งขังผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อ พบว่ามีพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหา เป็นผู้กระทำความผิด ส่วนระยะเวลาใน การขังนี้เป็นไปตามประเภทของความผิด กล่าวคือ ความผิดอุกฤษฏ์โทษ สามารถขัง ได้ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้พิพากษาสสามารถขยาย ระยะเวลาการขังออกไปได้ครั้งละ 1 ปี หรือ ความผิดมัชยโทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 4 เดือน การขยายระยะเวลาการขังจะทำได้ 1 ครั้งและขยายระยะเวลาจะขังได้อีกไม่เกิน 2 เดือน</p>

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

เรื่อง / ประเทศ	ประเทศไทย	สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี	ประเทศฝรั่งเศส
3. ความสามารถในการต่อสู้คดี	<p>ระหว่างการดำเนินการสอบสวนหากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถในการต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะส่งไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี หากได้ความว่าผู้ถูกกล่าวหาที่มีความวิกลจริตพนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวนนั้นไว้ก่อนจนกว่าผู้นั้นจะมีความสามารถในการต่อสู้คดี</p>	<p>สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีได้ให้ความสำคัญในเรื่องความสามารถในการต่อสู้คดีไว้เป็นสำคัญ โดยหากปรากฏว่าผู้ต้องหาที่มีความบกพร่องทางกายหรือทางจิตนั้น พนักงานอัยการจะส่งบุคคลนั้นไปโรงพยาบาลจิตเวชให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจถึงอาการทางจิต หากตรวจแล้วเห็นว่ามีความบกพร่องแพथ์นั้นจะทำให้ความเห็นส่งให้ศาลโดยให้ศาลพิจารณาสั่งว่าควรควบคุมผู้นั้นไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชเพื่อการรักษาหรือจะดำเนินคดีต่อไป</p>	<p>ในระหว่างการดำเนินคดีผู้ต้องหาอยู่ระหว่างการควบคุม อาจารย์ขอต่อแพทย์เพื่อทำการตรวจสอบร่างกายได้ของตนได้ทุกครั้งหรือในกรณีที่พนักงานอัยการ หรือผู้พิพากษาไต่สวน หรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือสมาชิกคนในครอบครัวของผู้ถูกควบคุมตัวเห็นสมควรร้องขอให้ส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ ว่าผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมกับมาตรการควบคุมตัวหรือไม่ และผลการตรวจของแพथ์นั้นรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน</p>

4.3 เหตุผลความจำเป็นในการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริต

การดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเรานั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ พนักงานสอบสวนหรือตำรวจจะเป็นผู้เริ่มดำเนินคดีอาญา แต่ในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นก็ต้องถือว่าเป็นการดำเนินคดีเพื่อพนักงานอัยการ ในการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนนั้นเข้าใจว่าตนมีหน้าที่ต้องรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น ส่วนพยานหลักฐานที่เป็นผลดีแก่ผู้ต้องหานั้นทางพนักงานสอบสวนไม่ได้ให้ความสำคัญในการรวบรวมพยานหลักฐาน กล่าวคือ ไม่มีการตรวจสอบความจริงให้แก่ชัดทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเสียก่อนว่าบุคคลผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง และในทางปฏิบัติเมื่อตำรวจทราบถึงการกระทำความผิดตำรวจจะทำการจับกุมผู้นั้นก่อนแล้วจึงทำการตรวจสอบความจริงหรือตรวจสอบความจริงเพิ่มเติมกันต่อไป โดยพนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยอ้างว่ายังมีพยานหลักฐานอีกมากที่ต้องทำการตรวจสอบจึงขอให้สั่งขังผู้ต้องหาซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาต่อไปก่อน จึงเป็นที่มาหรือช่องทางทำให้ผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัยตกเป็น "กรรมในคดี" (Procedural object) ได้ง่าย เพราะเท่ากับเป็นการคาดคั้นหาความจริงจากผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน ผ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษาจะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ โดยไม่มีการตรวจสอบความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นที่น่าชัดก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกลกล่าวหา และในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายและเป็นพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา โดยมีได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้ต้องหาอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ ในการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนนั้นกระทำโดยลำพังโดยมิได้มีการมีองค์กรภายนอกเข้าร่วมในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงด้วย ทำให้สำนวนการสอบสวนได้พยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ไม่สมบูรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นไม่มีความเป็นภววิสัย (objectivity) ฉะนั้นก่อนที่จะมีการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาให้เกิดความแน่ชัดทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเสียก่อนว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดจริง โดยให้พนักงานสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงเหล่านี้ไว้ในสำนวนการสอบสวนตั้งแต่เริ่มดำเนินคดีเพื่อเป็นหลักฐาน

ในการตรวจสอบค้นหาความจริงและรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานอัยการ และพนักงานสอบสวนควรที่จะร่วมมือกันในการตรวจสอบความจริงเพื่อให้การสอบสวนของพนักงานสอบสวนและการตั้งคดีของพนักงานอัยการมีความเป็นภววิสัย (objectivity)

ในระหว่างดำเนินการสอบสวนหากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้พนักงานสอบสวนส่งผู้นั้นไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริตว่าผู้ต้องหา มีความวิกลจริตและมีความสามารถในการต่อสู้คดีได้หรือไม่ ซึ่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 กับทั้งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 วรรคแรก ได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริต และไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้นจะหายวิกลจริต หรือต่อสู้คดีได้และให้ส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาล โรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร" ทั้งสองบทกฎหมายแสดงให้เห็นว่ากฎหมายให้ความสำคัญแต่เฉพาะในเรื่อง "ความสามารถในการต่อสู้คดี" เท่านั้น โดยมีได้ให้ความสำคัญกับ "ความวิกลจริต" ในการตรวจถึงความผิดปกติทางจิตว่ามีขนาดความร้ายแรงเพียงใด ทั้งนี้ได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงของความวิกลจริตหรือผลการตรวจของแพทย์ที่ตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดี หรือใบเวชระเบียนทางการแพทย์ที่แสดงถึงความวิกลจริตที่ผู้ต้องหาหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาได้ยื่นไว้ต่อพนักงานสอบสวน ไว้ในสำนวนการสอบสวน ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนทราบหรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหานั้นมีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ หรือมีความวิกลจริตแต่สามารถต่อสู้คดีได้ รวมทั้งกรณีที่ผู้ต้องหาหรือผู้มีส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหาได้แสดงหลักฐานทางการแพทย์ที่แสดงถึงความวิกลจริต ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับพฤติการณ์ในการกระทำความผิด พฤติการณ์แวดล้อมของการกระทำไว้ในสำนวนการสอบสวนตั้งแต่เริ่มดำเนินคดีอาญา และส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าควรส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจหรือไม่ แต่หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเห็นว่าผู้ต้องหามีได้มีความวิกลจริตหรืออาการทางจิต จึงไม่ได้มีการส่งไปให้แพทย์ทำการตรวจถึงความวิกลจริตและอาการทางจิตดังกล่าว ผู้กระทำความผิด ญาติ หรือบุคคลผู้มีส่วนได้เสียเห็นว่าผู้นั้นมีความผิดปกติทางจิตอาจร้องขอต่อศาล โดยให้ศาลเป็นผู้พิจารณาคำร้องและสั่งให้พนักงานสอบสวนส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจ

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) ในประเทศภาคพื้นยุโรป พนักงานอัยการเป็นเจ้าของพนักงานของรัฐที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง โดยที่ระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยพนักงานอัยการเป็นเจ้าของพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการตั้งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล จะเห็นได้ว่าวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยตรงกับวิธีพิจารณาความอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรป อันเป็นการแสดงให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นเป็น "การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ" หากจะมีความแตกต่างกันก็ตรงที่การดำเนินคดีอาญาในประเทศภาคพื้นยุโรปพนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาเองได้หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้ แต่การดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจในการเริ่มดำเนินคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา แต่การดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นถือว่าเป็นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพนักงานอัยการ

เมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น พนักงานสอบสวนจะต้องตรวจสอบความจริง โดยการรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำของผู้ต้องหา และข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนจะต้องรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงของเรื่องที่มีการกล่าวหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 และรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อทราบประวัติความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤติอันเป็นอาชญาของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 เมื่อได้รวบรวมพยานหลักฐานจนเป็นที่แน่ชัดทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายแล้วผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการออกหมายเรียกเพื่อให้ผู้ต้องหามาปรากฏตัวที่พนักงานสอบสวนเพื่อการสอบปากคำ หากผู้นั้นไม่มาตามหมายเรียกให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาคงหลบหนี อันเป็นเหตุให้พนักงานสอบสวนอาจร้องขอต่อศาลให้ออกหมายจับ เหตุในการออกหมายจับและเหตุในการออกหมายขังมีเหตุอย่างเดียวกัน อันเป็นการ "เอาตัวบุคคลไว้ในอำนาจรัฐ" เหตุที่จะออกหมายจับ คือ มีหลักฐานตามสมควรว่าบุคคลนั้นน่าจะได้กระทำความผิดอาญามีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนี จะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน หรือก่อเหตุอันตรายประการอื่น

หากเข้าเหตุดังกล่าวนี้พนักงานสอบสวนอาจร้องขอต่อศาลให้ศาลออกหมายจับผู้ต้องหาเพื่อนำตัวมาดำเนินคดี หากได้จับตัวผู้ต้องหาแล้วให้ถือว่าผู้นั้นถูกควบคุมตัวตั้งแต่นั้นมาถึงที่ทำการของตำรวจ หากสิ้นสุดการควบคุมตัวเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามกำหนดไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 87 วรรคสี่ ถึงวรรคหก กล่าวคือ

"ในกรณีความผิดอาญาที่ได้กระทำความผิดโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังได้ครั้งเดียว มีกำหนดไม่เกินเจ็ดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงเกินกว่าหกเดือนแต่ไม่ถึงสิบปีหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินสี่สิบแปดวัน

ในกรณีความผิดอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่สิบปีขึ้นไป จะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลมีอำนาจสั่งขังหลายครั้งติด ๆ กันได้ แต่ครั้งหนึ่งต้องไม่เกินสิบสองวัน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกินแปดสิบสี่วัน"

พนักงานสอบสวนจะต้องปล่อยตัวผู้นั้นไป หากมีกรณีจำเป็นตามควรพฤติการณ์แห่งคดีที่จะต้องทำการควบคุมตัวบุคคลนั้นต่อไปเพื่อให้การสอบสวนดำเนินไปโดยเรียบร้อย เพื่อประกันการมีตัวของผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือเพื่อประกันการบังคับโทษ พนักงานสอบสวนมีอำนาจร้องขอต่อศาลให้ออกหมายขังได้โดยลำพัง ทั้งนี้เหตุในการออกหมายขังนั้นมีเหตุอย่างเดียวกันกับเหตุการออกหมายจับ แต่ในทางปฏิบัติเมื่อความผิดอาญาเกิดขึ้นแทนที่ตำรวจจะเริ่มสอบสวนหรือตรวจสอบความจริงก่อนว่าเป็นจริงตามที่กล่าวหาหรือไม่ กลับดำเนินการจับกุมผู้กระทำความผิดก่อนแล้วจึงจะตรวจสอบค้นหาความจริงหรือตรวจสอบความจริงกันเพิ่มเติมต่อไป ซึ่งการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนจะรวบรวมพยานหลักฐานที่เป็นผลร้ายแก่ผู้ต้องหาเท่านั้น และในระหว่างตรวจสอบความจริงพนักงานสอบสวนจะยื่นคำร้องต่อศาลโดยอ้างว่ายังมีพยานหลักฐานอีกมากที่ต้องทำการตรวจสอบจึงขอให้สั่งขังผู้ต้องหาซึ่งต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดตามที่กล่าวหาต่อไปอันเป็นการคาดคั้นเอาความจริงจากผู้ต้องหาหรือผู้ต้องสงสัย อันเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิมนุษยชน ผ่าฝืนหลักการที่สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะพิพากษา จะเห็นได้ว่าในการดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนจะใช้มาตรการบังคับในการเอาตัวผู้ต้องหาไว้ในอำนาจรัฐ โดยไม่มีการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานให้เป็นที่แน่ชัดก่อนว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหา และในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนจะรวบรวมแต่พยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียวซึ่งเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นผลร้ายและเป็นพยานหลักฐานที่ยันผู้ต้องหา โดยมีได้มีการรวบรวมข้อเท็จจริงในส่วนที่

เกี่ยวกับตัวผู้ต้องหาอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นผลดีต่อผู้ต้องหาไว้ในสำนวนการสอบสวน ทั้งนี้ ในการตรวจสอบความจริงและการรวบรวมพยานหลักฐานพนักงานสอบสวนนั้นกระทำโดยลำพังโดยมิได้มีองค์กรภายนอกเข้าร่วมในการตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงด้วย ทำให้สำนวนการสอบสวนได้พยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่ไม่สมบูรณ์เป็นการแสดงให้เห็นว่าการสอบสวนของพนักงานสอบสวนนั้นไม่มีความเป็นกาวัด (objectivity)

ในระหว่างการดำเนินการสอบสวนหากมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ถูกกล่าวหาอันมีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 กำหนดให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจการสอบสวนเพื่อให้แพทย์ตรวจอาการของผู้ต้องหาที่สงสัยว่าเป็นผู้วิกลจริตอันถือว่าเป็นขั้นตอนแรกในการให้ความคุ้มครองผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ เมื่อแพทย์ตรวจแล้วได้ความว่าผู้ต้องหาเป็นผู้วิกลจริตให้พนักงานสอบสวนงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริตและมีความสามารถในการดำเนินคดีได้ แต่หากได้ความว่าบุคคลนั้นเป็นผู้วิกลจริตแต่ยังสามารถต่อสู้คดีได้ก็ต้องดำเนินคดีต่อไปตามปกติซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 กับทั้งประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 กฎหมายมุ่งให้ความสำคัญในเรื่อง "ความสามารถในการต่อสู้คดี" เท่านั้น โดยมิได้ให้ความสำคัญกับ "ความวิกลจริต" ให้ตรวจถึงอาการทางจิตด้วยว่าบุคคลนั้นมีอาการทางจิตเวชหรือไม่ เพื่อนำผลการตรวจมาพิจารณาในการสั่งฟ้องคดี และผลการตรวจถึงความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้คดีก็มิได้มีการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อเป็นหลักฐานในสำนวนการสอบสวนแต่อย่างใด เมื่อมาถึงขั้นพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงไม่ได้นำข้อเท็จจริงนี้มาพิจารณาประกอบการสั่งคดีและกำหนดรายละเอียดในคำฟ้อง การดำเนินคดีอาญาจึงยังไม่สอดคล้องกับหลักการค้นหาความจริง ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการพิสูจน์การกระทำ ความผิดดังกล่าว โดยให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้รับทราบถึงการกระทำ ความผิดครั้งแรกเพื่อให้ผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายได้รับความเป็นธรรมและเกิดความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี พนักงานอัยการมีอำนาจหน้าที่เริ่มคดีอาญาเองได้หรือมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาได้เอง โดยพนักงานสอบสวนนั้นเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการในการสอบสวนรวบรวมในเรื่องที่เกี่ยวกับมูลเหตุในการกระทำความผิด เป้าหมายของผู้กระทำความผิด ความรู้สึกนึกคิดซึ่งเห็นได้จากการกระทำผิด และจิตใจที่มีอยู่ในการกระทำความร้ายแรงของการกระทำความผิด ลักษณะของการกระทำความผิด และผลที่สะท้อนให้เห็นถึงความชั่วของการกระทำความผิด ประวัติของผู้กระทำความผิด สถานภาพทางสังคม และฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด ความประพฤติภายหลังการกระทำความผิด หากปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด

การออกหมายเรียก หมายจับ การควบคุม และการออกหมายขังนั้น เป็นอำนาจของพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการเป็นผู้กลั่นกรองในการขอให้ศาลออกหมายจับ และหมายขัง โดยจะต้องมีเหตุอันควรเชื่อว่าจะหลบหนีและเหตุอันควรเชื่อว่าจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน และหากมีความจำเป็นที่จะต้องทำการควบคุมตัวเพื่อการสอบสวน พนักงานอัยการจะขอให้ศาลออกหมายขัง โดยเหตุที่ออกหมายขังมีเหตุอย่างเดียวกันกับเหตุที่ออกหมายจับ และการขังนี้จะขังบุคคลนั้นเกินกว่า 6 เดือนไม่ได้ หากมีความจำเป็นที่จะต้องขังบุคคลนั้นต่อไปเพื่อการสอบสวนจะขยายระยะเวลาออกไปได้อีกคราวละ 3 เดือน และในระหว่างการสอบสวนพบว่าผู้ต้องหาที่มีความบกพร่องทางกายหรือความบกพร่องทางจิตห้ามทำการสอบสวนบุคคลนั้นพนักงานอัยการจะส่งบุคคลนั้นไปโรงพยาบาลจิตเวชให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทำการตรวจถึงอาการทางจิต หากตรวจแล้วเห็นว่ามีความบกพร่องทางจิตแพทย์นั้นจะทำความเห็นส่งให้ศาลโดยให้ศาลพิจารณาสั่งว่าควรควบคุมผู้ต้องหาไว้ที่โรงพยาบาลจิตเวชเพื่อการรักษาหรือจะดำเนินคดีต่อไป

ประเทศฝรั่งเศสการกั้นหาความจริงจะกระทำโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ต้องหาและในการฟ้องคดีอาญาพนักงานอัยการเท่านั้นที่จะนำคดีอาญามาฟ้องร้องได้ การรวบรวมพยานหลักฐานจะกระทำโดยตำรวจซึ่งเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ โดยจะต้องฟังคำสั่งของพนักงานอัยการเป็นอันดับแรก ฐานะตำรวจในทางคดีจึงเป็นเพียงองค์กรที่ทำหน้าที่สอบสวนภายใต้การควบคุมของพนักงานอัยการ โดยจะต้องสืบเสาะเกี่ยวกับประวัติภูมิหลัง บุคลิกลักษณะ ฐานะทางสังคม สุขภาพทางกายและทางจิตของผู้กระทำผิด ซึ่งข้อมูลของบุคคลนั้นจะประกอบไปด้วย การยอมรับสารภาพของผู้กระทำผิด ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำผิด หากปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจที่จะใช้มาตรการบังคับ หากผู้ต้องหาไม่มาที่ตำรวจฝ่ายคดีหรือเจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายคดีมีอำนาจทำการออกหมายจับกุม การออกหมายจับนี้ถือเป็นการควบคุมตัวผู้ต้องหาตั้งแต่ที่ผู้ต้องหาที่มาที่ตำรวจฝ่ายคดี โดยตำรวจฝ่ายคดีจะต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบทันทีที่เริ่มทำการควบคุม ทั้งนี้การควบคุมจะควบคุมตัวไว้ได้เพียงยี่สิบสี่ ชั่วโมง แต่หากมีความจำเป็นที่จะต้องควบคุมต่อไปอีกจะขยายระยะเวลาออกไปได้อีกยี่สิบสี่ชั่วโมง โดยอยู่ในความควบคุมของพนักงานอัยการ หากมีเหตุที่จะต้องขังผู้ต้องหาไว้อำนาจในการออกหมายขังเป็นอำนาจของผู้พิพากษาสอบสวนที่จะออกหมายขัง การที่ผู้พิพากษาสอบสวนจะสั่งขังผู้ต้องหาได้ก็ต่อเมื่อพบว่ามีพยานหลักฐานที่แน่ชัดว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิด ส่วนระยะเวลาในการขังนี้เป็นไปตามประเภทของความผิด กล่าวคือ ความผิดอุกฤษฏ์โทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 1 ปี แต่ผู้พิพากษาสามารถขยายระยะเวลาการขังออกไปได้ครั้งละ 1 ปี หรือความผิดมรชยโทษ สามารถขังได้ไม่เกิน 4 เดือน การขยายระยะเวลาการขังจะทำได้ 1 ครั้ง และขยายระยะเวลาจะขังได้อีกไม่เกิน 2 เดือน และในระหว่างทำการสอบสวนซึ่งอยู่ในระหว่างการควบคุมผู้ต้องหาอาจร้องขอต่อแพทย์

เพื่อทำการตรวจสอบร่างกายของคนได้ทุกขณะหรือในกรณีที่พนักงานอัยการหรือผู้พิพากษาได้สวนหรือเจ้าพนักงานตำรวจฝ่ายคดี หรือสมาชิกคนในครอบครัวของผู้ถูกควบคุมตัวเห็นสมควรร้องขอให้ส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ ว่าผู้ถูกควบคุมตัวเหมาะสมกับมาตรการควบคุมตัวหรือไม่ และผลการตรวจของแพทย์นั้นรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาในประเทศไทยเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) พนักงานอัยการเป็นเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสั่งคดีและฟ้องคดีอาญาต่อศาล แต่การดำเนินคดีอาญาพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้มีอำนาจในการเริ่มดำเนินคดีอาญาหรือสอบสวนคดีอาญา โดยถือว่าการดำเนินคดีอาญาของพนักงานสอบสวนนั้นเป็นการดำเนินคดีอาญาเพื่อพนักงานอัยการ พนักงานสอบสวนจะดำเนินการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำและตัวผู้ต้องหา เมื่อได้ความเป็นที่แน่ชัดแล้วจึงจะใช้มาตรการบังคับเพื่อเอาตัวผู้ต้องหามาไว้ในอำนาจรัฐ การใช้มาตรการบังคับพนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจในการร้องขอต่อศาลในการขอให้ศาลออกหมายจับและหมายขัง หากในระหว่างการสอบสวนพนักงานสอบสวนมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานสอบสวนจะส่งบุคคลนั้นไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริต หากมีความวิกลจริตพนักงานสอบสวนจะงดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้นั้นจะหายจากความวิกลจริต และสามารถต่อสู้คดีได้ ส่วนสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ผู้มีอำนาจดำเนินคดีคือพนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการสามารถเริ่มคดีได้เองหรือสอบสวนคดีเองได้ โดยเจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ช่วยพนักงานอัยการ หากพนักงานอัยการมอบอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ดำเนินการสอบสวน เมื่อมีการรวบรวมพยานหลักฐานเป็นที่แน่ชัดว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำความผิดพนักงานสอบสวนจะต้องส่งสำนวนการสอบสวนให้พนักงานอัยการ โดยพนักงานอัยการเป็นผู้ใช้มาตรการบังคับในการกักขังพยานหลักฐานก่อนที่จะยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลออกหมายจับ หมายขัง หรือควบคุมบุคคลนั้นต่อไป และหากระหว่างดำเนินการสอบสวนหรือในระหว่างการควบคุมตัวผู้ต้องหาพบว่าผู้ต้องหามีความวิกลจริตหรือไม่สามารถต่อสู้คดีได้ พนักงานอัยการจะร้องขอต่อศาลให้ส่งบุคคลนั้นไปยังโรงพยาบาลจิตเวชทำการตรวจถึงความบกพร่องทางจิต ซึ่งกฎหมายในประเทศไทย สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศฝรั่งเศส ได้มีการดำเนินคดีอาญาเป็นไปในแนวทางเดียวกันตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution) แต่ในการให้ความคุ้มครองแก่ผู้ต้องหาในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันออกไปตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ทั้งนี้เพื่อให้การตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตมีความโปร่งใส (Transparency) และมี

ความเป็นภววิสัย (objectivity) จะได้ดำเนินการแก้ไขต่อไปเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้กระทำ ความผิดและผู้กระทำความคิดนั้นจะได้รับโทษได้เหมาะสมกับตัวผู้กระทำ

5.2 ข้อเสนอแนะ

เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตจึงควรที่จะมีการแก้ไขปัญหบางประการ โดยผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาซึ่งเป็นบุคคลวิกลจริตตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตลอดจนประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ในการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา ดังนี้

1) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138

เดิม มาตรา 138 บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤตินั้นเป็นอาณัติของผู้ต้องหาแต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

ให้แก้เป็น "พนักงานสอบสวนมีอำนาจหน้าที่จะต้องสอบสวนเองหรือส่งประเด็นไปสอบสวนเพื่อทราบความเป็นมาแห่งชีวิตและความประพฤตินั้นเป็นอาณัติของผู้ต้องหา รวมทั้ง ความวิกลจริตโดยให้มีการรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน แต่ต้องแจ้งให้ผู้ต้องหาทราบข้อความทุกข้อที่ได้มา"

เนื่องจากการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานและการรวบรวมพยานหลักฐานข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริต โดยให้รวบรวมพยานหลักฐานผลการตรวจทางการแพทย์ รวมทั้งเอกสารอื่นใดที่แสดงว่าผู้ต้องหาที่มีความวิกลจริตไว้ในสำนวนการสอบสวน เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 ให้อำนาจของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน กฎหมายมิได้บังคับให้พนักงานสอบสวนจะต้องกระทำ แต่เป็นอำนาจที่พนักงานสอบสวนเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 138 เพื่อกำหนดหน้าที่ให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ที่จะต้องรวบรวม "ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวผู้ต้องหา" และตรวจสอบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับ "ความวิกลจริต" โดยให้มีการนำพยานหลักฐานข้อเท็จจริงนี้รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

2) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยบัญญัติมาตรา 14/1 เนื่องจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14 บัญญัติว่า "ในระหว่างทำการสอบสวน

ไตสวนมูลฝอยหรือพิจารณา ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้อคดีได้ให้พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณีสั่งให้พนักงานแพทย์ตรวจผู้ นั้นเสร็จแล้ว ให้เรียกพนักงานแพทย์ผู้นั้นมาให้ถ้อยคำหรือให้การว่าตรวจได้ผลประการใด

ในกรณีที่พนักงานสอบสวนหรือศาลเห็นว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้วิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้อคดีได้ให้แจ้งการสอบสวนไตสวนมูลฝอยหรือพิจารณาไว้จนกว่าผู้นั้นหายวิกลจริตหรือสามารถจะต่อสู้อคดีได้และให้มีอำนาจส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาลโรคจิตหรือมอบให้แก่ผู้อนุบาลข้าหลวงประจำจังหวัดหรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

กรณีที่ศาลงดการไตสวนมูลฝอยหรือพิจารณาดังบัญญัติไว้ในวรรคก่อนศาลจะสั่งจำหน่ายคดีเสียชั่วคราวก็ได้"

จากบทบัญญัติดังกล่าว การส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจอาการความวิกลจริตและความสามารถในการต่อสู้อคดี พนักงานสอบสวนมีอำนาจในการใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจในการส่งผู้ต้องหาไปตรวจได้ตามลำพัง ซึ่งอาจทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับการคุ้มครอง ทั้งอาการความวิกลจริต ความผิดปกติทางจิตมิได้มีอยู่ตลอดเวลาเป็นการถาวร อาจจะเป็นเพียงชั่วคราว และพนักงานสอบสวนก็มิได้มีความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับทางการแพทย์ด้านจิตเวชที่จะพิจารณาได้ว่าบุคคลนั้นมีความวิกลจริตในอันที่จะไม่ความสามารถต่อสู้อคดีได้ อาการความผิดปกติทางจิตก็มิได้แสดงให้ปรากฏชัดแจ้งที่พนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนงดการสอบสวน หรือดำเนินคดีต่อไป อันทำให้ผู้ต้องหาไม่ได้รับความเป็นธรรม และหากมีการส่งไปตรวจก็มิได้มีการรวบรวมผลการตรวจไว้ในสำนวนการสอบสวน เมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมาให้พนักงานอัยการ พนักงานอัยการจึงมิได้ทราบถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวเพื่อนำมาประกอบการพิจารณาตั้งฟ้อง และเมื่อคดีมาถึงชั้นพิจารณาของศาล ศาลก็ไม่ทราบข้อเท็จจริงในเรื่องความสามารถในการต่อสู้อคดีและความวิกลจริตเพื่อนำมาประกอบดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสม

จึงเห็นควรเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 14/1 โดยบัญญัติว่า

"เมื่อพนักงานสอบสวนทราบ หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาไม่มีความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้อคดีได้ ตามมาตรา 14 หรือผู้ต้องหา สามี ภริยา ญาติ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหา แสดงหลักฐานเกี่ยวกับความวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้อคดีได้ ให้พนักงานสอบสวนทำคำร้องพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อพิจารณาส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจถึงความวิกลจริต อาการผิดปกติทางจิต และความสามารถในการต่อสู้อคดี แล้วให้นำผลการตรวจของแพทย์หรือหลักฐานเกี่ยวกับความวิกลจริต ความผิดปกติทางจิต และความสามารถในการต่อสู้อคดีรวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน

หากพนักงานสอบสวน หรือพนักงานอัยการเห็นว่าไม่ควรส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจตามความในวรรคแรก ผู้ต้องหา สามิ ภริยา ญาติ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหา มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลพิจารณาสั่งให้ส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ตรวจ"

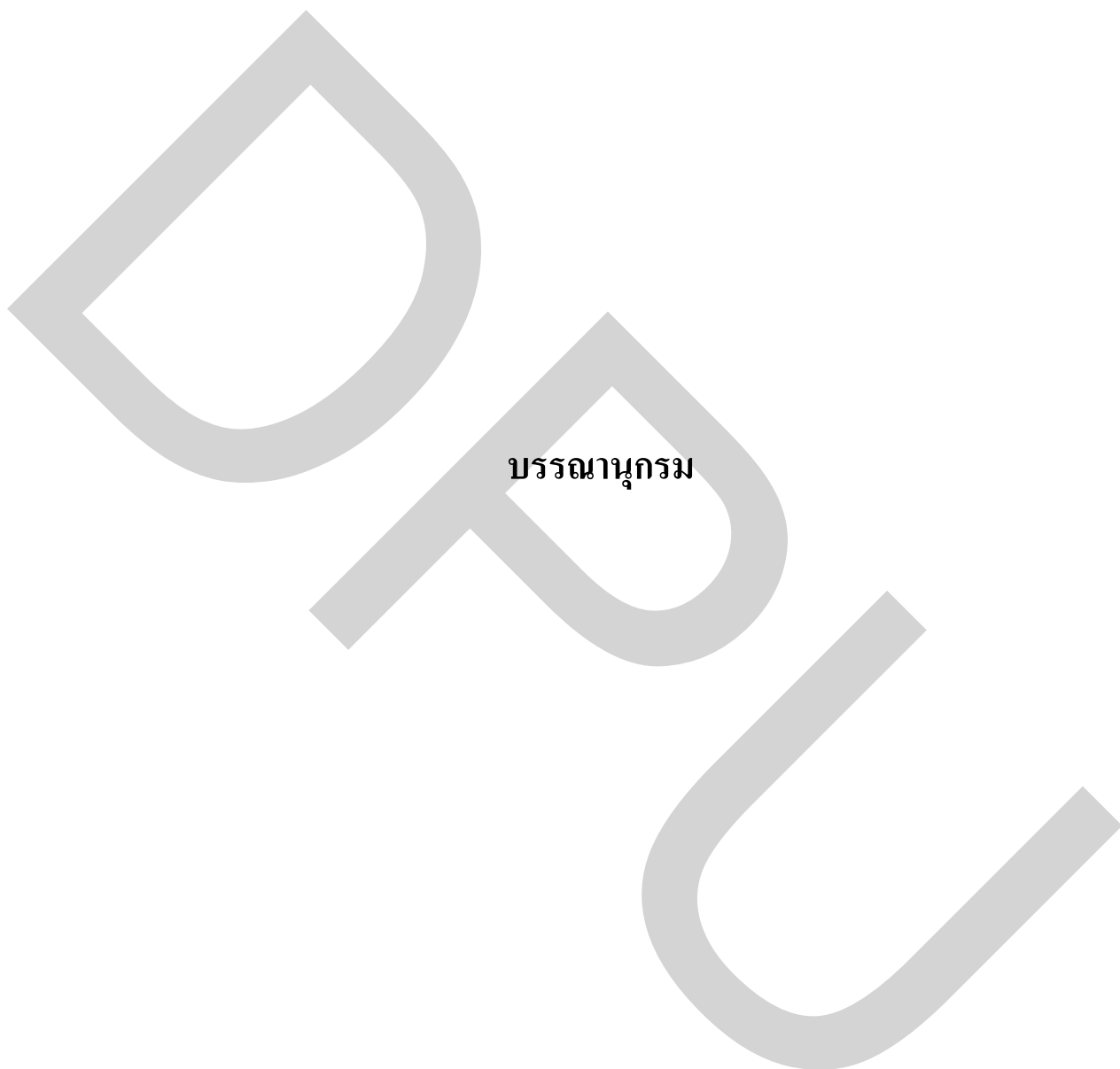
ในกรณีที่บัญญัติให้ สามิ ภริยา ญาติ หรือบุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ต้องหา ร้องขอต่อศาลได้นั้นเนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้มีบทกฎหมายที่ให้อำนาจแก่บุคคลเหล่านี้สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลพิจารณาได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อให้เกิดความเป็นธรรม

3) แก้ไขในเรื่องเกี่ยวกับการตรวจสอบความจริงในชั้นเจ้าพนักงานกับการคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา เนื่องจากประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227 วรรคแรก ได้บัญญัติว่า "ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้ส่งการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้นจะหายวิกลจริตหรือต่อสู้คดีได้และให้ส่งตัวผู้นั้นไปยังโรงพยาบาล โรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร" จะเห็นได้ว่าตามระเบียบดังกล่าวไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการตรวจพิสูจน์อาการความวิกลจริต ความผิดปกติทางจิต และความสามารถในการต่อสู้คดี และมีได้มีการนำผลการตรวจของแพทย์รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ข้อ 227/1 ว่า

วรรคแรก "ในโอกาสแรกที่จับกุมหรือรับมอบตัวผู้กระทำความผิด ให้พนักงานสอบสวนตรวจสอบและรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความวิกลจริต เพื่อทราบถึงสภาพจิตว่ามีความวิกลจริต ความผิดปกติทางจิต และความสามารถในการต่อสู้คดีหรือไม่ และให้นำผลการตรวจของแพทย์รวบรวมไว้ในสำนวนการสอบสวนเพื่อเป็นพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนด้วย"

วรรคสอง "เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความวิกลจริต ให้ส่งสำนวนการสอบสวนอันเกี่ยวกับข้อเท็จจริงของความวิกลจริตหรือความผิดปกติทางจิตให้พนักงานอัยการเป็นผู้พิจารณาสั่งให้ส่งผู้ต้องหาไปให้แพทย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านจิตเวชทำการตรวจถึงความวิกลจริต"

ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- การอ้างvikลจริตเพื่อไม่ต้องรับโทษ. (2557). สืบค้น จาก
<http://www.decha.com/main/showTopic.php?id=9651>.
- กุลพล พลวัน. (2546). การพิจารณาคดีระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนในกฎหมายไทยมีผลกระทบต่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน. *วารสารศาลรัฐธรรมนูญ*, 5 (13).
- โกเมน ภัทรภิรมย์. (2512). การสอบสวนคดีอาญาในประเทศฝรั่งเศส. *อัยการนิเทศ*, (31).
- โกเมศ ขวัญเมือง. (2550). *กฎหมายอาญาชั้นสูง*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2523). ความสัมพันธ์ระหว่างอัยการกับตำรวจในเยอรมัน. *วารสารอัยการ*.
- คณิต ฌ นคร. (2526). *อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้องระบบอัยการสากล*. จัดพิมพ์โดยกองทุนสวัสดิการศูนย์บริการทางวิชาการ กรมอัยการ: กรุงเทพฯ.
- คณิต ฌ นคร. (2552). *วิอาญาวิพากษ์ "วิธีพิจารณาความอาญาไทย: หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน"*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2555). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2556). *กฎหมายอาญาภาคทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2556). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2556). *ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายและพื้นฐานการเข้าใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2557). *อภิวัฒน์กระบวนการยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิต ฌ นคร. (2558). *กระบวนการยุติธรรมกับรัฐธรรมนูญใหม่ "กระบวนการยุติธรรมกับปัญหาความโปร่งใสและระบบการตรวจสอบตามแนวทางในรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิง ภาไชย. (2551). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1. โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.
- จิตติ ดิงศักดิ์. (2546). *คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 (พิมพ์ครั้งที่ 10)*. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

- จูลสิงห์ วสันตสิงห์. (2555). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 1 (มาตรา 1 - มาตรา 119). สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- ชัยรัช บุญถาวรพันธ์. (2545). การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการจับ ควบคุม ชัง และปล่อยชั่วคราว. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชัยบาดาล เว็บไซต์เพื่อประชาชน. (2557). คดีแทงนักเรียนเซ็นโยเซฟ. สืบค้น จาก <http://www.chaibadancrime.com/index.php?lay=show&ac=article&ld=539371559>.
- เชียร สิริยานนท์. (2503). อาชญากรรมกับโรคจิต. คุณพาห 10 (7). สืบค้น จาก www.library.coj.go.th.
- ฝ่ายวิชาการสุตรไพศาล. (2555). ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี. สำนักพิมพ์สุตรไพศาล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: นามมีบุ๊คส์
พับลิเคชั่นส์.
- ตุล เมฆยงศ์. (2532). การดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ต้องหาและจำเลยวิกฤต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
ไทยรัฐออนไลน์. (2557). คนไทยกว่า 9 ล้านคน มีปัญหาสุขภาพจิต. สืบค้น จาก www.thairath.co.th/content/422986.
- ธนาชัย ศรีวิรุฬห์ชัย. (2554). ปัญหาการตรวจสอบถ่วงดุลการตรวจสอบสวน: ศึกษากรณีมาตรการ
ซึ่งมิใช่กรณีตามประมวลกฎหมายวิธี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปาติดา ไตรสารศรี. (2554). การกลั่นกรองการออกหมายจับ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยพร เกษมภักดีพงษ์. (2556). บทบาทอัยการในการกำกับดูแลการสอบสวน: ศึกษากรณีการ
ตรวจสอบการขอออกหมายในชั้นเจ้าพนักงาน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปิติ โพธิ์วิจิตร. (2551). ความผิดเกี่ยวกับการยุ่งเหยิงกับก๊วนบุคคล. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พัฒนพงศ์ สมานเกียรติสกุล. (2554). การกลั่นกรองคดีก่อนการประทับฟ้อง: ศึกษากรณีคดีอาญาที่
พนักงานอัยการเป็นโจทก์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พรธิดา เอี่ยมศิลา. (2549). ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้กระทำผิดเพื่อประกอบการดำเนินคดีอาญา.
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พวงทอง อมรลักษณ์นันท์. (2525). ความรับผิดชอบทางอาญาของคนวิกลจริต. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยิ่งพรรณฉวี คำภูเวียง. (2555). เขตอำนาจสอบสวนคดีอาญา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศศิประภา อ่อนสระ. (2555). มาตรการทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองบุคคลวิกลจริต.
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศิพร โกวิท. (2551). ความเป็นภาวะวิสัยของการสอบสวน. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- สังกาส เนาวรัตน์พันธ์. (2549). ปัญหาการดำเนินคดีและการบังคับโทษกับผู้ป่วยทางจิตเวช.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล และคณะ. (2551). *โครงการศึกษาเพื่อพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุล
ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (งานวิจัยฉบับสมบูรณ์)*. สำนักงานกิจการยุติธรรม.
สุวิทนา อารีพรรค. (2524). *ความคิดปกติทางจิต*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สุริยา ปานแป้น กับ อนุวัฒน์ บุญนันท์. (2553). *คู่มือสอบกฎหมายรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
อภิศักดิ์ ทองนพคุณ และจุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2553). การประชาสัมพันธ์กับการคุ้มครองสิทธิของ
ผู้ต้องหาในการนำชี้ที่เกิดเหตุประกอบคำรับสารภาพ. *วารสารกระบวนการยุติธรรม* 2 (3).
อมรวดี จำปาศรี. (2553). *ความสามารถในการต่อสู้คดีอาญาของผู้ถูกกล่าวหา: ศึกษากรณีผู้มีความ
บกพร่องทางกายและทางจิต*. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
อัจฉริยา ชูตินันท์. (2557). *อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
อุทัย อาทิวะช. (2554). *รวมบทความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส*. ห้างหุ้นส่วนจำกัด
วี.เจ.พรินติ้ง.
อุดม วัตตธรรม. (2548). *การควบคุมตัวผู้ต้องหา ก่อนฟ้องกับความไม่เสมอภาคในการบังคับใช้
กฎหมาย: ศึกษากรณีของศาลจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานยุติธรรม.

ภาษาต่างประเทศ

Australian Capital Territory Criminal Code 2002

France Code of criminal procedure. Retrieved from

<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1674/file/848f4569851e2ea7eabfb2ffcd70>

France Criminal code

Germanpenal code. Retrieved from www.gesetz-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

The German code of criminal procedure. Retrieved from

http://www.gesetz-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

ประมวลระเบียบการตำรวจ

เกี่ยวกับคดี

ปรับปรุงใหม่

ลักษณะ	ว่าด้วย	ลักษณะ	ว่าด้วย
๑	ข้อความเบื้องต้น	๑๑	การฟ้องคดีอาญา
๒	การสืบสวน	๑๒	รายงานประจำวัน
๓	การจับกุม	๑๓	การรายงานคดีอาญา
๔	การค้น	๑๔	การออกคำหนิรูปพรรณ
๕	หมายเรียกและหมายอาญา	๑๕	ของกลางและของส่วนตัว
๖	การควบคุม	๑๖	ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับเด็ก
๗	การปล่อยชั่วคราว	๑๗	การควบคุมอาชญากรรม
๘	การสอบสวน	๑๘	กรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติ
๙	การเปรียบเทียบคดีอาญา	๑๙	การเนรเทศ
๑๐	การชั้นสูตรพินิจศพ	๒๐	ข้อตกลงระหว่าง

ลักษณะ ๘ การสอบสวน บทที่ ๒ อำนาจการสอบสวน

ข้อ ๒๒๗ ในกรณีที่พนักงานสอบสวนเห็นว่า ผู้ต้องหาเป็นคนวิกลจริตและไม่สามารถต่อสู้คดีได้ ให้งดการสอบสวนไว้จนกว่าผู้ต้องหานั้นจะหายวิกลจริต หรือต่อสู้คดีได้ และให้ส่งตัวผู้ต้องหาไปยังโรงพยาบาลโรคจิต หรือมอบแก่ผู้อนุบาล หรือผู้ว่าราชการจังหวัด หรือผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่จะเห็นสมควร

การงดการสอบสวนนี้ ให้งดเฉพาะตัวผู้ต้องหาที่วิกลจริตนั้น และสามารถต่อสู้คดีได้เท่านั้น ส่วนการสอบสวนอื่น ๆ หรือมีผู้ต้องหาร่วมอยู่ในคดีนั้นให้ดำเนินการต่อไป เพราะการสอบสวนคดีอาญาผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย

เฉพาะในกรุงเทพมหานคร ไม่ควรมอบตัวผู้ต้องหาที่วิกลจริตดังกล่าวข้างต้น ให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด เว้นแต่ผู้ว่าราชการจังหวัดจะแสดงความจำนงมาเช่นนั้นหรือในฐานผู้อนุบาล

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

อรกนก ทับทิมทอง

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2552 นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ตำแหน่งและสถานที่ทำงานปัจจุบัน

พ.ศ. 2555 ประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความของ

สำนักฝึกอบรมวิชาว่าความแห่งสหภาพความ รุ่นที่ 35

เจ้าหน้าที่ตรวจสอบภาษีและเร่งรัดภาษีอากรค้ำ

สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร 2